

86. Perjantaina 14 päivänä syyskuuta 1990

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja:

1) Ulkoasiainvaliokunnan täydennysvaali 2651

Esitellään:

2) Hallituksen esitys n:o 96 liikevaihtoverolaiksi „

3) Hallituksen esitys n:o 88 yksityisiä kouluja koskevan lainsäädännön muuttamisesta 2665

4) Hallituksen esitys n:o 89 laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta ja laiksi edustajanpalkkiosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta 2674

5) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan vaalisäännön muuttamisesta 2681

6) Hallituksen esitys n:o 103 NORSAD-rahaston ja NORSAD-sihteeristön perustamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ... „

7) Hallituksen esitys n:o 104 laiksi arvo-osuusjärjestelmästä sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi „

8) Hallituksen esitys n:o 105 laiksi huoneenvuokralain muuttamisesta „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Hetemäki-Olander.

Siv.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alaranta, Hämäläinen, Isohookana-Asunmaa, Järvisalo, Kanerva, Koistinen, Kuuskoski-Vikatmaa, Mörttinen, Nieminen, Perho, Puisto, Pulliainen, Puolanne, Röntynen, Särkijärvi, Tähkämaa, Wasz-Höckert, Vähäkangas ja Väänänen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed.
Pulliainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia edustajat Alaranta ja Järvisalo, virkatehtävien vuoksi edustajat Hämäläinen, Kanerva, Puolanne, Särkijärvi ja Väänänen, yksityisasioiden takia edustajat Koistinen, Mörttinen, Nieminen, Perho, Puisto, Röntynen, Tähkämaa, Wasz-Höckert ja Vähäkangas sekä liikenne-esteen vuoksi edustajat Isohookana-Asunmaa ja Pulliainen sekä kuluvan syyskuun 28 päivään sairauden takia ed. Kuuskoski-Vikatmaa.

Edustajien Laineen, Löyttyjärven ja Tennilän eduskuntaryhmä

Ensimmäinen varapuhemies :
Luetaan ed. Laineen ym. eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Tultuamme tänään hyväksytyiksi Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän jäseniksi ilmoitamme tästä päivästä lukien edustavamme eduskunnassa Vasemmistoliitto r:ttä ja luopuvamme edustamasta Demokraattisen Vaihtoehdon eduskuntaryhmää.

Helsingissä 11 päivänä syyskuuta 1990

Ensio Laine Esko-Juhani Tennilä
Marja-Liisa Löyttyjärvi”

Edustajaryhmien istumajärjestys

Ensimmäinen varapuhemies: Edustajat Laine, Löyttyjärvi, Stenius-Kaukonen ja Tennilä ovat eduskunnalle osoittamillaan kirjelmillä ilmoittaneet siirtyneensä Demokraattisen Vaihtoehdon eduskuntaryhmästä Vasemmistoliiton eduskuntaryhmään, ed. Stenius-Kaukonen 19.6.1990 alkaen ja edustajat Laine, Löyttyjärvi ja Tennilä 11.9.1990 lukien.

Eduskunnan työjärjestyksen 7 §:n mukaan kansliatoimikunnan on tehtävä eduskunnalle ehdotus edustajaryhmien keskinäisestä istumajärjestyksestä täysistuntosalissa. Tämän johdosta ja kun edellä mainittujen edustajien siirtyminen merkitsee Demokraattisen Vaihtoehdon eduskuntaryhmän lakkaamista, kansliatoimikunta ehdottaa eduskunnan 3 päivänä huhtikuuta 1987 hyväksymää istumajärjestyksiä muutettavaksi siten, että Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä sijoitetaan puhemiehen korokkeelta katsottuna äärimmäiseksi vasemmalle Suomen Sosialidemokraattisen Puolueen eduskuntaryhmän vasemmalle puolelle.

Kansliatoimikunnan ehdotus hyväksytään.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmien ohella kuluvan syyskuun 7 ja 11 päi-

vältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 107, 113, 114, 121 ja 122, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 411, 413, 414, 419—421, 424, 425 ja 427. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Anderssonin ym. välikysymys kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttamisesta

Ensimmäinen varapuhemies : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään ed. Anderssonin ym. allekirjoittama välikysymys n:o 4 kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen toteuttamisesta, jonka sihteeri lukee.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Kansaneläkkeen kehittämisen sisällöstä tehtiin jo vuonna 1976 ns. historiallinen kompromissi. Kansaneläkejärjestelmää onkin kehitetty tämän jälkeen vaiheittain:

— vuoden 1980 alusta käynnistyi uudistuksen ensimmäinen ns. I A vaihe, jolloin mm. työssä käyvän puolison työtulojen vaikutusta eläkkeellä olevan tukiosaan ja tukilisään lievennettiin, tukilisiä korotettiin ja asumistukijärjestelmään tehtiin huomattavia muutoksia;

— I B vaihe käynnistyi vuoden 1981 heinäkuun alusta, jolloin mm. eläkkeensaajan omien ja puolison työtulojen vaikutusta kansaneläkkeen tukiosaan ja tukilisään edelleen lievennettiin;

— vuoden 1983 syyskuun alusta toteutettiin II A vaihe, jolloin perusosa muutettiin nimeltään pohjaosaksi sekä tukiosa ja tukilisiä yhdistettiin lisäosaksi;

— II B vaiheessa vuoden 1984 alusta lisäosaa korotettiin ja puolisoitten eläkkeet eriytettiin siten, että toisen puolison tulot eivät vaikuta lisäosaan;

— III vaiheessa vuoden 1985 alusta lisäosaan vaikuttavat vain omat työeläkkeet ja niihin rinnastettavat korvaukset.

Eläkepolitiikan ns. historiallisessa kompromississa sovittiin jo vuonna 1976 siitä, että puolisoille aletaan maksaa lisäosaa yksilöllisesti, samoin perustein kuin yksinäisille eläkeläisille.

Toteuttamatta on enää kansaneläkeuudistuksen IV vaihe, jonka keskeisin sisältö on puolisoista aiheutuvan eläkealeneman poistaminen.

Jos molemmat puolisoista saavat kansaneläkettä, lisäosa on nyt 19 prosenttia pienempi kuin yksinäiselle maksettava lisäosa. Kun periaatetta sovelletaan lisäosaan, alenema kohdistuu vain pieni- tai enintään keskituloihin eläkeläisiin, joista valtaosa on rintamaveteraaneja ja heidän puolisoitaan. Myös kunnallisverotuksen eläketulovähennys on vastaavasti pienempi. Yhdessä nämä tekijät pienentävät eläketuloa enimmillään 400 markalla kuukaudessa.

Vain vajaalla 10 prosentilla eli yhteensä noin 354 000 eläkeläispuolisoista kumpikaan madaltavista tekijöistä ei vaikuta eläkkeeseen. Heillä ei ole muiden eläketulojensa suuruuden vuoksi oikeutta lisäosaan eikä eläketulovähennykseen.

Kun toinenkin puolisoista alkaa saada kansaneläkettä, aikaisemmin eläkkeelle siirtyneen lisäosaa pienennetään ja verotus kiristyy. Tällöin myös perheen yhteenlaskettu nettotulo voi pienentyä eikä kansaneläkettä kannata siksi ottaa vastaan. Tämä on varsin paha epäkohta.

Tarveharkintaisesta järjestelmästä peräisin olevalle käytännölle ei ole enää sosiaalipoliittisia perusteita. Sitä paitsi aleneman poistamisesta sovittiin jo vuonna 1976, joten viimeistään nyt on syytä edellyttää, että tämä kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen keskeinen osa välittömästi toteutetaan.

Vuoden 1990 tulo- ja menoarvion yleisperustelujen mukaan hallitus lupasi puuttua tähän kysymykseen Eläkekomitea 1987:n ehdotuksen mukaisesti. Siinä ei kuitenkaan ole kysymys kansaneläkeuudistuksen IV vaihetta vastaavasta ratkaisusta eli eläkeläispuolisoille maksettavan lisäosan korottamisesta yksinäisen lisäosan tasolle, vaan aleneman vähäisestä pienentämisestä. Tämän mukaisesti hallitus onkin vuoden 1991 tulo- ja menoarvion yhteydessä päätenyt vain vähäiseen korjaukseen, joka sekään ei koske jo eläkkeellä olevien pariskuntien lisäosia. Se ei kelpaa: 15 vuoden odotus saa riittää.

Kansaneläkkeissä on muitakin ongelmia, nimittäin heikompi indeksi ja sen aiheuttaman jälkeenjääneisyyden kirjaamistarve.

Työeläkkeiden indeksitarkistuksissa otetaan huomioon myös yleinen palkkakehitys. Näin indeksisuoja on suurituloisilla eläkeläisillä parempi kuin pientä eläkettä saavilla, joilla kansaneläke muodostaa valtaosan eläkkeestä tai jopa koko eläketurvan. Kansaneläkkeiden tarkistamisessa sovellettava kansaneläkeindeksi seuraa ainoastaan yleistä hintakehitystä. Ratkaisu on sosiaalipoliittisesti epätydyttävä. Myös kansaneläkkeet tulee sitoa TEL-indeksiin ja palauttaa niihin väliindeksitarkistus.

Heikon indeksisuojan johdosta kansaneläkkeen varassa elävät eivät ole automaattisesti saaneet osakseen yhteiskunnan yleistä hyvinvoinnin kasvua. Kansaneläkettä onkin korotettu erillisillä lainmuutoksilla. Viimeinen tasokorotus tehtiin vuonna 1984. Siitä jälkeenjääneisyys esimerkiksi työeläkkeiden ja muiden sosiaalivakuutusetuuksien tarkistamisessa käytettävän TEL-indeksin kehitykseen verrattuna on tähän mennessä noin 10 prosenttia.

Pidämme kiireellisenä tehtävänä yhtenäisen ja tasoltaan riittävän perusturvan aikaansaamista. Yhteiskunnan velvollisuutena on huolehtia siitä, että sosiaaliturva toimii tehokkaasti ja nopeasti, kun siihen joudutaan turvautumaan; erityisesti yhteisvastuun periaate koskee vähimmäistoimeentulon järjestämistä.

Päättyneen vuosikymmenen sosiaaliturvauudistukset olivat kansaneläkeuudistusta lukuun ottamatta korostuneesti ansioturvaan kohdistettuja. Etenkin hyvätuloisten, pitkään ja vakiintuneesti työsuhteessa olleiden toimeentuloturva paranikin merkittävästi. Sen sijaan eri päivärahojen ja korvausten vähimmäistasoa korotettiin varsin vähän. Muutoinkin matalassa perusturvassa on vielä tasoeroja. Muun muassa rintamaveteraanien eläketurvaa ei hyvistä lupauksista huolimatta ole saatu edes siedettävälle tasolle.

Perusturva on myös aukollista. Etuuskien saamiselle on sekä säädetty että käytännössä asetettu erilaisia esteitä. Myös hakemusten käsittelyajat voivat aiheuttaa toimeentulo-ongelmia. Asioita ei vielä käsitellä riittävästi viran puolesta ja palveluperiaatetta korostuen. Perusturvan kehittämisestä on puhuttu paljon. Asiaa on myös selvitetty jo varsin

seikkaperäisesti. Silti hallituksen toimenpiteet ovat jääneet miltei olemattomiksi.

Joka toinen toimeentulotuen hakijoista on työtön. Sosiaalitoimiston raha-apuun joutuu turvautumaan noin joka viides sellainenkin työtön, joka samanaikaisesti saa peruspäivärahaa. Työttömyysturvan peruspäiväraha onkin tasoltaan aivan riittämätön, ja siihen liittyy tarpeetonta tarveharkintaa. Myöskään tätä etuutta hallitus ei ole halunnut korottaa.

Vastaavasti sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahan taso on liian alhainen. Vähimmäisetuutta maksetaan tosin vain, jos henkilöllä ei ole ennen sairastumista tai äitiyttä ollut käytännöllisesti katsoen lainkaan ansiotuloja.

Hallitus vesittää kotihoidon tuen kehittämisen vuoden 1991 tulo- ja menoarvioesityksessään. Tuen perusosaan esitetään vuonna 1991 vuositasolla vain 1,5 prosentin korotusta. Kotihoidon tuen lisäosaa tulisi tuntuvasti nostaa, ja se tulisi yhdessä perusosan kanssa maksaa kaikille tukeen oikeutetuille, jotka itse hoitavat lastaan kotona.

Huomattava määrä opiskelijoita joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Opintotuen taso on riittämätön, ja lisäksi lainan osuus siitä on liian suuri. Vuoden 1986 valtiopäivillä käsiteltäessä vuoden 1987 tulo- ja menoarviota eduskunta asetti tavoitteeksi sen, että lisätään asteittain opintorahan osuutta siten, että se yhdessä keskiasteen maksuttoman ateriaedun kanssa vuoteen

1990 mennessä nousee noin puoleen opintotuen kokonaismäärästä. Tämä tavoite ei kuitenkaan ole kiinnostanut hallitusta.

Hallitus on siis laiminlyönyt vähimmäisetuuksien tasokorotukset ja niiden asteittaisen yhtenäistämisen päämääränä aukoton vähimmäisturva.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Tietääkö hallitus, että vaikka viisitoista vuotta on kulunut siitä, kun kansaneläkeuudistuksesta sovittiin, uudistuksen IV vaiheeseen liittyvää puolison eläketuloista aiheutuvaa alenemaa ei ole poistettu tai eduskunnalle annettu esitystä sen poistamisesta ja että muutoinkin yhtenäisen ja tasoltaan riittävän perusturvan kehittäminen on laiminlyöty jättämällä työttömyysturvan ja sairausvakuutuksen vähimmäisetuudet liian alhaisiksi, vesittämällä kotihoidon tuen kehittäminen ja laiminlyömällä opintorahan osuuden nostaminen riittävän suureksi, ja

aikooko hallitus antaa eduskunnalle pikaisesti esityksen kansaneläkeuudistuksen IV vaiheen keskeistä osaa eli puolisosista aiheutuvan aleneman poistamista koskevan esityksen, esityksen indeksin parantamisesta ja muut tarvittavat esitykset perusturvan yhtenäistämisestä, sen aukkojen poistamisesta ja riittävästä tason korottamisesta?

Helsingissä 11 päivänä syyskuuta 1990

Claes Andersson
Anna-Liisa Jokinen
Lauha Männistö
Raila Aho
Pertti Lahtinen
Esko Helle
Kauko Juhantalo
Matti Majjala
Johannes Virolainen
Einari Nieminen
Hannele Pokka
Kauko Heikkinen
Timo Kietäväinen
Esko Aho
Tellervo Renko
Markku Lehtosaari
Esko Jokiniemi

Arvo Kemppainen
Vappu Säilynoja
Pauli Uitto
Pekka Leppänen
Asko Apukka
Esko-Juhani Tennilä
Mauri Pekkari
Tytti Isohookana-Asunmaa
Paavo Väyrynen
Kalevi Mattila
Juho Sillanpää
Jukka Vihriälä
Pirkko Ikonen
Heikki Kokko
Pauli Saapunki
Annikki Koistinen
Riitta Kauppinen

Jarmo Wahlström
Esko Seppänen
Timo Laaksonen
Juhani Vähäkangas
Marjatta Stenius-Kaukonen
Ensio Laine
Marjatta Väänänen
Taisto Tähkämä
Anneli Jäätteenmäki
Hannu Tenhiälä
Eino Siuruainen
Seppo Pelttari
Juhani Alaranta
Aapo Saari
Mirja Ryyänen
Jorma Huuhtanen
Pekka Puska

Kalle Röntynen
Heli Astala
Eero Paloheimo
Esko Almgren
Sauli Hautala

Kimmo Sarapää
Marja-Liisa Löyttyjärvi
Pekka Haavisto
Toimi Kankaanniemi
Osmo Soininvaara

Matti Väistö
Erkki Pulliainen
Eeva-Liisa Moilanen
Jorma Fred
Seppo Kääriäinen"

Ensimmäinen varapuhemies: Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan asia on pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Ed. Aittoniemen ym. välikysymys eläketurvan parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä

Ensimmäinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esittellään ed. Aittoniemen ym. allekirjoittama välikysymys n:o 5 eläketurvan parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä, jonka sihtööri lukee.

Sihtööri lukee:

"Eduskunnalle

Eläkkeensaajia on maassamme tällä hetkellä hieman yli miljoona, joista noin 250 000 on sellaisia, jotka saavat ainoastaan kansaneläkettä. Pelkkää kansaneläkettä ja sen lisiä saavien toimeentulo on viimeisten vuosien aikana jatkuvasti heikentynyt ja alentunut. Kansaneläkkeiden taso on jäänyt jälkeen niin tavallisten palkansaajien kuin muuta kuin kansaneläkettä saavien ansiokohityksestä. Työssä käyvät kansalaiset ovat viimeisten vuosien aikana saaneet useiden prosenttien reaalisuun ansiolleen ja tätä kautta kohottaneet merkittävästi elintasoaan. Työeläkettä ja muita ansioläkkeitä saavien eläkkeitä on myös tarkistettu vuosittain indeksillä, joka on ollut merkittävästi kansaneläkkeiden vuosittaista indeksitarkistusta suurempi. Tämän johdosta kansaneläkeläiset ovat jääneet jatkuvasti jälkeen an-

sioeläkettä saavista eläkeläisistä. Jälkeenjääneisyyskehitys on 1980-luvun aikana ollut lähes 10 prosentin tasoa. Käytännössä tämä on merkinnyt jopa useiden tuhansien markkojen vuosittaista menetystä pelkkää kansaneläkettä saaville kansalaisille verrattuna ansioeläkkeellä oleviin.

Mikäli verrataan kansaneläkkeiden kehitystä muuhun yhteiskunnan maksamaan toimeentuloturvaan, on suunta edelleenkin mainitun kaltainen. Esimerkiksi työttömyysturvan peruspäivärahaan on tehty tasokorotus. Sama pitää paikkansa myös muun toimeentuloturvan osalta. Kansaneläkkeet on unohdettu kokonaan.

Maassamme on tällä hetkellä noin 150 000 sellaista eläkeläistä, joiden ansiot jäävät kuukaudessa alle 2 000 markan. Nämä eläkeläiset ovat juuri niitä kansalaisia maassamme, jotka ovat kaikkein pahimmassa köyhyysloukussa. Heitä heikompaan ansiota saavat ainoastaan pienellä sairauspäivärahalla olevat tai kotihoidon tuen perusosalla elävät kansalaiset, jotka harvoin joutuvat elämään pelkästään kyseisten tulojen turvin. Näin ollen jopa kunnallista toimeentuloturvaan nauttivat henkilöt saavat näitä eläkeläisiä paremman kuukausittaisen toimeentulon.

Holkerin hallituksen toimesta on suoritettu lukuisia kansalaisten toimeentuloon vaikuttavia uudistuksia, kuten esimerkiksi verouudistus. Merkittävimmin verouudistuksesta ja myös Holkerin hallituksen muut toimenpiteet huomioon ottaen on eläkeläisten toimeentuloon vaikuttanut valtionverosta vapaan tulon ylärajan korottaminen 36 000 markkaan sekä eläketulovähennyksen nostaminen. Varsinaisiin perustoimeentuloturvan kehittämistoimenpiteisiin ei istuva hallitus ole lupauksistaan huolimatta ryhtynyt. Tästä on seurannut se valitettava tosiseikka, että eläkkeet eivät tänä päivänä alimmillaan riitä edes normaaliin elämiseen, vaan suistavat kyseiset kansalaiset köyhyysloukkuun ja pakottavat heidät muita kansalaisia vaatimattomampaan elämiseen.

Kuluvan vuoden valtion tulo- ja menoarviota koskeneissa neuvotteluissa sovittiin, että eläkeuudistusta lähdetään toteuttamaan eläkekomitea 1987:n mietinnön pohjalta. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä tästä sidonnaisuudesta kuitenkin luovuttiin ja päätettiin tarkastella asiaa laajemmalla pohjalta sekä kohdistaa uudistuksen vaikutukset kaikkein heikoimmissa asemassa oleviin eläkeläisiin. Uudistus luvattiin toteuttaa vuoden 1991 aikana.

Hallituksen vuoden 1991 tulo- ja menoarviota koskeneissa neuvotteluissa on päädytty kuitenkin ratkaisuun, joka huonontaa useiden eläkeläisten asemaa. Tällainen toimenpide on mm. se, että esitetty 4 prosentin suuruinen kansaneläkkeen lisäosan puolisoosan korotus ei koske lainkaan jo eläkkeellä olevia eläkeläisiä. Tämä on epäoikeudenmukaista niitä kohtaan, joita korotus ei tule lainkaan koskemaan. Lisäksi ratkaisu on epäoikeudenmukainen myös niitä tulevia eläkeläispuolisoita kohtaan, joista kumpikaan ei enää missään vaiheessa tule saamaan 100 prosentin suuruista lisäosaa. Lisäksi hallituksen ratkaisu muodostaa pienen etuoikeutetun ryhmän niistä, joilla on tällä hetkellä sataprosenttinen lisäosa puolison ollessa vielä eläkeiän alapuolella ja joille turvataan kyseisen suuruinen lisäosa koko eliniäksi.

Käytännössä hallituksen esittämä, jopa eläkekomitea 1987:n esitystä heikompi ratkaisu ei kokonaisuudessaan paranna eläkeläisten asemaa, vaan tuo mukanaan lisää epäoikeudenmukaisuuksia eläkeläisten keskuuteen. Päätös on lisäksi räikeästi vastoin hallituspuolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajien 24.4.1990 tekemää sopimusta, jossa asiallisesti sovittiin merkittävästi Eläkekomitea 1987:n esitystä paremmasta eläkeuudistuksesta.

Hallitusohjelman lisäpöytäkirjassa on luvattu parantaa kotona työtä tekevien eläketurvaa. Valitettavasti istuva Holkerin hallitus

ei ole millään tavoin ryhtynyt toteuttamaan lisäpöytäkirjaan kirjattua tavoitettaan. Kaikkein pienintä eläkettä saavien eläkeläisten ohella kotona työtä tekevät ovat tällä hetkellä toimeentuloltaan ja eläketurvaltaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia kansalaisia. Verouudistusta jatkettaessa hallitus antoi kaikkein suurimmat veronalennukset suurituloisimmille kansalaisille alentaen heidän marginaaliveroprosenttinsa 39 prosenttiin. Eläkeläisiä ja pieni- ja keskituloisia verouudistus ei hyödytä millään tavoin. Tämä aiheuttaa mm. sen mahdollisuuden, että samansuuruisesta eläketulosta menee jopa suurempi vero kuin samansuuruisesta työtulosta. Tätä ei voida missään tapauksessa pitää oikeudenmukaisena, sillä ovathan eläkeläiset jo aktiivityökautenaan maksaneet yhteiskunnalle oman osuutensa veroistaan.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä

— kansaneläkkeiden lisäosan yleiskorotuksen toteuttamiseksi,

— kansaneläkkeiden ja työeläkkeiden indeksitarkistusten yhtenäistämiseksi työeläkkeiden tai kunakin vuonna korkeamman indeksitarkistuksen tasolle,

— kansaneläkkeen lisäosaa saavien avio- puolisoisten lisäosan puolisoaleneman poistamiseksi niin olemassa olevista kuin tulevista- kin eläkkeistä,

— eläkeläisten verotuksen keventämiseksi,

— kotona työtä tekevien eläketurvan kehittämisiksi,

— sen turvaamiseksi, että kaikki eläkeläisryhmät ovat tasavertaisessa asemassa, sekä sen hoitamiseksi, että nykyinen sekava eläkejärjestelmä kehitetään yksinkertaiseksi kansalaisten perusturvan osaksi?

Helsingissä 11 päivänä syyskuuta 1990

Sulo Aittoniemi
Lea Mäkipää
Gunnar Joutsensaari
Tina Mäkelä

Pentti Kettunen
Raimo Vistbacka
Marita Jurva
Heikki Riihijärvi

Urpo Leppänen”

Ensimmäinen varapuhemies: Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan asia on pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ulkoasiainvaliokunnan täydennysvaali

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on ulkoasiainvaliokunnan täydennysvaali.

Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslissassa, jonka puhemiehistö on tänään pitämässään kokouksessa tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan jäseneksi ja varajäseneksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituiksi ovat tulleet ehdokaslistan mukaisesti ulkoasiainvaliokunnan jäseneksi ed. Jaakonsaari ja varajäseneksi ed. Kekkonen.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys n:o 96 liikevaihtoverolaiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetäisiin valtiovainvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Pokka: Rouva puhemies! Kun eilen saattoi radion ja television välityksellä kuunnella terveisiä SDP:n eduskuntaryhmästä, niitä terveisiä oli kyllä ihan mukava kuunnella. On se hyvä, että SDP:ssäkin, ainakin näin vaalikauden lopulla, on tultu synnintun-

toon ja ruvettu ajattelemaan, että pienituloisia ei olekaan kohdeltu erityisen hyvin. Tämä eläkeasioissa tapahtunut uudelleenarvointi oli kyllä myönteistä kuunneltavaa. Ihanhan sitä tunsin, että tässä on keskusta saanut epäsuoraa tunnustusta, että me emme ole täältä opposition penkiltä ihan väärää puuta haukkunee. Kai tässä nyt saa sen verran sanoa, että alkää nyt vain antako sisun mennä kaulaan. Luulen, että eläkeasioissa tukea kyllä löytyy täältä oppositiosta, jos järkeviä esityksiä tänne tuodaan.

Nimittäin, arvoisa rouva puhemies, liikevaihtoveroasiahän liittyy samaan linjaukseen, miten pieni- ja keskituloisia tämän vaalikauden aikana on kohdeltu.

Nythän hallitus on ilmoittanut, että liikevaihtoveroon on tarkoitus tuoda vielä puolen prosentin korotus, ja äskettäinhän liikevaihtoveroa korotettiin jo prosentilla. Puoli prosenttia ei ole mikään pieni määrä. Sehän käytännössä merkitsee vuositasolla lähes parin miljardin markan lisätuloja valtiolle. Nämä muutokset ovat aika isoja. Tästä on pakko tehdä sellainen johtopäätös, että tuloverotuksen puolella tapahtuvat veronkevennykset maksetetaan kansalaisille toista kautta eli liikevaihtoveroa korottamalla.

Liikevaihtoverolain muutos, joka nyt on esillä, ei varsinaisesti vielä koske prosenttien korotuksia, vaan tässä on kysymys rakenteellisesta muutoksesta. Sinänsä rakenteellisesta muutoksesta, joka nyt on päätettävänä, ei ole kovin paljon pahaa sanottavaa. Siinähan on kysymys varsinaisesti vain asiasta, että parannetaan kotimaisen teollisuuden kilpailukykyä kotimarkkinoilla suhteessa ulkomaiseen teollisuuteen. Eli käytännössä yritetään saada kotimaista tavaraa ja kotimaista teollisuutta toimimaan niin, että tavara menisi halvempaan hintaan kaupaksi, siis ilman kaikkia mahdollisia liikevaihtoveron väliintuloja.

Mutta tähän uudistukseen liittyy eräs puoli, johon mielestäni ed. Seppänen viime tiistaina aivan ansiokkaasti puuttui, ja tämä koskee palveluiden verottamisia. Palveluiden laaja verollepano ei sisälly esillä olevaan uudistukseen, mutta tässähän on tehty tietäväksi, että sitäkin kaavailaan, koska yleensä Euroopassa näin on menetelty. Jo nyt tämän uudistuksen valmistelun yhteydessä erityisesti matkailuyrittäjät olivat erittäin huolissaan, koska he pelkäsivät, että palve-

luiden verottaminen heidän elinkeinotoimintansa osalta toteutetaan. He pelkäsivät, että nyt me kilpailemme matkailumarkkinoilta koko maan ulos, kun me muutenkin olemme hyvin kallis maa.

Jos tästä asiasta, arvoisa rouva puhemies, voi jonkinlaisen oman kannanoton esittää, niin kyllä mielestäni Suomen verojärjestelmässä palveluiden laaja verollepano on aika mahdoton ajatus, kun katsoo, miten meillä tällä hetkellä veroja kerätään. Jos meillä kaikki palvelut partureista pesulaan viedään verolle, niin kyllä siitä aika suuria ongelmia tavallisille ihmisille aiheutuu. Tätä asiaa kannattaa todella viileästi harkita, eikä aina kannata tuijottaa pelkästään sitä, miten virtaviivaisesti mahdollisesti Euroopan muissa maissa tehdään. Täytyy katsoa, miten me Suomessa voisimme nämä parhaiten hoitaa.

Sitten toinen toivomus valtiovarainvaliokunnalle. Se koskee pientuotannon asemaa. Nythän hallitus esittää, että alle 70 000 markan vuosiliikevaihtoon asti tuotanto olisi liikevaihtoverosta vapaata. Tämä summa 70 000 markkaa on mahdottoman pieni. Se on lähinnä harrastustoimintaa silloin, ei sillä käytännössä vielä minkäänlaista varsinaista toimeentuloa voida hankkia.

Käsittääkseni jos halutaan todella auttaa sellaista yrittäjää, joka työllistää itsensä ja mahdollisesti jonkun perheenjäsenensä — liikevaihtoverohan on kova asia ja kallis kustannus — niin silloin tämän summan alarajan täytyy olla korkeampi. Mielestäni pitäisi keskustella tuollaisesta 200 000—250 000 markan vuotuisesta liikevaihdosta, että sillä olisi jotain merkitystä ja että tämä yrittäjä ei ainakaan liikevaihtoveron takia harkitsisi, kannattaako jatkaa enää yritystoimintaa. Tällainen muutos voitaisiin tietysti tehdä porrastettuna ja niin se varmasti olisi järkevää tehdä, mutta toivon kyllä, että alarajakysymykseen voidaan valiokuntakäsittelyssä puuttua.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Käsitellyssä oleva esitys liikevaihtoverolain uudistamiseksi on, kuten hallitus esittelypuheessaankin sanoo, aika lailla tekninen muutos nykyiseen lainsäädäntöön. Se on muutos, jota Suomen talouden kehittyminen ja kehittäminen vaatii myös kansainvälisistä syistä. Vaikka ei aina vetoaisikaan eurooppalaiseen yhdentymiseen, niin joka tapauksessa kan-

sainvälisistäkin syistä tämän suuntainen muutos on paikallaan ja perusteltu. Tämä on askel kohti puhtaampaa arvonlisäverojärjestelmää. Ehkä tuotan jonkinlaisen yllätyksen hallitukselle, kun kerron alkajaisiksi tälle syksylle, että keskustan eduskuntaryhmä tulee kannattamaan pääpiirteissään hallituksen esitystä liikevaihtoverolain uudistamiseksi. (Ed. Hokkanen: Voiko olla totta?)

Kun sanon pääpiirteissään, se ei toki tarkoita sitä, että kaikilta osin ilman muuta tämä lakiesitys meitä tyydyttäisi. Ed. Pokka jo edellä toi esille erään sellaisen yksityiskohdan, jonka suhteen olisimme toivoneet, että hallituksen esitystä voitaisiin tarkistaa siitä, missä muodossa se nyt on meille esitetty. Ed. Pokkahan puuttui siihen, että meillä todella tällä hetkellä Suomessa on iso joukko sellaisia pienyrityksiä, joiden liikevaihto on sangen vähäinen ja joille liikevaihtoverobyrokratian pyörittäminen tuottaa perin kohtuuttomia vaikeuksia ja rasitteita siihen liikevaihtoon nähden, mitä yrityksellä on.

Eräiden arvioiden mukaan — olen ollut asiassa yhteydessä yhtäältä verohallitukseen ja toisaalta Tilastokeskukseen — Suomen nykyisistä liikevaihtoveroa maksavista yrityksistä noin kolmannes on sellaisia yrityksiä, joiden liikevaihto jää alle 200 000 markan vuodessa. Kuitenkin nämä pienet yritykset maksavat liikevaihtoverokertymästä kaiken kaikkinsa ainoastaan jonkin prosentin. Asiantuntijat eivät ole pystyneet tarkkaan sanomaan, mikä osuus on liikevaihtoveron tuotosta näiden yritysten maksamaa, mutta ilmeisesti se vaihtelee 1—3 prosenttiyksikön tasossa. Siis kolmannes kaikista liikevaihtoverovelvollisista yrityksistä, pienimmät, maksaa ainoastaan 1—3 prosenttiyksikköä koko liikevaihtoveron tuotosta.

Haluan tällä osoittaa sen, että aivan pienimpien yritysten vapauttaminen liikevaihtoverosta ei veron saajan kannalta merkitsisi kovin paljoa, mutta näiden verovelvollisten arkibyrokratian helpottamisessa liikevaihtoveron poistamisella olisi aikamoinen merkitys. Melkoisesti helpotusta saataisiin aikaan myös verohallinnolle, mikäli verohallinnon ei tarvitsisi käsitellä omassa byrokratiassaan pienimpien yritysten liikevaihtoveroilmoituksia.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä tuleekin tämän lain eduskuntakäsittelyn aikana esittämään muutosta, jolla liike-

vaihdon alaraja, joka olisi täysin liikevaihtoverotonta, voitaisiin nostaa 70 000 markasta huomattavasti korkeammalle, esimerkiksi 150 000 tai 200 000 markkaan. Verotuksen neutraliteetin turvaamiseksi tuo helpotus ei tietystikään voisi loppua siihen, vaan se asteittain poistuisi esimerkiksi nykyisen huo-jennuspalautusmenettelyn tapaisella järjestelmällä vaikka sillä tavalla, että 250 000 markan liikevaihdossa ei enää tuota huo-jennusta lainkaan myönnettäisi. Tässä yksi muutose-sitys, mitä tulemme tämän lain eduskuntakä-sittelyn aikana esittämään.

Toinen asia, jonka tulemme ottamaan esille, koskee elintarvikkeiden liikevaihtove-rotusta. Viime keväänä ja viime talvena eduskunnassa paljon puhuttiin siitä, kuinka ruuan hinnassa meillä Suomessa liikevaihto-verolla on muista maista poiketen aika tär-keä rooli. Nyt kun on kysymys tällaisesta teknisestä uudistuksesta, sen luonteeseen olisi mielestämme sopinut se, että peruselintarvik-keet olisi putsattu liikevaihtoveron piiristä kokonaan pois esimerkiksi sillä tavalla, että olisi siirrytty tiettyjen nimeltä mainittujen elintarvikkeiden osalta nollaverokantaan ja sitä kautta putsattu todella ainakin tärkeim-mistä elintarvikkeista liikevaihtovero koko-naan pois.

Arvoisa puhemies! Tämäntapaisilla muu-tosesityksillä keskustan eduskuntaryhmä tu-lee antamaan pääpiirteisen tukensa tälle hal-lituksen esitykselle. Myöhemminhän tiedossa on, että eduskuntaan tulee hallituksen esitys siitä, että liikevaihtoverokantaa tul-taisiin nostamaan. Tässä yhteydessä on jo kerrotta-va, että mikäli hallitus ei budjettiinsa tee merkittäviä muutoksia esimerkiksi kansalai-sen perusturvan kohentamiseksi, ei keskusta sen sijaan voi olla hyväksymässä liikevaihto-verokannan nostamista puolella prosenttiy-ksiköllä, niin kuin hallitus on budjettiinsa papereissa meille esittänyt.

Asia saattaisi joutua uuteen valoon, mikäli sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän ei-len ryhmäkokouksessaan tekemistä päätök-sistä sosialidemokraatit myös käytännössä myös pitävät kiinni. (Ed. Gustafsson: Niin on tarkoitus!) Jos demariryhmä lähtee siitä, että se perusturvan kohentamiseksi on todel-la valmis toimiin esimerkiksi kansaneläkeuudistuksen korjaamiseksi ja opintotuen mer-kittäväksi kohentamiseksi ja kenties muulla-kin tavalla, niin siinä tilanteessa tietysti

tämän kulutusveron nostaminen näyttäytyy hieman erilaisessa valossa.

Minä toivon ja keskustan eduskuntaryhmä toivoo, että sosialidemokraatit pitävät kiinni näistä aloitteistaan, ryhmäkannoistaan, niin kuin meille kerrottu. On toki tullut uutta viestiä siitä, että demarien keskuudessa jon-kinlaista horjuntaa tällä hetkellä tapahtuisi ryhmäkantojen suhteen, mutta minä toivon, että puolue pitää niistä hyvin tiukasti kiinni, ja pakkohan sosialidemokraattien on pitää kiinni. Muutenhan puolueen uskottavuus menisi sen sileän tien.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomen maaseudun puo-lueen budjettineuvottelijat ovat budjettineu-votteluissa esittäneet vaatimuksen siitä, että yritykset vapautetaan liikevaihtoverosta 200 000 markan summaan saakka ja että vapauttaminen siitä eteenpäin 1 000 000 mar-kan rajaan saakka tapahtuisi asteittain. Tätä ei ole kuitenkaan hyväksytty, ja nyt on ihan mukava kuulla, että ed. Pekkarinen ja samal-la keskustan ryhmä ovat suunnilleen samoil-la näkemyksillä näin oppositiossa ollessa. Siinä mielessä on hyvä olla tässä yhteistyös-sä. Minä nimittäin uskon, että kun te taas olette hallitusvastuussa, niin tuon tyyppiset äänet lakkaavat kokonaisuudessaan kuulu-masta. Mutta toivottavasti nyt, kun te olette oppositiossa, teidän selkäranganne kestää lausua tämän asian myös sitten, kun asioista täällä salissa päätetään ja äänestetään.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Ed. Seppä-nen käyttäessään viime tiistaina täällä salissa ensimmäisen puheenvuoron tästä liikevaihto-verouudistuksesta arvosteli sitä voimakkaas-ti, kun tämän myötä liikevaihtoverotus ke-venee kaiken kaikkiaan 3,3 miljardia. Hän sanoi, että on kauheaa, että teollisuus saa tällaisia liikevaihtoverohelpotuksia. Se on väärin. Samassa puheenvuorossa hän sanoi, että myöhemmin eduskuntaan on tulossa esitys liikevaihtoveron korottamista, jolla ke-rätään vajaat 1,5 miljardia markkaa lisää liikevaihtoveroa, jolloin hän totesi, että kau-heata, että kuluttajilta kerätään näin paljon rahaa, kauheata, että liikevaihtoveroa koro-tetaan.

Kysyinkin ed. Seppäselä, missä on logiik-ka. Kun esitysten kokonaisvaikutus kuiten-kin on se, että liikevaihtoverolla kerätään

vähemmän rahaa, niin kaiketi pitäisi silloin tehdä jompikumpi päätös: joko teollisuus hyötyy tai kuluttajat sitten menettävät, mutta kumpaakin mielestäni ei voi missään tapauksessa tehdä. (Ed. Laine: Toisin päin voisi tehdä!) Joten tässä suhteessa voidaan sanoa, että täytyy kokonaisvaikutus toki ottaa huomioon.

Ed. Aittoniemelle on syytä todeta, että tietysti on helppoa käydä kilpajuoksua täällä siitä, mihin kasvatetaan verovapausrajoja. Jokainen meistä voi esittää, että 150 000 markkaa ei ole riittävä, 1 000 000 olisi parempi tai ehkä 10 miljoonaa, mutta kun esittää vaihtoehtoja, toki pitäisi kertoa myös, mistä otetaan ne rahat, joilla näitä verohelpotuksia rahoitetaan, koska jostainhan ne on kerättävä.

On myös syytä muistaa, että yrittäjät pitäisi keskenään asettaa suhteellisen tasaveritaiseen asemaan. On väärin, että joku yrittäjä voi harjoittaa liikevaihtoverosta vapaata toimintaa, mutta joku toinen joutuu maksamaan kaikesta toiminnastaan liikevaihtoveroa. Tämäkään ei ole oikeudenmukaista. Yrittäjiä tulisi kohdella yhdenvertaisesti. Siitä syystä poikkeukset, joilla liikevaihtoverosta vapautetaan, eivät valitettavasti voi olla kovinkaan suuria.

Ed. Pekkariselle on syytä ehkä todeta, että on tietysti hyvä, että tässä yhteydessä keskustellaan ruuan liikevaihtoverotuksesta. Totuus on kuitenkin se, että Suomessa ruuan liikevaihtoverotus on keskimääräistä eurooppalaista tasoa, ehkä paremminkin sen alapuolella. Vain Englanti on poikkeava maa, jossa ruokaa ei lainkaan liikevaihtoveroteta. Sen sijaan muissa Pohjoismaissa liikevaihtovero kohdistuu täysin, yli 20 prosentin voimalla, ruokatarvikkeisiin, joten tässä suhteessa Suomi on, jos ajatellaan ruuan hintaa, positiivinen poikkeus Pohjolassa. Mutta haluan korostaa mielipiteenäni sitä, että keskustapuolue puhuu liikevaihtoverosta ja ruuasta vain siksi, että tarkoitus on johtaa käsitykset pois siitä, että ruuan korkea hinta johtuisi joistakin muista tekijöistä kuten ruuan valmistajista ja jakeluketjuista, joissa keskustapuolueella on hyvin keskeinen asema.

Arvoisa puhemies! Uudistus, joka tällä hetkellä on eduskunnan käsiteltävänä, on välttämätön. Kun keskustelee asiantuntijoiden kanssa meidän nykyisestä liikevaihtove-

rojärjestelmästäämme, niin riippumatta jopa heidän mielipiteistään jokainen sanoo, että nykyinen järjestelmä on niin sekava, että se suorastaan jo vaarantaa kansalaisten oikeusturvan.

Totuus on se, että nykyisen liikevaihtoverolain konstikkaimmat kohdat hallitsee vain muutama asiantuntija tässä maassa. Jatkuvasti käytännön toiminnassa esiintyy rajatapauksia, joissa hyvin mitättömistä tekijöistä ja jopa tulkintaa vaihdellen tilanteet vaihtelevat siitä, onko jokin toiminta liikevaihtoverollista vai ei tai onko jokin hankinta liikevaihtoverotuksessa vähennyskelpoinen vai ei. Tässä suhteessa on täysin välttämätöntä, että liikevaihtoverojärjestelmälle tehdään jotakin. Tällä kertaa hallitus on todella tekemässä niin, että merkittävä tekninen uudistus tässä yhteydessä toteutetaan.

Tässä yhteydessä otetaan merkittävä loikka kohti arvonlisäverojärjestelmää sikäli, että veropohja alkaa muistuttaa hyvin pitkälti arvonlisäverojärjestelmää. Laskentatapa, prosenttijärjestelmä, alkaa muistuttaa arvonlisäverojärjestelmää, ja myöskin vähennys oikeus on periaatteessa laaja ja muistuttaa arvonlisäverojärjestelmää. Täytyy muistaa, että Oecd-tilastoissa tänä päivänä Suomen liikevaihtoverojärjestelmää pidetään jo arvonlisäverojärjestelmänä, mutta tämän uudistuksen jälkeen voimme sanoa, että emme enää tosiasiaassa ole liikevaihtoverojärjestelmässä, vaan arvonlisäverojärjestelmässä.

Myöskin eräs tärkeä tekijä on tässä yhteydessä se, että liikevaihtoverotusta pyritään yhdenmukaistamaan tuloverotuksen ja kirjanpidon kanssa siten, että samat käsitteet omaisivat saman sisällön näissä kaikissa. Tämä tulee olennaisesti helpottamaan sitä työtä, mikä liikevaihtoveron laskemiseen kohdistuu.

Tärkeätä on myöskin todeta se, että uudistus saattaa Suomen kohti Eurooppaa. Kahdessakymmenessä kahdestakymmenestä neljästä Oecd-maasta on tällä hetkellä jo arvonlisäverojärjestelmä voimassa. Kanada se on juuri tulossa. Verojaosto oli mm. Uudessa-Seelannissa tutustumassa, kun siellä oli hyvin vanhakantainen liikevaihtoverojärjestelmä muutettu arvonlisäverojärjestelmäksi joitakin aikoja sitten, järjestelmäksi, joka oli pohjaltaan erittäin laaja. Tuossa maassa kansalaiset olivat varsin tyytyväisiä siellä omaksuttuun järjestelmään. Yksinkertaisesti

saatamme tällä itsemme lähemmäksi Euroopan yhteisössä tapahtuvaa kehitystä ja parannamme sitä myötä myös kilpailuedellytyksiämme.

Myös erääseen toiseen veroon asialla on keskeinen vaikutus, nimittäin tasausveroon. Tiedämme, että kansainväliset paineet tasausveron poistamiseksi Suomessa ovat suhteellisen suuret. Tasausveroahan meillä peritään siitä syystä, että meillä liikevaihtoverojärjestelmä muodostaa kertautuvaa verotusta ja tätä kautta myös tuontiin pyritään kertautuva verotus kohdistamaan. Mutta Suomen osalta on esitetty epäilyjä, onko järjestelmä pitkään enää pidettävissä voimassa. Tämä antaa mahdollisuuksia siihen, että vähitellen tasausverosta voidaan luopua.

Jos ajattelemme uudistuksen toteuttamisaiakataulua, voidaan sanoa, että toteuttamisaiakataulu on sikäli suhteellisen hyvä, että kun uudistuksessa pääsääntöisesti liikevaihtoveron kertautuvuus poistuu, joka kertautuvuus on johtunut siitä, että investoinnit ovat vain osittain olleet vähennyskelpoisia, merkitsee se sitä, että kotimaisen tuotannon kilpailukyky tulee tätä kautta parantumaan. Nimittäin tilannehan on se, että liikevaihtovero tai arvonnalisävero, millä nimellä sitä kutsutaankin, toki kohdistuu vastaavalla tavalla sekä tuontiin että kotimaiseen tuotantoon, mutta kaikki piilevät, kertaantuvat erät liikevaihtoverojärjestelmässä rasittavat yksinomaan kotimaista tuotantoa ja heikentävät sen asemaa. Tässä suhteessa voidaan siis todeta, että suhdannepoliittisesti kyseessä on merkittävä ruiske kotimaiselle elinkeinoelämälle varsinkin ensi vuonna, jolloin kamppailu menestyksestä Euroopan markkinoilla tulee käymään entistä vaikeammaksi.

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa puhemies! Verouudistukseen kuuluvat yhtenä oleellisena osana liikevaihtoverojärjestelmään sisältyvät muutokset. Jo vuosikymmeniä Suomessa on todettu liikevaihtoverojärjestelmämme jälkeenjääneisyys kilpailijamaihimme verrattuna.

Holkerin hallitusta edeltäneet hallitukset olivat kuitenkin kykenemättömiä korjaamaan järjestelmässä havaittuja ja elinkeinoelämän kipeästi kaipaamia muutoksia. Holkerin hallitus on kesän aikana antanut eduskunnalle esityksenä uudeksi liikevaihtoverolaiksi ja entisen lain kumoamiseksi. Ehdotus

uuden liikevaihtoverolain säätämiseksi on ennen kaikkea lakitekninen ja muodostaa merkittävän periaatteellisen osan liikevaihtoverotuksen kokonaisuudistuksesta.

Koska liikevaihtoverojärjestelmämme tulee olla sopusoinnussa kilpailijamaittemme verotuskäytännön kanssa ja siten vastata kansainvälistä käytäntöä, on hallituksen esitys rakennettu siten, että pysyisimme tältä osin mahdollisimman hyvin mukana yhden-tyvän Euroopan verokehityksessä. Kilpailijamaittemme verotuskäytäntöön sisältyvät arvonnalisjärjestelmän mukaiset periaatteet on otettu mukaan mahdollisimman laajasti. Arvonnalisjärjestelmällä puhtaasti teoreettisena mallina tarkoitetaan sitä, että kaikki myynti on verollista ja kaikki yritysten ostot puolestaan ovat vähennyskelpoisia.

Tästä pääperiaatteesta lakiesitykseen sisältyy poikkeus siinä, ettei muille kuin tuotannollista toimintaa harjoittaville verovelvollisille myönnetä investointien osalta täyttä vähennysoikeutta. Tuotannollista toimintaa harjoittaville on kuitenkin vaihto-omaisuuden ja lyhytvaikutteisen käyttöomaisuuden hankintamenojen lisäksi täysi vähennysoikeus teollisuusrakennusinvestointeihin ja valmistustoiminnan kone- ja laiteinvestointeihin nähden. Näiltä osin vientituotteisiin sisältyvä ns. piilevä liikevaihtovero poistuu, ja näin viennin edistämiseksi vientituotteemme tulevat nykyistä kilpailukykyisemmiksi kansainvälisesti. Seuraavissa verouudistuksen vaiheissa on helppo lisätä kauppatoiminnankin puolelle niitä investointeja, joista saadaan täysi vähennysoikeus.

Ed. Laine: Herra puhemies! Itse verotuksen tekniikasta en lähde kiistelemään ed. Sasin kanssa, mutta asian sisällöstä olen hänen kanssaan eri mieltä. Ministeriä voisi kiittää siitä, että hän ainakin tähän hetkeen saakka on seurannut eduskunnassa käytyä keskustelua, mutta hallituksen esityksen sisällöstä ei voi kiitosta antaa.

Hallitus on antanut eduskunnalle useita liikevaihtoverolain muutosesityksiä, jotka kaikki tarkoittavat tavallisiin kuluttajiin ja yksityisiin ihmisiin kohdistuvan verotuksen kiristymistä. Hallituksen veropolitiikan suuntana on välillisen verotuksen kiristäminen siitäkin huolimatta, että ”yleisen kulutusverotuksen osuus Suomen verotuloista on jo huippuluokkaa verrattuna muihin Oecd-mai-

hin". Lainausta oli verohallituksen pääjohtajan Jukka Tammen aivan äskettäin antamasta haastattelusta.

Kuten tunnettua, välillinen verotus ja kunallisverotus eivät ota huomioon veronmaksajien maksukykyisyyttä. Esitellessään ensi vuoden tulo- ja menoarvioesityksen ministeri Louekoski ilmaisi hallituksen käsityksen, jonka mukaan "tarkasteltaessa verouudistuksen vaikutuksia pieni- ja keskituloisten verotukseen näkökulma on pyrkinyt kapeutumaan". Näin siis ministeri sanoi. Ministerihän totesi, "että on unohdettu itsestänselvyyttä, että verotuksen keventyminen ei voi auttaa niitä, jotka eivät tulojensa vähäisyyden vuoksi maksa veroa lainkaan".

Mielestäni juuri hallituksen näkökulma verouudistuksen vaikutuksen tarkastelussa on kapeutunut. Eihän meillä ole sellaisia pienituloisia, jotka eivät maksa liikevaihtoveroa ja muita kulutusveroja. Niitä maksetaan yhä enemmän. Hallitus itse arvioi liikevaihtoveron ja valmisteverojen tuoton kasvavan tänä ja ensi vuonna yli 20 prosentilla eli 74 miljardiin markkaan, joka on lähes kaksinkertainen arvioituun tulo- ja varallisuusveron tuottoon.

Kulutusverojen tuotto on kasvamassa hurjaa vauhtia siitäkin huolimatta, että esillä olevalla lakiehdotuksella hallitus aikoo edelleen keventää teollisuuden ja yritysten verotusta 3,3 miljardilla markalla vuotta kohti. Näin on muuten tehty kaiken aikaa viime vuosien aikana. On mielenkiintoista todeta, että esimerkiksi 1 miljardin maksavaa kansaneläkeuudistuksen neljättä vaihetta hallitus ei näe mahdolliseksi rahoittaa, mutta yhtäkkiä hallitus antaa pienelle omistajien ryhmälle 3,3 miljardia markkaa lahjaksi. Kahdessa vuodessa se on jo noin 7 miljardia.

Kuten ed. Seppänen viime tiistaina totesi, lakiehdotuksella luodaan myös pohja palvelujen saattamiselle liikevaihtoverotuksen kohteeksi. Se onkin ollut arvonlisäjärjestelmän tarkoitus alusta alkaen. Tätä ed. Sasi äsketi kiitti. Hän iloitsi mahdollisuudesta, että siirrytään yhä lähemmäs kohti arvonlisäverojärjestelmää. Mutta esimerkiksi palvelujen saattaminen enenevässä määrin liikevaihtoverotuksen kohteeksi merkitsee maksujen ja hintojen kohoamista.

Hallituksen verolinja, jos puhun kokonaisuudesta, jonka osana puheena oleva esitys on, antaa rikkaille ja yrityksille mutta ottaa

pieni- ja keskituloisilta. Se on hallituksen veropolitiikan peruslinja, ja uusimpina todistuksina tästä linjasta ovat budjettiesitykseen liittyvät verolakien muutosehdotukset. Onhan täällä samanaikaisesti esillä yritysten tuloveron keventäminen, koneiden ja laitteiden vapauttaminen kokonaan liikevaihtoverosta. Samaan aikaan ehdotetaan siis liikevaihtoveroa korotettavaksi 17,5 prosenttiin. Käsittelyssä oleva lakiehdotus myös pyöristää liikevaihtoveroprosenttia ylöspäin lisäten kuluttajien maksettavaksi tulevaa veroa.

Demarit ovat puhuneet ja tulevat puhumaan ruoan korkeasta hinnasta. Liikevaihtoveron poistaminen välttämättömyystarvikkeilta alentaisi myös ruokamenoja, vaikka ed. Sasi äsketi vähätteli ruokamenoihin, ruoan hintaan, kohdistuvaa liikevaihtoverorasitusta. Todellisuudessa hallitus nyt on siis lisäämässä myös ruoan hintaa ja samanaikaisesti antamassa kevennystä teollisuudelle ja yritystoiminnalle. Me vasemmistoliiton kansanedustajat emme voi tällaista verolinjaa hyväksyä.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Laine moittii sitä, että yritykset saavat helpotusta liikevaihtoverossa eli ne asettuvat samaan asemaan kuin muissa Euroopan maissa vähitellen Suomessakin, minusta se on aika omalaatuista. Kyllähän nyt pienituloisten kannalta ennen kaikkea on tärkeää, että Suomessa on työpaikkoja eikä paljon työttömyyttä. Juuri yritysten kilpailukykyä ei pidä rasittaa sellaisilla maksuilla, joita ei muissa maissa ole. Silloin meille helposti tulee työttömyyttä, ja juuri pienituloisethan siitä kärsivät, kun maassa pärjätään huonosti, joten täytyy ottaa kokonaisuusysteemi huomioon eikä vain tuijottaa yhtä asiaa kerrallaan.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Suomessa on näköjään jo aloitettu poliittinen televisiomainonta, joka tapahtuu Yleisradion, herra Yleisradion hallintoneuvoston puheenjohtaja ed. Pekkarinen, uutislähetyksissä. Siellä nimittäin esitettiin eilen, että sosialidemokraattisen puolueen eduskuntaryhmä vaatii lisää rahaa budjettiin postipalvelujen turvaamiseksi, opintorahan korottamiseksi, kansaneläkeuudistuksen korotuksen maksamiseksi myös sellaisille, jotka jo ovat eläkkeellä, ja ensiasunnon leimaveron pois-

tamiseksi. Tämän paketin hinta on noin 450 miljoonaa markkaa. Tuntuu hieman erikoiselta, että sellaisia vaatimuksia esitetään tässä vaiheessa ja että niitä propagoidaan Yleisradion kanavilla, vaatimuksia, jotka eivät tule menemään läpi, ed. Pekkarinen. Siis tämä oli selvä mainospäästö Yleisradion uutisissa.

Yhdyn siihen piilevään arvosteluun, jota ed. Pokka harjoitti samaa asiaa kohtaan. Tällä halutaan vetää huomiota pois niistä epämiellyttävistä asioista, joita budjetissa on, sen lisäksi että tällä halutaan estää kiinnittämästä huomiota siihen, että postipalvelut heikkenevät, opintoraha ei kasva sen mukaan kuin on luvattu, eläkeuudistusta ei toteuteta sen mukaan kuin on luvattu ja leimaveroa ei olla poistamassa, niin kuin sosialidemokraattien eduskuntaryhmä on jo pidemmän aikaa halunnut tehdä, ja samalla vetää huomio pois siitä, että liikevaihtovero on nousemassa.

Nyt on kysymyksessä euroliikevaihtovero, niin kuin ed. Sasi äsken todisti. Siis Suomessa ollaan ottamassa käyttöön euroliikevaihtovero. Se merkitsee, että valtio menettää 3,3 miljardia markkaa verotuloja. Sikäli kuin ymmärsin ed. Sasin puheenvuoroa, pois ollaan ottamassa myös tasausvero, joka ei ole eurovero. Silloin valtio menettää verotuloja miljardi markkaa lisää, eli tässä yhteydessä valtio on tekemässä ratkaisuja, joilla menetetään 4,5 miljardia markkaa.

Mutta kun kiinnitetään huomio siihen, kuka maksaa valtion verotulot, on, ed. Sasi, kysymys verotuksen kohtaannosta. Tässä tapauksessa verotuksen kohtaantoa löysennetään, helpotetaan, teollisuudelta ja kaupalta ja siirretään yksityisille kansalaisille silloin, kun liikevaihtoveroprosenttia ollaan yleisesti korottamassa vaikutuksiltaan noin 1,5 miljardin markan arvosta. Jollakin tavalla näiden rahojen täytyy tulla maksuun kansalaisille silloin, kun elinkeinoelämä ei niihin maksuihin osallistu.

Seuraava vaihe on tämä, jota täällä on jo markkinoitu: palvelujen liikevaihtoverolle laittaminen. Tässä eduskunnalle annettussa esityksessä sanotaan selvästi tämä asia. Lainaan hallituksen esitystä: "Verotuksen tulevat kehittämistarpeet on myös otettava uudistuksessa huomioon. Tavoitteena tältä osin on, että lainsäädäntö joustavasti luo mahdollisuudet veropojan ja vähennysoikeuksien

laajentamiseen ja verotuksen kehittämiseen niin, että se paremmin vastaa kansainvälistä käytäntöä ja kilpailijamaiden verotusta."

On aivan selvää, että vaalien jälkeen tullaan laajentamaan veropohjaa ja panemaan liikevaihtoverolle palvelut. Palvelut on hyvin laaja-alainen käsite. Se pitää sisällään myös esimerkiksi asuntojen kallistumisen sen myötä, että asuntorakennustoiminta tulee liikevaihtoveron piiriin rakennustoiminnan osalta, mitä se tänä päivänä ei ole ollut.

Tällä tavalla — siis perimällä liikevaihtoveroa elintarvikkeilta ja asumisesta, välttämättömistä palveluksista — maksetaan ne verohelpotukset, jotka annetaan yrityksille, ja myös ne verohelpotukset, jotka annetaan suurituloisille alentamalla valtion tulo- ja varallisuusveroa, niin kuin sitä on tehty 25 prosenttia, neljännes, tämän hallituksen aikana silloin, kun suurituloisimpien ihmisten tuloveroprosenttia alennettiin 51:stä 39:ään.

Siis nämä kaikki tulevat maksuun kansalaisille, kuluttajille, nyt hallituksen valmistelemalla tavalla eli korottamalla liikevaihtoveroprosenttia ja vielä keskeisemmin laajentamalla liikevaihtoveron pohjaa. Tässä on kaikkein suurin ongelma liikevaihtoveron pohjan laajentaminen. Se tuo valtiolle kaikkein eniten lisätuloja, ja se on se tapa, jolla vaalien jälkeen rahoitetaan kaikki kiusalliset asiat, sellaiset, joita hallitus ei uskalla panna maksuun ennen vaaleja peläten sen aikaansaamia kielteisiä reaktioita äänestäjien piirissä.

Puutun vielä ed. Tiurin esittämään näkökantaan, jonka mukaan suomalaisilla yrityksillä ei voi olla sellaisia rasitteita, mitä muiden maiden yrityksillä ei ole, argumentti, jolla hän puolusteli käsillä olevaa ehdotusta. Ed. Tiuri, Suomessa on erinomaisen väärä valuuttakurssi. Suomen markka on yliarvostettu 15—20 prosenttia. On aika kohtuuton, että tällaisen markan yliarvostuksen voittamiseksi pitää antaa kaikkia muita verohelpotuksia, joita elinkeinoelämälle ollaan antamassa; sen lisäksi devalvoidaan vaalien jälkeen. Ennen vaaleja ei uskalleta myöskään devalvoida, koska sillä on tulonjakovaikutuksia, jotka ovat kansalaisten näkökulmasta kielteisiä. Mutta kun Suomella on näin väärä valuuttakurssi, markka on yliarvostettu, ovat aika lailla marginaalieriä nämä pienet veroasiat, jotka ovat tässä lakiesityksessä esillä

verrattuna tähän vääraän valuuttakurssiin.

Jos Suomella on varaa näivettää teollisuus ja kauppa väärillä valuuttakursseilla, niin on se nyt kummallista, että joudutaan antamaan kaikenlaisia rakenteellisia verouudistuksia yrityksille, jotta ne tällä valuuttakurssilla voisivat kituuttaa ja kansalaiset liikevaihtoveron muodossa tukisivat yritystoimintaa. Yksinkertaisempi ratkaisu tietenkin olisi se, että korjattaisiin valuuttakurssia, eikä niin, että ensin annetaan yrityksille kaikki rakenteelliset uudistukset ja sitten vielä korjataan valuuttakurssia, eli teollisuus on tässä tapauksessa saamassa kaiken. Mutta siihen väitteeseen haluan ottaa jyrkästi kantaa, ed. Tiuri, että meillä kaikki muut asiat elinkeinoelämän kannalta olisivat kunnossa paitsi liikevaihtovero.

Arvoisa puhemies! Toivoisin, että hallituksen käsillä oleva esitys saisi ansaitsemansa huomion ja hallitus mahdollisesti täydentäisi tätä esitystä sillä palvelujen liikevaihtoveroesityksellä, joka on tulossa vaalien jälkeen. Kohtuullisempaa olisi, että ennen vaaleja saisimme ottaa myös kantaa palvelujen liikevaihtoverolle panoon ja euroliikevaihtoveron kaikkinaiset vaikutukset, jotka vaalien jälkeen tulevat, tulisivat punnittavaksi myös eduskunnassa ennen vaaleja.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Valuuttakurssi Suomessa varmasti on epäedullinen ulkomaanvientiä ajatellen, mutta se kuitenkin aikaa myöten varmasti korjaantuu rauhallisestikin siihen, mihin valtakunta pystyy. Sen sijaan tällaisia ylimäärisiä kustannuksia on ollut hyvin pitkään Suomen yrityksillä. Esimerkiksi investointien liikevaihtovero ainakin on aivan selvä ylimääräinen kustannus. Minusta on väärin laskea, että valtio menettää verotuloja 3,3 miljardia sen johdosta, kun tätä liikevaihtoveroa ei enää oteta. Kyllähän valtio vastavasti saa verotuloja, kun yritykset, jotka muuten eivät pystyisi enää toimimaan, toimivat ja ihmiset tekevät työtä ja maksavat veroa, niin että tämä on liian alkeellinen tapa laskea verojen menetystä.

Samahan koskee suurituloisten verotusta. Yhdysvalloissahan se on nähty: suurituloisilla reippaasti vähennettiin veroja, mutta kuitenkin he ovat maksaneet suuremman osan veroista kuin tähän asti, sen jälkeen kun alennus tehtiin. Ei sekään väite pidä paik-

kaansa, että suurituloisten verovähennys merkitsisi sitä, että he todella maksavat vähemmän veroja. Verouudistuksen tarkoituksenahan on juuri ollut kannustaa työnte-koä ja yritteliäisyyttä, ja siihenhän siinä päästään.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tiurille sanon, että Yhdysvaltain valtion budjettialijäämä on maailmanennätysluokkaa ja myös historiassa ennenkuulumaton Yhdysvaltojen olosuhteissa. Siinä ovat ne suurituloisille annettavat verohelpotukset. Yhdysvaltain valtio ei ole perinyt riittävästi veroja verojen muodossa rahoittaakseen menonsa. Tältä osin kaikki vertailut, joita Veronmaksajain Keskusliitto ed. Tiurin puheenvuorossa esitti, ovat vääristeleviä.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Valtiovarainministeri Louekoski sanoi budjetin esittelypuheenvuorossaan, että "hallituksen kokonaisverouudistuksen tavoitteena on ollut verotuksen taloudellisten vaikutusten parantaminen lisäämällä verotuksen neutraalisuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä yksinkertaistamalla verotusta". Onko tavoitteissa onnistuttu, tähän kysymykseensä valtiovarainministeri vastasi, että kyllä. Olen täysin eri mieltä valtiovarainministerin kanssa.

Tietysti voidaan väittää, että on semanttista saivartelua puhua esimerkiksi siitä, mitä kukin oikeudenmukaisuudella tarkoittaa. Varmasti tässä suhteessa on iso ero heti lähtökohdissa riippuen siitä, mistä näkökulmasta asioita todella tarkastellaan ja minkä ryhmän ja ryhmien näkökulmasta. Uskon varmasti, että esimerkiksi ed. Sasi tai Tiuri ajattelevat, että on oikeudenmukaista, kun käteen annetaan mahdollisimman paljon rahaa ja rahat otetaan kulutuksen kautta pois. Se on varmasti teidän ajattelutapanne mukaista.

Mutta luulisin kuitenkin, että vasemmalla on varsin selkeä käsitys siitä, mitä oikeudenmukaisuus verotukseen liittyvänä yksistään voi tarkoittaa. Kyllä me tähän saakka ainakin olemme jakaneet varsin laajasti sen käsityksen, että verotuksen oikeudenmukaisuus ei voi tarkoittaa mitään muuta kuin sitä, että tuloeroja tasataan verotuksen kautta ja luodaan samalla edellytykset sosiaalivaltion ylläpitämiseen ja sen kehittämiseen. Olen siinä

käsityksessä, että vasemmalla tällainen oikeudenmukaisuuskäsitys on hyvin yhteinen. Tästä käsityksestä valtiovarainministeri vain poikkeaa, ja ilmeisesti siinä näkyy hänen virkansa vaikutus. Se on virkamiesajattelua, joka siitä pilkisteli.

Miten meillä toteutuu vasemmistolaisittain ajateltuna verotuksen vaikutus tulojen oikeudenmukaiseen jakautumiseen? Erittäin huonosti ja yhä huonommin. Meillä ilman muuta sosiaalisin vero on valtion progressiivinen tulovero, mutta sen osuus verotuksessa supistuu koko ajan ja on tällä hetkellä enää runsaat 15 prosenttia kaikista perityistä veroista. Kuntaveronkin osuus on yli 20 prosenttia perityistä veroista, ja se on jo paljon epäsosiaalisempi jakoverona. Sosiaaliturvamaksuja peritään 4 prosentin verran, kirkollisveroa parisen prosenttia. Yritysten tulovero on erittäin pieni Suomessa, 4 prosentin luokkaa, ne maksavat sosiaaliturvamaksuina noin 9 prosenttia verotuloista.

Mutta se, mikä meillä on merkittävää, on, että välillinen verotus Suomessa on erittäin korkealla tasolla. Se on sitä ollut ja sen osuus kasvaa koko ajan. (Ed. Laaksonen: Se on jo yli puolet!). — Näin on. — Tässä suhteessa ei löydy näitä paljon puhuttuja kansainvälisiä tekijöitä, jotka puolustaisivat näin korkeata välillisen verotuksen osuutta. Me olemme reippaasti yli Oecd:n tason välillisen verotuksen puolella kokonaisverojakaumasta. Meidän kohdallamme kehitys on siis se, että välillisten verojen, kulutusverojen ja hyödykeverojen, osuus kasvaa. Ilman muuta kuljetaan verotuksessa epäoikeudenmukaisempaan suuntaan, jos ja kun lähtökohtana on vasemmistolainen ja edistyksellinen ajattelu siitä, että verotuksen tulee tasata tuloeroja ja luoda sitä kautta oikeudenmukaisuutta sanan varsinaisessa merkityksessä.

Kun tarkastellaan esimerkiksi kulutusveroja ja hyödykeveroja, on todella erikoista, että Oecd-maissa vain Kreikassa niiden osuus on suurempi kokonaisverokannasta kuin meillä. Turkkinakin alkaa olla Suomen tasolla, mutta monet niin sanotusti kehittyneet maat perivät muilla tavoilla veronsa kuin me eli käyttävät välitöntä verotusta paljon enemmän.

Ed. Tiuri äsken puhui yritysveroista ja suositteli suurituloisten verotukseen amerikkalaista mallia. Eräiltä osin voitaisiin ottaa

oppia vaikkapa sieltä. Kun katselee kansainvälisiä vertailuja, USA:ssa yritysten osuus kokonaisveroista on paljon suurempi kuin Suomessa. Se on ehkä monille yllättävä tieto, mutta näin se vain on. Meillä se on poikkeuksellisen matala. Oecd:n piirissä on vain pari maata eli Itävalta ja Irlanti, joissa yrityksiltä peritään vähemmän tuloveroja koko verorasituksesta kuin meillä. Esimerkiksi Japanissa yritysten tuloverojen osuus on ollut lähes 25 prosenttia kokonaisveroista, meillä noin 4 prosenttia. Vaikka tähän lisätään sosiaaliturvamaksutkin, olemme kirkkaasti Oecd-tason alapuolella. Meidän maamme yritykset eivät voi väittää, eivät minkäänlaisin perustein, että Suomessa yritysverotus olisi kireätä, ei löydy tähän mitään perustetta.

Siinä suhteessahan herra valtiovarainministerin budjettipuheenvuoro olikin aika suorasukainen. Hän totesi siinä, ja se on minusta aika paljon, että Suomessa yrityksillä ei ole valittamista verotuksen osalta. Hän sanoi suoraan, että Suomessa — suoraan ja suoraan, mutta, kun tietää virkamieskielen, niin hän sanoi suoraan — yritykset maksavat Oecd:tä vähemmän yritysveroja. Siitä huolimatta niille kuitenkin nyt annetaan uusia helpotuksia, jotka sitten kerätään todellakin tavallisilta ihmisiltä kiristämällä näitten verotusta eri muodoissaan.

Mitä johtopäätöksiä Holkerin hallituksen veropolitiikasta on tehtävissä? Monessa suunnassa verotuksen rakenne kulkee kauemmaksi oikeudenmukaisuudesta. Yritysten osuus putoaa, ja tavallisten ihmisten progressiivisen verotuksen merkitys vähenee ja kulutusverojen osuus lisääntyy. Se voi tuntua vapaudelta, mutta mitä vapautta siinä on, kun hinnat tosiasiaassa nousevat? Verotus Suomessa lyhyesti sanottuna käy yhä epäsosiaalisemmaksi. Lähtökohta on ollut jo ennen Holkerin hallitustakin se, että meillä verotuksen rakenne on epäsosiaalisempi kuin vaikkapa juuri muissa Oecd-maissa ja nyt kuljetaan yhä huonompaan suuntaan. Tämä on kiistaton johtopäätös kaikista niistä tiedoista, jotka käytettävissä verotuksen osalta ovat.

Kyllä minä sen ymmärrän, että kokoomus tällaista veropolitiikkaa kannattaa. Kyllä se pääosalle teidän kannattajistanne on hyvää veropolitiikkaa, uskon näin, mutta se tietysti on merkillistä, että sosialidemokraattinen

eduskuntaryhmä eduskunnassa yhtyy tähän minusta varsin puhtaasti kokoomuslaiseen verolinjaukseen. Yhtyykö se siihen loppuun saakka, sehän nyt nähdään. Minusta ne paineet, jotka sosialidemokraattisessa ryhmässä ovat, ovat aivan ymmärrettäviä. Ne nousevat tavallisten palkansaajien ja pienituloisten ihmisten oikeutetusta tyytymättömyydestä siihen, mitä meillä tapahtuu. Verotuksen osaltahan jää paljon huomaamatta se, että kuntaverotus on kiristynyt hyvin monissa kunnissa. Siitä puhutaan erittäin vähän. Jopa sadat kunnat ovat tällä vaalikaudella nostaneet joko suoraan veroa tai sitten veronluonteisia maksuja.

Kyllä veropolitiikka Suomessa kulkee huonoon suuntaan, kun vasemmistolaisin silmin eli tavallisen ihmisen silmin tätä kehitystä katselee. Jotakin "tarttee" tehdä.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ed. Seppänen suuntasi moitteensa minulle siitä, että Yleisradio eileniltaisissa televisiuutisissa on, niin kuin hän sanoi, mainostanut sosialidemokraatteja siitä, että nämä ovat repimässä budjettia auki monilta tärkeiltä osiltaan — postipalvelujen, eläkkeiden, opintotuen ja leimaverolain osalta.

Minulle ei tietysti kuulu ollenkaan yksittäisten ohjelmien arviointi, ei ollenkaan. Siitä huolimatta rohkenen ihan yksityisenä kansalaisena sanoa mielipiteenäni sen, että minusta Yleisradion ja myös MTV:n uutisoimat sosialidemokraattisen ryhmän eiliset päätökset olivat todella uutisoinnin arvoisia asioita. Minun mielestäni niin pitikin tehdä. Kun valtiovarainministerin puolue esittää ryhmäkannanottonaan sellaiset kannanotot, mitä tuo ryhmä esitti, ne todella ovat uutisoinnin arvoisia asioita.

Mutta, herra puhemies, jatkan samaan hengenvetoon edelleen yksittäisenä kansalaisena enkä Yleisradion luottohenkilönä, että olen kyllä myös sitä mieltä, että jos tämän jälkeen sosialidemokraattinen puolue vetää nuo aloitteensa pois, on se vielä paljon isompien uutisten asia. Jos eivät tässä tilanteessa uutisvälineet, esimerkiksi nyt nimeltä mainiten esillä olleet, vedä siitä vähintään yhtä isoja otsikoita ja uutisia, sitten voi kysyä, mikä on journalismin tila Suomessa. Minä luotan siihen, että mikäli käy näin, että demarit vetävät nämä kannanotot pois, sekä

Yleisradio että MTV taatusti uutisoivat nämä asiat.

Jos sen jälkeen, kun valtiovarainministerin ryhmä on tehnyt tuollaiset kannanotot, puolue vetäytyy noiden kantojen takaa, kysymys on ei vain yksittäisen puolueen vaan koko suomalaisen poliittisen järjestelmän uskottavuudesta. Siitä syystä ensinnäkään en usko, että demarit vetävät eilisiä kantojaan takaisin, tai jos vetävät, on todella kysymys isojen uutisten paikasta.

Ed. Sasi puheenvuorossaan toi esille muutamien asian, joita on pakko muutamalla sanalla kommentoida. Ensinnäkin yhdyin hänen näkemyksiinsä täysin niiltä osin kuin hän kosketti veroaoston Uuden Seelannin-matkaa ja kokemuksia sieltä. Ne pitivät kaikin puolin täysin paikkansa. Sen sijaan kun hän puheessaan kosketti elintarvikkeiden liikevaihtoverotusta ja välillistä verotusta, niin siitä jokin sana.

Kyllä viime kevään aikaan meillä oli ed. Sasin johdolla tilaisuus tutustua sekä Elin-
tarviketeollisuusliiton että ministeriön selvi-
tyksiin siitä, mikä on elintarvikkeiden —
nyt en puhu vain ruoasta, vaan puhun käsitteestä
"elintarvikkeet" — välillisen verotuksen
määrä meillä ja muualla. Hieman nuo selvi-
tykset toki vaihtelivat, mutta kiistatta kaikki
osoittivat, että meillä keskimäärin elintarvik-
keiden välillisen veron määrä ylittää selvästi
10 prosenttia. Elintarvikeliitto muistaakseni
puhui 12 —14 prosentista ja ministeriöiden-
kin selvitykset puhuivat yli 10 prosentin
verotasosta.

Meidän vertailumaissamme Euroopassa
EY:n piirissä välillisen veron osuus elintar-
vikkeissa maasta riippuen oli 6:sta 9 prosent-
tiin, sillä välillä, hieman maasta riippuen
noin 6—9 prosenttia. Englannissa ja Irlan-
nissa elintarvikkeiden vero on 0, siellä ollaan
nollaverokannassa, ja ed. Sasi on aivan
oikeassa siinä, että Ruotsissa ja Norjassa
todella pyritään huomattavasti Suomen lii-
kevaihtoverotason yläpuolella eli lähes 20
prosentissa. Tästä olen hänen kanssaan sa-
maa mieltä. Mutta todella vertailtaessa Suo-
men elintarvikkeiden veroa keskieurop-
palaisiin kumppaneihimme Suomen elintarvik-
keissa voidaan todeta olevan selvästi enem-
män veroa kuin noissa kilpailijamaissamme.

Mitä tulee nyt käsittelyssä olevaan halli-
tuksen esitykseen, haluan vielä kerran alle-
viivata, että sillä, että keskusta hyväksyy

pääpiirteissään tämän teknillisen muutoksen, minkä esitys pitää sisällään, emme suinkaan sitoudu siihen, niin kuin ed. Seppänen täällä sanoi, että vaalien jälkeen veropohjaa laajennettaisiin automaattisesti palveluihin, esimerkiksi rakennustoimintaan tai liikenteeseen tai muuhun vastaavaan. Kaiken lisäksi se laajentaminen ei edes tuota veron saajalle, valtiolle, juurikaan tuloja, ja muutoinkaan emme tällä kannanotolla suinkaan sitoudu siihen, että jatkossa voitaisiin noin vain pohjaa laajentaa, emmekä todella liioin siihen, että liikevaihtoverokantaa nostettaisiin aikanaan, kun hallitus esityksen eduskuntaan tuo.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensin tuohon mainospäästöön: Sosialidemokraattisen puolueen eduskuntaryhmä pitää paraikaa kokousta, jossa se varmasti luopuu tavoitteista, joita se eilen yksimielisesti päätti asettaa. Todellakin yhdyin tähän toivomukseen ja toivoisin Yleisradion hallintoneuvoston puheenjohtajan pitävän huolen siitä, että uutiset ovat tässä tapauksessa objektiivisia, ettei vain kävisi niin, että luopuminen jäisi huomiotta. Luopumisestahan tässä tietysti on kaiken aikaa ollut kysymys, huomion kiinnittämisestä muihin asioihin kuin ne mihin me haluamme huomiota kiinnittää, eli euroverojen kielteisiin vaikutuksiin, liikevaihtoverojen kielteisiin vaikutuksiin.

Mitä tulee ruoan hintaan, niin täällä on vähän huolimattomasti puhuttu siitä, että kaikissa peruselintarvikkeissa olisi liikevaihtovero. (Ed. Pekkarinen: Keskimääräisesti!) Sitä ei ole kaikkein perustavan laatuissimmissä elintarvikkeissa; itse asiassa on negatiivista liikevaihtoveroa, eli jotkut tuotteet ovat halpoja sen ansiosta, että ne on pantu liikevaihtoverolle ja niistä annetaan alkutuotevähennys. Tältä osin siis liikevaihtoveron ja alkutuotevähennyksen poistaminen korotaisi näiden tuotteiden hintoja, eli liikevaihtoveron poistaminen peruselintarvikkeilta täytyy suorittaa melko taitavasti sillä tavalla, että elintarvikkeiden hinnat eivät nousisi siinä operaatiossa, jossa poistetaan liikevaihtovero elintarvikkeilta. Tältä osin toivoisin me tietysti hallituksen ryhtyvän tämän sisältöisiin toimenpiteisiin. Sellaista on itse asiassa keväällä luvattukin, mutta ei ole toteutettu tässä yhteydessä, jossa se olisi ollut mah-

dollista. Tätä on pidettävä myös eräänä hallituksen harjoittamana vastuun kantamattana jättämisenä.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Ed. Tennilä totesi, että hallituksen esitys on valtava helpotus yrityksille, kun liikevaihtoverotus kevenee 3,3 miljardia. Mutta sitten hän puhui, että kun Suomessa liikevaihtoverotuksen taso on niin kauhean korkea, se kohtelee erittäin kaltoin pienituloisia kansalaisia ja on väärin, että meiltä näin paljon kerätään liikevaihtoveroja. Hänen olisi kai loogisesti pitänyt todeta, että kun kerran tämä on näin valtava helpotus yrityksille ja kun meillä liikevaihtoveron taso on niin mahdottoman suuri ja kauheasti kerätään ja rasitetaan yrityksiä, on kohtuutonta, että liikevaihtovero on niin suuri ja sortaa yrityksiä. Kun meillä tuloverotus on niin keveätä, meillä tavallisen kansalaisen asema on kauhean helppo, mutta yrityksiä kohdellaan väärin. Tällä tavalla kai loogisesti ajateltuna hänen olisi pitänyt tehdä myös johtopäätökset.

Totuushan on kaiketi se, että liikevaihtovero on jakamaton. Lähtökohta on, että jos se nousee, sen pitäisi vaikuttaa hintaan ja se kerätään viime kädessä kuluttajilta. Jos se laskee, se ei ole helpotus elinkeinoelämälle, vaan merkitsee sitä, että tällöin hintojen pitäisi laskea. On toki totta, että hintajousto ei ehkä ole välttämättä sataprosenttinen silloin, kun liikevaihtoverokanta muuttuu, eli voidaan arvioida, että silloin jos liikevaihtoverokanta nousee, yritykset eivät ehkä täysin pääse vyöryttämään liikevaihtoveroa hintoihin. Jos se alenee, ne eivät myöskään välttämättä koko veron alennuksen määrällä laske hintoja, joten tässä suhteessa tietysti joitakin johtopäätöksiä voidaan tehdä. Korotus on rasitus yrityksille, mutta alennus on jonkinlainen helpotus. Tässä suhteessa voidaan kaiketi lähteä siitä, että suhteellisen neutraalisti kuitenkin kohdellaan kaikkia.

Ed. Seppänen käytti hyvin mielenkiintoisen puheenvuoron, ja aion ottaa siitä omaa vaalikampanjaani varten kyllä sitaatin, kun hän totesi, että suurituloisten verotus on pudonnut 25 prosenttia. Tietysti prosenteista laski näin voidaan todeta, ja mielelläni Kulthammasrannikolla, jolla keskustapuolue kovasti rynnii, tämän kerronkin kansalaisille, mutta tietysti tämä ei kuvaa todellisuutta, vaan laskelmissa, joita on hallituksen esityk-

sessä asteikkolaiksi, osoitetaan, että suhteellisen tasaisesti tuloverotus on keventynyt kaikissa tuloryhmissä.

Mielenkiintoinen oli myös ed. Seppäsen vaatimus siitä, että Suomen markka pitäisi välittömästi devalvoida 25 prosentilla. Jos näin meneteltäisiin ja lasketaan, että kansalainen ostaa käytettävissä olevista tuloista noin yhdellä kolmanneksella tuontitarvikkeita, se merkitsee sitä, että suomalaisen työläisen palkkaa, kun markkaa devalvoidaan 25 prosentilla, samalla alennetaan 8 prosenttia. Tiedustelenkin ed. Seppäseltä, onko vasemmistoliiton tavoitteena alentaa työmiehen palkkaa 8 prosentilla lähitulevaisuudessa? Siitä hän nimenomaan tässä yhteydessä on kyse.

Mitä tulee pohjan laajentamiseen, tässä yhteydessä on syytä todeta, että mitään päätöksiään ei ole olemassa tällä hetkellä, millä tavalla liikevaihtoveron pohjaa mahdollisesti tulevaisuudessa laajennetaan. Toki meillä on yksi esimerkki. Ruotsissahan on tehty verouudistus, jossa on tuloverotukseen puututtu voimakkaasti, mutta siinä yhteydessä on myös välilliseen verotukseen eli arvonlisäveroon puututtu voimakkaasti ja laajennettu erittäin kattavasti arvonlisäveron pohjaa.

Totuus on se, että kehitys kaikkialla Euroopassa menee siihen, että arvonlisävero tai liikevaihtovero kohdistetaan yhä useampiin tuotteisiin ja palveluihin, ja todennäköistä on, että Suomi tässä yhteydessä tulee seuraamaan perässä, jos kehitystä jollakin tavalla voi ennustaa. Mutta on selvää, että liikevaihtoveron pohjasta joudutaan keskustelemaan seuraavien hallitusneuvottelujen yhteydessä, jolloin todelliset päätökset tullaan tekemään. Tietysti ensimmäinen peruskysymys on, halutaanko pohjaa ylipääntänsä laajentaa, siitäkin tuki täytyy tehdä päätös.

Ed. Tennilälle haluan vastata, kun hän totesi olevan kauheata, että meillä pääasiassa kerätään kulutusveroilla verot, että näin välttämättä ei ole. Jos katsoo budjettikirjaa, voi todeta, että tuloveron tuotto oli 40 miljardia markkaa, joka on noin 25 prosenttia valtion budjetin loppusummasta. Jos vielä muistaa, että enemmän kuin tuon 40 miljardia markkaa kansalaiset maksavat kunnallista tuloveroa, niin tuloveron osuus on meillä erittäin huomattava, jos ajatellaan kokonaisverokertymää. Muistan kyllä eräitä maita, joissa vielä joitakin aikoja sitten kerättiin lähestul-

koon kaikki verotulot kulutusverolla. Nämä olivat ns. reaalisozialistisia maita, joita muistan täällä ed. Tennilän kovasti arvostaneen ja kiitelleen viime vuosien kuluessa, mutta en sijaan arvostelleen, en edes siitä, että niissä verotulot kerättiin nimenomaan kulutusveron avulla.

Haluaisin vielä todeta ed. Pekkariselle sen, että hän on suhteellisen oikeassa siinä, että keskimäärin noin 10 prosentin paikkeilla meillä ruoasta kerätään liikevaihtoveroa. Kuitenkaan liikevaihtovero ei ole ruoan hinnassa kovinkaan olennainen tekijä. Voidaan ottaa yksi esimerkki, vehnän hinta. Tänä päivänä meillä vehnä tuotettuna maksaa noin 2,50 markkaa, kun sen sijaan kansainvälinen markkinahinta on noin 34 penniä eli vähän enemmän kuin kymmenesosa, mutta kuitenkin huomattavasti alhaisempi. Tietysti on selvää, että kun 2,50 markkaan pannaan prosentteina kaupan palkkiot ja myös verot, niin summa nousee suhteellisen korkeaksi. Ketjun alkupäähän oikeastaan pitää mennä ja tietysti seurata kaikkia vaiheita. Tässä tapauksessa kyllä todetaan, että verolla on tietty merkitys, mutta missään tapauksessa se ei ole ratkaiseva.

Ed. Tennilä totesi, että Yhdysvalloissa yritysverotus on ankarampaa kuin Suomessa. Näin on. Se on asiallisesti ankarampaa. Pohja siellä on selvästi laajempi ja kattavampi ja verotus tapahtuu jopa tehokkaammin. Jos ajatellaan Suomessa tapahtuneita muutoksia, tosiasia on, että kun Suomessa omaksumme vuonna 1968, kun meillä oli vasemmistoenemmistö, uusi elinkeinoverolaki, yritysten verotus olennaisesti aleni. Eli sinä aikana, kun SKDL ja SKP olivat hallituksessa, yritysten verotusta huomattavasti alennettiin Suomessa, siis vasemmistoenemmistön eduskunnan aikana. Tämä tuki näkyy tilastoista. Mielenkiintoista on todeta, että todennäköisesti nyt, kun yhtiöveron hyvitysjärjestelmä meillä on otettu voimaan ja meillä on täydennysvero, tulee käymään sillä tavalla, että yritysten maksamien verojen osuus kaikista veroista tulee nousemaan. Tietysti voi kysyä, onko tässä mitään logiikkaa. Mielestäni oikeudenmukaisuus verotuksessa on tärkeää ja on oikein, että suuretkin yritykset meillä on pantu maksamaan veroja.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Sasi sotkee asioita, kun

hän puhuu yritysten maksamasta liikevaihtoverosta ja kuluttajien maksamasta liikevaihtoverosta. Yritykset panevat liikevaihtoveron vientihintoihin ja se tulee todella silloin yrityksille ja valtiolle maksuun sitä kautta. Ja jos se tulee kotimarkkinoilla maksuun liikevaihtoveron muodossa, niin se tulee suomalaisille kuluttajille, eli tässä tapauksessa hintojen ei pidäkään laskea siltä osalta, kun kysymys on viennistä, kun tavaraa viedään Suomesta ulos ja siitä poistetaan liikevaihtovero. Hintojen pitää olla entiset. Siitä tulee suora tulonsiirto yrityksille, jotka ovat vientiyrityksiä.

Mitä tulee ed. Sasin taulukkoon suurituloisista, kyllä minä voin antaa kirjallisenakin sen, että suurituloisten verot ovat alentuneet neljänneksen. Väitän, niin kuin viime tiistaina väitin, että hallituksen esityksessä oleva taulukko on väärä, koska viiva loppuu 250 000 markan vuosituloihin, ja sen jälkeen on vähän toistasataatuhatta suurituloisinta suomalaista. Se viiva nousisi, jos se jatkuisi, mutta kun se ei jatku, niin hallituksen kuva siitä, että tämä ei suosisi erityisesti suurituloisia, on väärä ja vääristelty.

Mitä tulee avoimelle tuloille, niin se saattaa muodollisesti näyttää siltä, että yritysten verot kasvavat. Käytännössä yritysten omistajat saavat ne samat verot omissa verotuksissaan anteeksi, jolloin on täysin kestävä väite, että avoimelle tuloille -järjestelmä sinänsä lisää yhteiskunnan verotuloja. Se vain siirtää veroedut, jotka yrityksillä on ollut, yritysten omistajille. Siinä mielessä tulee näköharha, jos luullaan, että kokoomuksen ja demareiden ollessa hallituksessa yritysvero olisi kiristynyt. Ei se ole kiristynyt, vaan on selvästi alentunut, ja se on hyödyttänyt sitä paitsi entistä suuremmassa määrin myös yritysten omistajia.

Mitä tulee devalvaatiokysymykseen, niin ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuoroon varattu aika on päättynyt.

Ed. Soininvaara: Herra puhemies! Alun perin kyllä pyysin vastauspuheenvuoroa ed. Tennilän puheenvuoroon ainoastaan huomauttaakseni siitä, että vaikka ed. Tennilä on oikeassa siinä, että verotus on muut-

tunut viime aikoina epäsosiaalisesti, niin jossakinhan kokoomuksen hallituksessa on täytyy näkyä.

Minä en kuitenkaan ymmärrä sitä osaa hänen kritiikissään, että yritysten tulovero on vähentynyt. Muodollisesti yritykset maksavat sekä tuloveron että liikevaihtoveron. Ed. Tennilä on aivan oikein ymmärtänyt, kuka liikevaihtoveron lopullisesti maksaa, mutta häneltä on jäänyt huomaamatta, että yritykset saattavat kataluuksissaan siirtää myös tuloveron hintoihin. Tällä tavalla itse asiassa kuluttajat joutuvat senkin makamaan. Sen takia minusta verotuksessa on olennaista ainoastaan se, kenelle se lopullisesti kohtaantuu, köyhille vai rikkaille. Siihen me pääsemme ainoastaan kiinni tuloveroilla ja tulonsiirroilla. Yritysten tulovero on hyvin haitallinen tapa verottaa, koska se tavallaan on myös itse asiassa subventio huonosti toimiville yrityksille verrattuna muihin veromuotoihin.

En voi olla vastaamatta myöskään ed. Sasille leivän hinnasta. Hän saa komeita prosentteja vehnästä, mutta kuinka paljon maksaa kilon vehnäleipä, kuinka paljon siinä on viljan osuutta? Ajatus siitä, että olisi jotenkin prosentuaalisesti se kaupan vaiva leivän myymisestä, on täysin järjetön, koska tietyn suuruisen leivän myymisestä on kaupalle yhtä paljon vaivaa, on leipä sitten vähän kalliimpi tai halvempi. Sen takia loogisesti toimiva kauppa tietysti panee markkamääräisesti sen katteen eikä prosentuaalisesti.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Ed. Sasin kanssa on loogista aika vaikea väitellä, sillä minusta tuntuu, että hän on valmis tarvittaessa vertaamaan vaikkapa pöytää ja kenkää keskenään ja etsimään jotain yhtäläisyyksiä tai erilaisuuksia näittenkin kokonaan erilaisten esineiden välillä. Meille sopivaa vertailua verotuksen osalta on Oecd. Minusta on ilman muuta näin, eli tästä meidän pitäisi varmasti omissa verokeskustelussamme lähteä, muutenhan tästä touhusta katoaa järki.

Mitä tulee valtion perimien verojen luonteeseen, niin Soininvaaran kanssa olen samaa mieltä siitä, että sosiaalinen vero on valtion progressiivinen tulovero, mutta sen osuus on

enää noin 17 prosenttia kaikista kerättävistä veroista.

Minä en ymmärrä sitä ajattelua, että yritysten tulovero on jotenkin huono vero. Tuolla logiikallahan pitäisi päätyä siihen, että se lopetetaan kokonaan. Kannattaa muistaa, että mm. osinkoja jaetaan ja voitoja siirrellään. Kyllä minusta on tehtävissä aivan selvä johtopäätös, että Suomessa verotuksen sosiaalisuus vähenee, ja tässä kuljetaan lännen teitä nyt hyvin suoraviivaisesti.

Minusta oli hyvä, että sosialidemokraatit nostivat eilen kapinalipun, ja toivon todella, että tämä minusta todella iso uutinen pysyy uutisena, joka on paikkansapitävä vielä tänäänkin.

Mitä tulee ruokakassin hintaan, niin kyllä niin on, että siinä on noin 10 prosenttia liikevaihtoveron vaikutusta.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Mitä tulee vehnän hintaan, minusta kyllä tuntuu, ja minä puolustan suomalaista maanviljelijää siltä osin, että 34 penniä ei varmasti missään ole vehnän tuotantokustannus, vaan 34 penniä on maailmanmarkkinoiden vinouttama vehnän kansainvälinen markkinahinta. Tässä mielessä kohtuullista on, että ei käytetä tämän tyyppisiä vertailuja, jotka eivät ole kestäviä ja pysyviä, jolloin samalla kiinnitetään huomio pois siitä, että kuitenkin jauhojen osuus leivän hinnasta on alle 10 prosenttia, vaikka siinä olisi kaikki suomalaiset jauhot mukaan laskettuna. Eli 90 prosenttia on kaikkea muuta, ja myös Sasin äänestäjiä, elintarviketeollisuuden Fazereita, on siinä projektissa mukana, joka pitäisi saada leivän hinnasta pois.

Vielä palaan devalvaatiokysymykseen. Olen kovasti hämmästynyt, jos ed. Sasi on sitä mieltä, että Suomen markan kurssi on oikea. Minähän väitin, että se on 15 — 20 prosenttia väärä, enkä vaatinut, että Suomen pitäisi devalvoida. Totesin, että Suomi tulee devalvoimaan vaalien jälkeen. Tältä osin sillä on tulonjakovaikutuksia, jotka ovat meidänkin äänestäjäkunnallemme kielteisiä. Mutta toisaalta nyt Suomen markan arvo on väärä ja se aiheuttaa meidän kansantalouteemme laman ja taantuman, joka on myös meidän kannattajakunnallemme kielteinen asia. Tältä osin kyllä realiteetit on tunnustettava, ja pienten askelten devalvaatiopolitiikka on ainoa tapa, jolla voidaan korjata markan

väärä aliarvostus. Se ei tapahdu helpottamalla yritysten liikevaihtoveroa. Se on väärä tapa saattaa kuntoon Suomen vientiteollisuuden markkinaosuuksien väheneminen.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Ed. Tennilälle haluan todeta, että tietysti progressiivisella tuloverolla on tiettyä merkitystä tulonjakoon, mutta varsinaiset tulonjakopäätökset tehdään kyllä tulopoliittisissa neuvotteluissa silloin, kun työmarkkinajärjestöt keskenään sopivat palkoista. Tällöin sovitaan siitä, ovatko korotukset prosenttiperusteisia vai markkaperusteisia, ja toki mm. tänä syksynä työmarkkinajärjestöt haluavat nähdä, minkälaiset veroratkaisut tehdään, ja sen jälkeen ne tekevät tulonjakopolitiikkaan vaikuttavat palkkaratkaisunsa. Joten tosiasiallisesti silloin, kun tulonjakopolitiikasta keskustellaan, hyvin pitkälti päävastuu on työmarkkinajärjestöillä.

Ed. Seppäselä haluan todeta sen, että ei ole mitään mieltä devalvoida tällä hetkellä. Totuus on se, ettei Suomen markan arvo voi kovin väärä olla, jos tänä päivänä lähestulkoon kaikki se, minkä me tuotamme, menee kulutukseen ja vientiin. Meillä käyttöaste teollisuudessa on varsin korkea ja se osoittaa sen, että hinta ei ole vielä tänä päivänä ongelma, mutta tietysti saattaa olla sillä tavalla, että käyttöaste tulee laskemaan, jolloin joudutaan kysymään, miksi tavara ei enää käy kaupaksi vientiin, jolloin toki meidän täytyy kotimaan teollisuudessa kyetä alentamaan kustannuksia. Tuossa tilanteessa voidaan ajatella, että jos markka on tähän asti liukunut ylöspäin, miksei se voisi hitaasti liukua sen jälkeen alaspäinkin.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Ed. Sasi todisti itseään vastaan. Hän ensin sanoi, että verotuksella ei vaikuteta tulonjakoon, ja sitten hän ilmoitti, että kun tässä tulopoliittista ratkaisua suunnitellaan ja sen jatko-osia, niin katsotaan ensin, mitä verotus vaikuttaa. Sielähän hiertää nyt nimenomaisesti se, että isotuloisille on annettu niin suuria verohelpotuksia, että ne eivät pysy edes niissä raameissa nyt, joita alun alkaen kaavailtiin, kaikkein suurituloisimmat. Ilman muutahan meillä harjoitetaan nyt suurituloisia suosivaa veropolitiikkaa.

Ei kai tästä kannata edes kiistellä, mutta siitä voidaan puhua, onko se jonkun mielestä

oikein vai väärin. Minusta realiteetit ovat realiteetteja. Vasemmistolainen ei voi tällaista ajattelua hyväksyä, jossa lähdetään siitä, että ne, joilla paljon on, saavat lisää. Sitten ne, joilla on jo muutenkin tiukkaa, saavat vielä lisää kuormaa suhteellisesikin enemmän, kun liikevaihtoveroa pannaan lisää. Sehän on ilman muuta väärää veropolitiikkaa, kun ajatellaan pienituloista ihmistä.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Minä ihmettelen, että jos kerran hintakysymykset eivät ollenkaan vaikuta meidän vientiteollisuuteemme ja siellä pystyisivät oikeastaan kalliimmallakin myymään, minkä takia sitten tehdään tällainen liikevaihtoverouudistus, jonka tarkoituksena on nimenomaan alentaa vientihintoja, poistaa piilevää liikevaihtoveroa ja tehdä itse asiassa piilodevalvaatio. Tämähän on prosenttien suuruinen piilodevalvaatio, jota me täällä tällä hetkellä käsittelemme.

Minä luulen, että ed. Sasi on kyllä väärässä käyttöasteen suhteen. Hänen kannattaisi vierailla telakoilla, käydä tapaamassa tekstiili- ja vaateteollisuuden edustajia tai soittaa vaikka Matkailun edistämiskeskukseen ja kysyä, miten oikein menee ja eihän Suomi vain mitenkään ylihinnoiteltu ole.

Olen kyllä ed. Seppäsen kanssa samaa mieltä siinä, että meillä suhdannepolitiikkaa hoidetaan tekemällä täysin vääristyneitä valuuttakursseja; se on rakennepoliittisesti hirvittävä virhe. Se johtaa siihen, että näitten vuosien aikana tästä maasta puretaan paljon tervettä elinkeinoelämää, tervettä teollisuutta kuten telakoita. Meillä on itketty 20 prosentin telakkatuen puolesta, mutta tämä 30 prosenttia yliarvostettu valuutta on tietysti aika ikävä negatiivinen telakkatukija. Oikealla valuuttakurssilla meidän telakkamme olisivat pysyneet aivan hyvin pystyssä. Tässä suhteessa todella se talouspolitiikka, jota täällä on harjoitettu, jossa on yritetty ylikuumenemista estää ja haluttu tehdä tilaa verojen alennukselle liian korkealla valuuttakurssilla, on rakennepoliittista itsemurhaa, ja sitä tullaan katumaan vielä monta vuotta.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Toivon, että koko hallitus ei ole niin huonon suhdannepoliittisen informaation varassa kuin ed. Sasi. Tavara ei mene tänä päivänä kaupaksi näillä valuuttakurssilla. Selluloo-

sateollisuuden käyttöaste on noin 80 prosenttia, useimmissa sellutehtaissa lomautetaan. Paperiteollisuuden käyttöaste on selvästi alenemassa, siellä lomautetaan. Sahateollisuudessa käyttöaste on selvästi alenemassa samaan aikaan, kun meidän kilpailijamme Norjassa ja Ruotsissa käyvät lähes täydellä kapasiteetilla ja korkealla käyttöasteella.

Suhdannepoliittinen informaatio, ed. Sasi, on nyt se, että Suomen teollisuus on ajautumassa lamaan. Budjettia valmisteltaessa se täytyisi ottaa huomioon ja ratkaisujen, joita tehdään, pitäisi vähitellen alkaa olla elvyttäviä, ja tokihan ne yleisimmista tässä budjetissa ovatkin elvyttäviä. Tämähän on aika löysä vaalibudjetti, joka nyt on esillä.

Mutta se, että siihen liittyy näitä rakenteellisia uudistuksia, joista käsillä oleva liikevaihtovero on paras esimerkki, on tavallaan ylimitoitettua tukea teollisuudelle, toimitaan väärinpäin. Kyllä ensin pitäisi määrätä oikea valuuttakurssi ja sitten ruveta miettimään, miten teollisuudelle muuten käy, eikä niin, että nyt teollisuudella annetaan liikevaihtoverohelpotukset sen perusteella, että vientiteollisuus nyt tarvitsee helpotuksia, ja sitten kuitenkin vielä devalvoidaan. Tämä on ongelma, että hallituksen nyt harjoittamalla politiikalla teollisuus ja elinkeinoelämä saa kaiken. Tämä liikevaihtoverouudistus liittyy siis siihen, että helpotetaan liikaa teollisuuden toimintaa sen jälkeen, kun valuuttakurssi vaalien jälkeen korjataan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovainvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys n:o 88 yksityisiä kouluja koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Suomen koulutuspoliittisessa tilanteessa ollaan tien-

haarassa. Kun äsken käytyä verokeskustelua kuunteli, niin tuntuu, että tienhaarat ovat joka sektorilla auki.

Suomen koululaitosta on kehitetty parikymmentä vuotta kunnallisoin päämäärin. Koulut on kunnallistettu ja kehitetty lähidemokratiaa hyväksi käyttäen niin, että kotien, vanhempien ja lasten toivomukset tulisivat mahdollisimman hyvin toteutettua. Silloin kun peruskoulujärjestelmään mentiin, yksityisiä kouluja jäi maahamme parikymmentä ja sen lisäksi muutamia erikoiskouluja. Pääsääntöisesti päästiin kunnallistamiseen.

Nyt kunnallistamista lähdetään purkamaan tällä lailla eli heikentämään peruskoulujärjestelmän tulevaisuutta. Kukaan meistä ei tiedä, missä määrin ja kuinka laajasti se tulee heikentymään. Se riippuu tietenkin päättäjistä ja niistä, jotka ovat päättäjiä. Tämän lain mukaan voidaan perustaa yksityisiä kouluja kunnanvaltuuston päätöksellä ja valtioneuvoston päätöksellä, joskin yksityisten lukioiden osalta näyttää riittävän pelkkä valtioneuvoston päätös. Yksityisiin lukioihin voi kuulua myös peruskoululuokkia, joten kiertotie ja portti on sieltä auki.

Sinänsä tämä liberalismia kaipaava yhteiskunta ja ajan henki tietenkin ottaa tervetulleesti vastaan ajatuksen yksityisistä kouluista, mutta ottaen huomioon maan harvan asutuksen ja voimakkaan rakennemuutoksen tämä on erittäin arka asia, mikäli nyt hyvin voimakkaasti lähdetään yksityisiä kouluja perustamaan. Silloin oppilaskato maaseudulla on entistä voimakkaampi ja se tietenkin vähentää koululuokkia ja pikkuhiljaa myös harventaa kouluverkkoa peruskoulun ja lukion puolella.

Jos visio opetusministeriön nuorisokoulusta tulee toteutumaan, jossa lukiot ja ammatilliset koulut yhdistetään, kouluverkko tulee rajusti harvenemaan ja palvelut tältä osin keskittyvät kaupunkeihin. Se on myös epäsosiaalista, koska koulukustannukset kasvavat sitä mukaa, kuta kauemmaksi koulupalvelut menevät kodeista.

Joku osuvasti sanoi, että täytyyhän sen jossakin näkyä, että kokoomus on hallituksessa. Koulupuolella voi todeta, että tässä on nyt ensimmäinen iso paukku. Henkilökohtaisesti toivon, että lähdetään maltillisesti perustamaan yksityisiä kouluja ja tällä tavalla kuitenkin pääsääntöisesti, aivan niin kuin hallitus on kirjannutkin, pyritään pitämään

yllä kunnallista koululaitosta eli peruskoulujärjestelmää. Ellei tähän kyetä, me ajaudumme rinnakkaiskoulujärjestelmään, mutta eri tietä kuin olemme pelänneet.

Tulevilla yksityiskouluilla voi olla omistajayhteisönä kuka tahansa: yksityinen yhteisö, voivat olla myös erilaiset järjestöt, aatteelliset oppisuunnat jne. Tarvitaan valtuuston lupa ja valtioneuvoston lupa. Toinen, missä nämä saavat erikoisoikeuden, on opetussuunnitelma: ei tarvitse välttämättä noudattaa samaa opetussuunnitelmaa kuin peruskouluissa, vaan siellä on hyvin paljon väljyyttä tulossa oppiaineisiin, tuntijakoon ja myös hallintoa koskeviin säädöksiin. Opettajaa ei suinkaan ota kunnan koululautakunta, vaan opettajakunta, mahdollisesti johtokunta, riippuen siitä, miten ohjesäännöt tehdään, ja palkkaus on sopimusvarainen. Tässä tietenkin joudutaan siihen, että opettajan pätevyyttä ei välttämättä vaadita korvaavien koulujen opettajilta samassa suhteessa kuin peruskoulun puolella. Mielenkiintoinen ajatus aikana, jolloin meillä on kova opettajapula eri puolilla maata.

Opetussuunnitelman osalta väljyyttä tarvitaan peruskouluun. Oppilaat kaipaavat sitä, suorastaan kapinoivat koulun tiukkuuden ja hallinnollisen jäykkyyden edessä. Nyt hallitus antaa yksityisille kouluille opetussuunnitelmallisen vapauden jopa tuntijakoon ja oppiaineisiin saakka. Herää kysymys, miksi hallitus ei kanna vastuuta enemmistökouluista, peruskouluista ja anna myös sinne väljyyttä tuntijakoihin ja myös oppiaineisiin jopa siinä määrin, mitä Pohjois-Karjalan, Lapin ja Oulun lääni ovat mm. vaatineet lääninhallinnon virkamiesten taholta, että pitäisi saada kunnille oikeus päättää jopa kieliohjelmistaan ja siinä yhteydessä se, onko yksi vai kaksi pakollista kieltä, jolloin löytyisi ratkaisu oppilaiden vaatimalle valinnalle.

Ammattijärjestöt esittävät valinnaisuuden lisäämiseksi tuntikatkon kohottamista 30 viikkotunnista 32:een, joka käytännön kouluihmissen mielestä on naurettavan pieni kädenojennus, mutta näin tiukilla liikkumavara käytännössä on. Ammattijärjestötkään eivät löydä sieltä suurempaa kuin kahden viikkotunnin liikkumaa, ellei valtioneuvosto päästä myös peruskouluissa väljyyttä liikkeelle, joka nyt suodaan esillä olevalla lailla numero 88 yksityisille kouluille. Millä oikeudella tuhan-

nen vanhemman joukko saa nämä väljyydet ja hallitus unohtaa maamme enemmistön kodit ja niitten kaipaamat samat väljyydet? Koska paineet ovat näin kovat peruskoulun sisällölliseen väljentämiseen, valinnaisuuden lisäämiseen, kieliohjelmien vapaaehtoiseen tarkistamiseen kuntatasolla, niin on aivan selvä, että laki tulee olemaan vain hallituksen kosmetiikkaa tämän hetken koulukriisiin.

Steinerkoulut, jotka nyt ensi sijassa tästä hyötyvät, ovat vuotta pitempiä kuin peruskoulu ja meidän lukiomme. Vaikka valtionosuudet tulevat markkoina per oppilas ja siltä osin talouspuoli on oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen, tämä laki mahdollistaa kolmenlaisia steinerkouluja: niitä, jotka toimivat vanhan steinerkoulun perusteella, niitä, jotka toimivat nyt annettavan uuden yksityiskoululain perusteella ja mahdollisesti sitten niitten kannatusyhdistykset koulut, jotka toimivat tämän lain perusteella, mutta vapaaehtoisesti vielä hankkivat rahoitusta ja muodostavat yhden ylimääräluokan. Ne samat paineet, joilla steinerkoululaiset ja heidän vanhempansa ovat ajaneet hallituksen pään pyörälle ja yksityiskoululaki on tullut, tulevat jatkumaan. Ehkä tässä on vuoden, parin katseluaika, mutta joka tapauksessa heterogeenisuus, joka sallitaan, jatkuu ja paineet tulevat lisääntymään.

Täytyykin ihmetellä, miksi hallitus aikoo edelleen pitää voimassa vanhan steinerkoululain, koska steinerkoulut voivat toimia yksityiskoululain puitteissa ja lähteä kehittämään siltä pohjalta. Saataisiin rauhoittamaan koulukeskustelu ja erilaisuuden vaatimuksen paine, mikä nyt kaikkialta kohtaa.

Arvoisa puhemies! Laki on lähdössä valio-kuntaan. Olemme jo aloittaneet siellä asian-tuntijoitten kuulemisen, ja perusteluna on esitetty lähinnä yleisiä paineita ja tyytymättömyyttä nykyistä peruskoulujärjestelmää ja lukiota kohtaan. Toistan edelleen: Nämä paineet tulevat jatkumaan, mikäli hallitus ei anna nopeassa tahdissa väljennyksiä myös enemmistön koululaitokseen, peruskoulujärjestelmään.

Ed. Astala: Arvoisa puhemies! Nyt meillä on käsittelyssä eräiden tahojen pitkään ja hartaasti odottama lakiesitys ns. vaihtoehtokoulujen järjestelyistä ja niiden tulevaisuudesta koko koulutusjärjestelmäsämme. Erikoisesti steinerkoulut, joilla on

tiettyjä vaihtoehtopedagogiikan myönteisiä tuloksia osoitettavinaan, ovat odottaneet pääsyä valtion tuen piiriin.

On mielenkiintoista pureutua lakiesityksen sisältöihin ja tavoitteisiin, koskettaahan esitys omalta osaltaan itse asiassa koko koulutusjärjestelmäämme, siis yhtenäiskoulujärjestelmäämme. Ollaanko nyt luomassa uutta rinnakkaiskoulujärjestelmää? Valitsevatko koulupaikan vanhemmat ja lapset vai valitseeko sen kunta? Valitseeko kunta vai valitsevatko koulut itse opettajansa ja opetusmenot? Mielenkiintoisia kysymyksiä. Yhtä kiintoisaa on paneutua koulutuksellisen tasa-arvon ongelma-asetteluihin.

Lakiesityksessä on kysymys uusien pedagogisten ajatusten toteuttamisesta. Myös peruskoulun toteutuminen on ratkaisevasti kiinni uusista pedagogisista avauksista. Peruskoulussa olisi jo kauan pitänyt kokeilla ja etsiä vaihtoehtoisia ratkaisuja. Lähes jokaiselle peruskoululle voitaisiin kehittää oma toiminta-ajatus. Peruskoulujärjestelmän sisällä voisi toimia jopa erilaisiin pedagogisiin ratkaisuihin tukeutuvia kokonaisia kouluja. Lakiesityksen perusteluissa todetaan myös: ”Opetussuunnitelmien ja opetusmenetelmien kehittämistyötä tulisi ensisijaisesti tehdä kunnan koululaitokseen kuuluvissa peruskouluissa.”

Hallitus myöntää lain perusteluissa, että kouluopetuksen monipuolistaminen on tarpeen. On syytä suhtautua tietyllä myönteisyydellä vaihtoehtopedagogiikkaan, joka erityisesti panostaa inhimilliseen kasvuun, oppijakeskeisyyteen, kokonaisopetuksen eheyteen, ympäristöarvojen kunnioittamiseen, yhteistyöhön kilpailun sijaan, kodin ja koulun hedelmälliseen yhteistyöhön, sosiaaliseen toimintaan, taiteen mukaan ottoon oppimista-pahtumaan, yhteisvastuuseen, oma-aloitteisuuteen. Steiner-, montessori- ja freinetpedagogiikalla on kyseisiä tuloksia osoitettavana.

Oli mielenkiintoista todeta, että lupa omaan opetussuunnitelmaan voidaan lakiesityksen mukaan myöntää, mikäli koulun toiminta perustuu kansainvälisesti tunnettuun kasvatustieteeseen järjestelmään — perusteluissa todetaan esimerkiksi steiner-, montessori- ja freinetpedagogiikka — ja mikäli koulun toiminnan on katsottava hyödyttävän maan opetus- ja kasvatustoimen kehittämistä.

Lakiesityksessä osoitetaan siis vihreätä va-

loa todellisille vaihtoehtokouluille. Mutta mille muulle tässä nyt aiotaan avata ovia, vai aiotaanko? Mitkä ovat hallituksen aiheet? Siinä kiintoisa tutkimuksen kohde.

Varsinaista rinnakkaiskoulujärjestelmää ei ole syytä tällä lailla avata. Siksi on aiheellista sisällyttää lakiesitykseen tiettyjä lukkoja ja sulkuja, joita on ehdotettukin. Ne ovat ilmeisen oikean suuntaisia. Mutta mistä voisi saada varmistuksen sille, että niistä myös aiotaan pitää kiinni niin, että perustelujen henki toteutuu?

Varsinaisen steinerkoululain perusteluissa vuodelta 1977 jo todettiin, ettei tarkoituksena ole luoda steinerkouluista uutta, valtionavun turvin toimivaa yksityistä, peruskoulun kanssa rinnakkaista kouluverkostoa, joka olisi omiaan vaikeuttamaan yhteiskunnan järjestämisen koulutoimen kokonaisvaltaista suunnittelua. Näin siis todettiin vuonna 1977.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan korostaa vielä tiettyjä edellytyksiä.

Koska kouluja tuetaan yhteiskunnan varoin, niihin tulee olla avoin pääsy kaikilla kouluikäisillä.

Koulujen perustamisen tulee osaltaan olla päätettävissä kunnan tasolla, koska siellä tunnetaan parhaiten paikalliset olot ja tiedetään, mitä tarvetta koulu vastaisi.

Koulujen tulee täyttää Suomessa yleisesti vaaditut opetuskriteerit, jotta vanhempia ei houkuteltaisi pistämään lapsiaan sellaisiin kouluihin, jotka eivät vastaa oppivelvollisuuden suorittamista.

Niin sanotun vaihtoehtokoulun tulee ehdottomasti tarjota pedagogisesti tai sisällöllisesti todellinen vaihtoehto yleiselle opetukselle. Muun muassa hallinto, omistussuhteet tai taloudenhoito eivät tarjoa opetustoimen kannalta todellisia vaihtoehtoja, vaikka ne olisi järjestetty yleisestä koulutoimesta poikkeavasti, eivätkä ne ole siten riittävä peruste vaihtoehtokouluksi.

Myöskään kokeilu ei ole vaihtoehto, koska jo nykyisten opetussuunnitelmien puitteissa kouluilla on huomattava, joskin toistaiseksi vähän käytetty mahdollisuus kokeilla erilaisia poikkeavia ratkaisuja. Niitä voi toteuttaa ilman virallista kokeilulupaa, joita itse asiassa käytännössä myönnetään kovin niukasti.

Vaihtoehtokoulun toiminnan tulee siis perustua jollekin todella uudelle tai vaillinaises-

ti hyödynnetyllä oivalluksella. Siten se tarjoaa virikkeitä ja haasteita muun koulutoimen kehittämiseksi. Rinnakkaiskoulujärjestelmää ei kuitenkaan ole Suomeen syytä synnyttää.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Hallituksen esitys yksityisiä kouluja koskevan lainsäädännön muuttamisesta perustuu mm. seuraaviin asioihin.

Muutokset laajentaisivat mahdollisuuksia yksityisten koulujen perustamiseen. Henkilökohtaisesti pidän tätä perustelua oikeana. Jäykkä, yhteen muottiin valettu koulujärjestelmä ei kirvoita sellaisia opetusmenetelmällisiä uudistuksia, joilla saattaisi olla merkitystä koko opetustapahtuman kannalta.

Lainsäädännön ulkopuolella olevien yksityisten koulujen asema järjestetään. Tämäkin perustelu on mielestäni oikein. Elävä elämä synnyttää kotien ja lasten tarpeista lähtien kouluja, jotka ovat jollakin tavalla peruskoulusta poikkeavia. Yhteiskunnan ei tule olla niin yksiniitinen, että se ei sallisi järjestettyä koulutoimintaa muutoinkin kuin peruskoulun puitteissa. Uskon, että suomalaisella yhteiskunnalla on varaa avaraan ajatteluun koulutuskysymyksissä.

Peruskoulua korvaava yksityiskoulu voisi noudattaa omaa opetussuunnitelmaa. Lupa voidaan myöntää, jos koulun toiminta perustuu kansainvälisesti tunnettuun kasvatustieteeseen järjestelmään ja jos koulun toiminnan on katsottavan hyödyttävän maan opetus- ja kasvatustoiminnan kehittämistä. Tämän perustelun luettuani jouduin kyllä vähän pitkiin mietteisiin. Mietteet johtuvat siitäkin, että olen itse yli 20 vuotta toiminut opettajana. Onkohan Suomen peruskoulun kasvatustieteellinen järjestelmä kansainvälisesti tunnettu? Tämä oli se kysymys, jonka itselleni tein. Itse olen monta vuotta opettanut myöskin peruskoulun yläasteella ja joudun miettimään, sovelsinko ihan mikaelsinginlaista opetusmenetelmää, perisuomalaista, vai oliskohan minulla jokin kansainvälisesti tunnettu pedagoginen menetelmä ohjattessani oppilaitani biologian ja maantieteen salaisuuksiin.

Omaa opetussuunnitelmaa noudattavalla koululla ei olisi omaa koulupiiriä. Oppilaita voitaisiin ottaa muistakin kuin koulun sijaintikunnasta. Tämä perustelu on mielestäni kyllä oikea. Jos vanhemmat ovat kiinnostu-

neita korvaavasta koulusta, olkoon syy mikä tahansa, heillä täytyy olla oikeus olla lähettää lapsensa kouluun kuntarajoista ja koulupiirirajoista riippumatta. Se, että tämä ratkaisu voi tuoda sitten kuntakohtaisia ja kuntien välisiä ongelmia, on sitten toinen asia. Mutta periaatteessa näen oikeaksi se, että lapset voidaan lähettää johonkin tiettyyn kouluun hiukan kauempaakin.

Valtio osallistuisi käyttökustannuksiin samalla osuudella kuin peruskoulun kustannuksiin. Tämäkin on mielestäni oikein. Jo yksityisoppikoulujen aikana — itse toimin kahdeksan vuotta yksityisoppikoulun rehtorina —saattoi valtio antaa tukensa kannatusyhdistyksille ja muille yksityisten oppikoulujen ylläpitäjille aivan turvallisina mielin. Maan koulutoimi tuli hyvin hoidetuksi, sen saattavat monet nykyisistä kansanedustajista omakohtaisestikin todeta, kun koulu oli lähellä ja lähellä kotien intressejä ja yhteiset varat tulivat oikealla tavalla käytetyksi. Ei kai kukaan ole voinut osoittaa, että yhteisistä varoista annettu valtionapu yksityisille oppikouluille olisi ollut hukkaan heitettyä rahaa.

Mutta sitten tulee se mutta. Lakiesityksessä on ainakin yksi suuri hankaluus ja samalla puute. Todellisuudessa nyt käsiteltävänä oleva lakiesitys laillistaa vain yhden koulujärjestelmän ulkopuolella olevan peruskoulujärjestelmän, ns. steinerkoulut. Tässä suhteessa lakiesitys on huono, ja jos se toteutuu tällaisessa muodossa, se on mielestäni torjuttava.

Vapaassa yhteiskunnassa on lähinnä kottien, siis vanhempien tai holhoojien, ratkaistava se, millaisen koulutuksen ja kasvatuksen he lapsilleen tahtovat. Näin perustellen myös steinerkoulu tietysti on mahdollistettava. Itse en pidä antroposofisen hengentieteen varaan rakentuvaa opetusta ja koulua oikeana. Steinerkouluissa ei ole kysymys pelkästään opetusmetodisesta erilaisuudesta. Jokaisen koulumuodon ja opetuksen taustalla on tietty ideologia, ja se ideologia välitetään opetettavaan ja kasvatettavaan. Totean, että lähetystyö on täysin luvallista toimintaa. On vain toimittava avoimesti, reilusti ja rehellisesti ja kerrottava, mistä kaikesta on kysymys.

Vaihtoehtokoulujen luomaa rikkautta voidaan päästä toteuttamaan, jos noudatetaan hallitusmuodon kaikille kansalaisille takamaa yksityiskoulujen perustamisoikeutta. Tässä lakiesityksessä pienen uskonnollisen

vähemmistön, antroposofien, ylläpitämät steinerkoulut nähdään niin tärkeinä, että kaikki muut vaihtoehdot on todellisuudessa unohdettu ja syrjäytetty. Kun vaihtoehdot rajataan siten kuin lakiesitys tekee, tuloksena on mielestäni steinerkouluja suosiva monopolilaki. Kun montessori- ja freinetpedagogikat ovat menetelmiä, joita voidaan soveltaa ja joita sovelletaan jo peruskoulussa, jää jäljelle tosiasiaa vain steinerpedagogiikka.

Esitys perustuu käsitykseen, jonka mukaan steinerkoulu on puhdas menetelmäkoulu. On valitettavaa, että ei tahdota nähdä taustalla olevaa Rudolf Steinerin antroposofista uskontofilosofiaa ja sen välittymistä oppilaisiin. Yksinomaan pedagogiikan erilaisuus yleisimmän koulumuodon pedagogiikkaan verrattuna ei voi olla riittävä syy vaihtoehtokoulun perustamiselle. Mielestäni vaihtoehtokoulun olemukseen kuuluu läheisesti sen elämäntarkoituksen erilaisuus.

Kun on kysymys steinerkoulusta, on todettava, että siinä harjoitettava opetusmenetelmä on kiinnostava ja suurelta osin käytökelpoinen. Se on ulkonainen kuori ja menetelmä, jonka sisällä toimii antroposofinen mekanismi. Steinerkoulun kouluhallitukselle syksyllä 1989 esittämä opetussuunnitelma osittain tämän tosiasian myöntääkin. Antroposofiselle maailmankatsomukselle perustuva koulu voi toimia siinä tapauksessa, että sen maailmankatsomus ja tavoitteet selkeästi ja totuudenmukaisesti ilmoitetaan sekä lasten vanhemmille että kouluviranomaisille. Silloin se koulumuotona palvelisi lähinnä niitä, jotka samaistuvat antroposofisen hengentieteen oppien kanssa.

Kun apulaisosastopäällikkö Jukka Sarjala esitteli iltakoulussa vaihtoehtokoulujen asemaa viime vuoden syyskuussa, hän esitti mm. seuraavaa: ”Steinerkoulut poikkeavat muista peruskouluista opetussuunnitelman” — huomautan tässä välissä: opetussuunnitelman, siis mielestäni ideologian suhteen — ”menetelmien, hallinnon ja koulun sisäisen organisaation puolesta. Poikkeukset ovat niin suuria, ettei kouluja voida sijoittaa kunnan koululaitokseen. Tämä johtuu ennen muuta siitä, että steinerkouluissa hallinnointi ja opetus halutaan pitää tiiviisti toistensa yhteydessä, jolloin koulussa noudatetaan kuntaorganisaatioon soveltumattomia menettelytapoja. Muun muassa koulun opettajakunta valitsee itse opettajat.” — Toistan:

koulun opettajakunta valitsee itse opettajat.

On myös muistettava, että tämän koulu-muodon opettajien koulutus tapahtuu omis-sa opettajanvalmistuslaitoksissa. Erikoiskou-lutuksen saaneet luokanopettajat opettavat samaa luokkaa lukuvuodet 1—8. Tässä suh-teessa on siis nähtävä selkeä ero meidän peruskoulujärjestelmäämme verrattuna.

Henkilökohtaisesti ajattelen, että oikeus-valtioissa kaikkien koulujen opettajien virat on asianmukaisesti julistettava haettavaksi eikä opettajakunnan ole sallittava itse täy-dentää itseään.

Kun ensimmäiset steinerkoulut virallistet-tiin 1970-luvulla, hallitus lausui, niin kuin ed. Astala äsken lainasi: ”Tarkoitus ei ole luoda steinerkouluista uutta valtionavun turvin toi-mivaa yksityistä, peruskoulun kanssa rinnak-kaista kouluverkostoa, joka olisi omiaan vaikeuttamaan yhteiskunnan järjestämän koulutoimen kokonaisvaltaista suunnitte-lua.” Voi hyvinkin olla, että edellä esittämäni lainaus heijastaa aikaa, jolloin peruskoulu-järjestelmän luomisessa syntyneet vammat vielä kirvelivät. Mielialoja tahdottiin tynny-tellä. Nyt asia nähdään avarammin ja vaih-toehtokoulut nähdään vaihtelua ja rikkautta luovina. Jos näin on, virhe on syntymässä siinä, että todellisuudessa muut kuin steiner-koulut jäävät vaille oikeuksia.

Mielestäni oikeus ja kohtuus edellyttävät, että kristillisten koulujen perustamiselle luo-daan yhtäläiset edellytykset.

Tanskassa yksityiskoulut ovat erityyppisiä. Grundtvigilais-koldilaiset koulut ovat yhdek-sänvuotisia ja vastaavat kunnan peruskoulu-ja. 1960-luvulla syntyi sosialistissuuntauksel-lisia pienkouluja, lilleskoler. Luterilaisen kansankirkon sisälähetyksen ja kristillisten vapaiden suuntien kristityt ovat perustaneet kristillisiä kouluja.

Norjassa on lähdetty siitä, että koulut voivat toimia uskonnollisista tai eettisistä lähtökohdista.

Suomessa on mielestäni varaa ottaa samat lähtökohdat. Kun vanhemmat tahtovat ns. vaihtoehtokoulun, joka on selvästi kristilli-sistä perusteista lähtevä, ja ilmoittavat sel-keästi ideologisen lähtökohdansa, heille on tätä lakia laadittaessa annettava siihen mah-dollisuus.

Innostuksen vallassa uskotaan aina sellais-ta, mikä ei ole totta. Yksi laajasti esiintynyt myytti on, että steinerkouluissa saavutetaan

parempia oppimistuloksia kuin peruskoulu-sa. Kaleva-lehdessä oli 29.6.1990 kirjoitus, jossa osoitettiin, että näin ei ole. Oulun seudun steinerkoulun kolmatta ja kuudetta luokkaa käyneet oppilaat menestyivät perus-koululaisia heikommin testikokeissa, jotka kouluvirasto järjesti. Peruskoululaiset saa-vuttivat sanelun perusteella kirjoituksen ko-keessa keskiarvon 8,8, steinerkoulua käyneet 7,5. Kouluviraston mielestä hälyttävän tulos saatiin matematiikan kokeessa. Steinerkoulu-laisista vain neljä oppilasta 15:stä osasi las-kea allekkain olevat luvut yhteen. Peruskou-lulaisten keskiarvo oli 7,8. Vähennys-, kerto-ja jakolaskuissa steinerkoululaiset eivät on-nistuneet, joten vertailukeskiarvoa ei saatu. Englannin kielessä peruskoululaisten taidot olivat erilaiset. Musiikkiluokkien oppilaat ylsivät jopa 8,2:n keskiarvoon. Heikoin nel-jännes vertailuluokasta jäi 6,75:een. Steiner-koulussa keskiarvoksi tuli 5,4.

Koululautakunta päätti kutsua ne kolman-nen ja kuudennen luokan oppilaiden huoltaj-at kuultaviksi, joiden huollettavien ei ole katsottu saavuttaneen sitä tieto- ja taitomää-rää kuin peruskoulun oppimäärä vastaavilla vuosiluokilla edellyttää. Lautakunnan kutsu lehden tietojen mukaan kävi yli kymmenen oppilaan huoltajalle.

Edellä olevaa ei pidä hätkähtää. Steiner-koulussa on periodiluku ja menetelmät ovat erilaiset, kuten on todettu. On todennäköis-tä, kun lähtee siitä, että lasten yleinen kehi-tystaso ei voi poiketa kovin paljon toisistaan, että pitkällä aikavälillä normaalit oppilaat saavuttavat samat tiedot ja taidot niin stei-nerkoulussa kuin peruskoulussakin. Mutta ei pidä myöskään antautua luulojen varaan ja uskoa jotakin sellaista, mikä ei ole totta.

Herra puhemies! Käsitykseni on, että si-vistysvaliokunta joutuu korjaamaan hallituk-sen esitystä. Oma toivomukseni on, että sivistysvaliokunta korjaa ja täydentää lakie-sitystä niin, että todellinen mahdollisuus avautuu myös kristillisille kouluille.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Hallituksen lakiesi-tys lähtee siitä ja tähtää siihen, että sillä mahdollistetaan erilaisten pedagogisten suun-tausten toimiminen peruskoulun rinnalla. Se, että tämä laajentuisi esimerkiksi kristillisiin kouluihin, ei ole minusta perusteltua. Minus-ta on parempi, että niille, jotka haluavat

opiskella kristinuskoa meidän peruskoulusamme, se on siellä mahdollista hyvien opettajien johdolla. Sama koskee myös elämäntarkomustietoa.

Minusta ajattelu, jota ed. Almgren nyt edustaa — tietysti sinällään hänellä on siihen oikeus — voisi johtaa koko meidän yhtenäisen peruskoulujärjestelmämme elitistiseen, egoistiseen koulutusjärjestelmään. Pidän suomalaisessa yhteiskunnassa ja koko koulutuspolitiikassa erittäin tärkeänä sitä, että meillä on yhteinen yleissivistävä peruskoulu. Sen takia sosialidemokraattina sanoisin, että en minä erityisen innostunut hallituksen lakiehdotuksesta ole. Näen, että kaikki voimavarat pitäisi käyttää nimenomaan meidän peruskoulumme kehittämiseen.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Gustafsson käytti sanaa ”eliittikoulu” ja ymmärsin, että hän liitti sen jotenkin siihen käsitteeseen, josta itse käytin nimitystä kristilliset koulut, on todettava, että maassa on tällä hetkellä yksi sellainen, Helsingin kristillinen koulu. Ei mitenkään voida perustella, että se olisi erityisen elitistinen, eikä varsinkaan sitä, että olemassaolevan yhden koulu olemassaolo voisi jotenkin vaarantaa meidän peruskoulujärjestelmäämme.

Sen sijaan siinä, mistä ed. Astala puhui puheenvuorossaan, että meillä nyt todellisuudessa joudutaan tilanteeseen, jossa jo pitkälti toistakymmentä steinerkoulua tulee valtionavun piiriin, on paljon suurempi vaara.

Sitten, ed. Gustafsson, varmaankin käsittämme sanan ”pedagogiikka” hiukan eri tavalla. Minun mielestäni se ei ole pelkkää didaktiikkaa ja menetelmiä vaan sana ”pedagogiikka” aina sisältää myös ideologisen latauksen. Se ei ole pelkästään mekaanista opetustapahtumaa, olkoon menetelmä mikä tahansa, vaan siihen aina sisältyy jokin kasvatuksellinen tavoite. Sen vuoksi käytämme sanaa ”pedagogiikka”. Sitä ei saa sekoittaa sanaan ”didaktiikka”, joka on puhtaasti menetelmällinen.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Kysymys vaihtoehtokouluista on selvästi tunnetta herättävä asia. Haluan kuitenkin kiittää ensin hallitusta siitä, että kauan kaivattu esitys on nyt eduskuntaan saatu. Vuonna 1977 säädetty steinerkoululaki oli synty-

sään jo täysin vanhentunut, koska se ensinnäkin rajasi steinerkoulujen lukumäärän kolmeen kappaleeseen eikä siinä vastannut tosiasiallista tilannetta ja samalla rajasi harjoitettavan pedagogiikan pelkästään steinerpedagogiikaksi, mihin nyt saadaan väljennys. Tällä hetkellähän maassa toimii 12 steinerkoulua, joissa on yli tuhat oppilasta. Nyt annettava laki ennen kaikkea helpottaa jo toimivien koulujen asemaa, ja se samalla merkitsee sitä, että tasa-arvoisuusperiaate toteutuu näissä kouluissa opiskelevien oppilaiden kohdalla verrattuna peruskoulujärjestelmässä opiskeleviin.

Kun puhutaan siitä, mikä on koululaitoksessa elitististä, mielestäni on esitetty aika hyvä huomio steinerkoulujenkin osalta. Niitä ei tee elitistiseksi se, mitä kouluissa tapahtuu, vaan se, että yhteiskunta ei ole niitä tukenut. Tavallaan ne ovat tulleet elitistiseksi sitä kautta, että yhteiskunta on jättänyt tukematta niitä. Yhteiskunta ei ole antanut resursseja tällaisen vaihtoehdon toteuttamisen. Siinä mielessä esimerkiksi lukukausimaksut ovat olleet kalliit, ja nämä koulut ovat vaatineet valtavasti vapaaehtoista työpanosta pyöriäkseen. On todella nostettava hattua niille ihmisille, jotka ovat esitettyä lakia kärsivällisesti odottaessaan tehneet valtavasti talkootyötä tällaisen vaihtoehdon ylläpitämiseksi Suomessa.

Mielestäni sen enempää steinerkoulut kuin muutkaan vaihtoehtopedagogiikkaa harjoittavat koulut eivät ole mitenkään peruskoulujärjestelmän vastaisia vaan sitä täydentäviä ja toivottavasti sitä kehittäviä. Mielestäni on erittäin tärkeää, että koulukokeiluista saatuja hyviä tuloksia sovellettaisiin mahdollisimman nopeasti myös peruskoulun sisällä, kuten monet ovat ennen minuakin jo todenneet.

Lakiesityshän määrittelee luvan saannin omaan opetussuunnitelmaan siten, että lupa voitaisiin myöntää, jos koulun toiminta perustuu kansainvälisesti tunnettuun kasvatustieteeseen ja jos koulun toiminnan on katsottava hyödyttävän maan opetus- ja kasvatustoimen kehittämistä. Mielestäni tämä periaate tässä vaiheessa on varsin selkeä.

Toivottavasti pian saadaan myös muita pedagogisia koulukokeiluja kuin pelkästään steinerkouluja. Odotan todella mielenkiinnolla esimerkiksi montessori- tai freinetkou-

lujen tuloa Suomeen, vaikka näitä pedagogikkoja voidaan ilman muuta soveltaa myös peruskoulujärjestelmän sisällä, ja toivottavasti sekin tapahtuu pian. Samalla ilmeisesti normien purkulait nykyisten koululakien sisällä mahdollistavat todella meidän peruskoulujärjestelmämme sisällä uusia kokeiluja, joita täällä on paljon toivottu.

Kun sivistysvaliokunta vieraili Tanskassa, tutustuimme oikeastaan kokonaan toisenlaiseen kouluajatteluun. Jos sitä kärjistetysti kuvaa, siellä resurssit kulkevat oppilaan mukana, ja minkä tahansa koulumuodon hän ja hänen holhoojansa valitsevatkin, resurssit seuraavat aina oppilasta. Jos kärjistää, niin se, joka saa kymmenen lasta koolle, voi perustaa koulun, eli ajattelutapa kulkee kokonaan toisinpäin. Se olisi ehkä liian radikaali muutos Suomen nykyiseen holhousjärjestelmään, joka koskee monessa mielessä vielä meidän koululainsäädäntöämme, mutta mielestäni esitys, joka on käsillä, on kuitenkin kulkemista oikeaan suuntaan.

Mielenkiintoista oli myös se, että kun Tanskan opetusministeriltä kysyttiin, miten kouluja Tanskassa kehitetään tai missä kouluja Tanskassa kehitetään, hänen vastauksensa oli hyvin suora, että kouluja tietysti kehitetään kouluyhteisössä itsessään ja niitä kokeiluja ja tuloksia, jotka niissä on saatu ja jotka ovat hyviä, sovelletaan sitten kaikkiin muihin kouluihin. Suomessahan kouluja kehitetään joillakin byrokratian eri asteilla ja sitten samalla ihmetellään, miksi peruskoulujärjestelmämme on näin luutunut ja muuntumiskyvytön ja miten se ei pysty ottamaan huomioon ajan vaatimuksia, kun samalla kouluilla itsellään ei ole tähän mennessä juurikaan ollut kokeiluvapauksia, saati sitten, että uusia ajatuksia olisi omaksuttu toisista kouluista ja tavallaan kehitetty koulujärjestelmää alhaalta käsin. Tällaiseen, jos sitä voisi kutsua vaikkapa hengittäväksi koulujärjestelmäksi, Suomessa pitäisi pikkuhiljaa päästä ja unohtaa liiat DDR-mallit meidän peruskoulujärjestelmästämme.

Kommentoin ihan lyhyesti vielä, arvoisa puhemies, edellä puhuneita. Ed. Renko oli huolissaan siitä, että heikennetään peruskoulujärjestelmän tulevaisuutta. Olin kuulevani ni kitkerän äänen siitä, miten steinerkoulujen opettajilla on niin suuri valta, että he voivat valita työtovereitaan, sitä ei teekään enää kunnan koululautakunta. Minä toivon, että

kaikki muutkin koulut pääsevät hyvin pian siihen, että koulut itse voivat valita omaa henkilökuntaansa, ja ainakin siihen, etteivät opettajat joudu hakemaan, kuten Helsingissä on tähän asti tapahtunut, yleensä vain opettajan virkaa ja sitten heidät määrätä mihin tahansa kouluun. Opettajalla on oikeus tietää, mihin kouluun hän joutuu jotakin virkaa hakiessaan, eli minusta ollaan menossa hyvään suuntaan, jota pitäisi soveltaa muissakin kouluissa, ei kritisoida sitä, että sitä joku edelläkävijä jo haluaa soveltaa.

Samat ajatukset koskevat opetussuunnitelman väljyyttä, joka laissa nyt mahdollistetaan. Olen samaa mieltä, että se pitäisi mahdollisimman nopeasti saada muuhunkin koulujärjestelmään. Mutta ei nyt siitä sitten vaihtoehtokouluja tai steinerkouluja syytetä, että he ovat edelläkävijöitä tai että niiden painostuksensa vuoksi tämä nyt saadaan ensin tuhannelle oppilaalle ja toivottavasti sen jälkeen kaikille muille tässä maassa. En ymmärrä sellaista tasapäisyyden tai tasavertaisuuden vaatimusta, että kaikki tai ei mitään, kukaan ei saa kokeilla, ennen kuin kaikki pääsevät kokeilemaan. Tämä on hyvä edistysaskel, ja tästä on hyvä mennä eteenpäin.

Ed. Astala toivoi peruskouluille omaa profiilia, ja mielestäni ed. Astalalla oli hyvin arvokkaita ajatuksia juuri tästä. Olen täsmälleen samaa mieltä, että peruskoulujen ainoa mahdollisuus ikään kuin kilpailla uudessa tilanteessa ja tarjota mielenkiintoinen koulu- muoto oppilaille on juuri siinä, että ne pääsevät profiloitumaan ja vapaus niissä kasvaisi. Todella herää vain se kysymys, miksi niin ei ole jo tapahtunut. Ollaan jo vahvasti myöhässä: Koulun kiinnostavuuden aste on vahvasti laskemassa, eli niitä oppilaita, joille yhteiskunta tai ympäristö tarjoaa paljon muita virikkeitä, ei enää paljon koulunkäynti kiinnosta, vaan koulun ulkopuolinen elämä alkaa voittaa koulun kiinnostavuuden monella alalla.

Sitten vielä lopuksi. Ed. Almgren piti ilmeisesti steinerkouluja jollakin tavalla uskonnollisena koulumuotona, koska hän puhui pienestä uskonnollisesta vähemmistöstä, joka nyt tällä tavalla saa oman koulumuotonsa. Olen jostain saanut sellaisen tiedon, että steinerkoulujen oppilaista 90 prosenttia kuuluu Suomessa kristilliseen kirkkoon. Esi- merkiksi en oikein hyväksy sellaista väitettä

tai ajattelutapaa, että näitä oppilaita tai heidän huoltajiaan sitten syytettäisiin jonkinlaisena pienenä uskonnollisena vähemmistönä olemisesta. He ovat aivan tavallisia suomalaisia ajatuksineen ja aatteineen. Sitä, että ehkä tämän opetuspedagogiikan takana on ollut jokin ihmiskäsitys, ehkä henkempi ihmiskäsitys kuin normaalin peruskoulujärjestelmän takana, en minä voi mitenkään rasiitteeksi steinerkouluille laskea.

Mielenkiintoisesti on tietysti ihan historiallisesti se, missä olosuhteissa steinerkoulut ovat kohdanneet voimakkaimman vastustuksen. Niitä on vastustettu Itä-Euroopan sosialistisissa maissa, niitä on vastustettu Etelä-Afrikassa sen vuoksi, että ne ovat hyväksyneet valkoiset ja mustat lapset saman koulun penkille, niitä vastustettiin 30-luvulla Saksassa sen vuoksi, että ne eivät heittäneet juutalaisia oppilaita ulos luokiltaan. Siinäkin minusta steinerpedagogiikka on osoittanut sen, että sillä on joku ihmiskäsitys, joka on monessa yhteydessä poikennut yhteiskunnassa vallitsevasta ihmiskäsityksestä ja minusta poikennut edukseen siinä mielessä.

Ed. Almgren vertaili erilaisia keskiarvoja kolmas- ja kuudesluokkalaisten välillä, ja mielestäni se oli aika mautonta. Lopuksi hän itsekin sitten totesi, että steinerkoulussa edetään eri tahtiin ja opetus aloitetaan toisella tavalla kuin meidän peruskoulujärjestelmässämme. Vertailu tällä tavalla on käytännöllisesti katsoen aika mahdotonta, joten minusta siihen ei tässä muodossa pitäisi kiinnittää kovin paljon huomiota. Enemmän kai pitäisi kuitenkin voida verrata ihmisten onnellisuutta. Minkälaiset koulumuodot ja minkälaiset kouluyhteisöt tuottavat ihmisiä, jotka ovat onnellisia ja jotka tässä yhteiskunnassa pystyvät eivät pelkästään sopeutumaan vaan olemaan jotenkin muutoksen generaattoreita ja tuomaan uusia ajatuksia ja olemaan luovia. Siinä minusta on hyvä, jos nykyinen koulujärjestelmä saa uusia sytykeitä, virikkeitä, ehkä jopa kilpailijoita. En usko, että vaihtoehtokouluista koskaan tulee vallitseva koulumuoto. Kyllä meillä aina peruskoulujärjestelmä ja yhteiskunnan koulujärjestelmä säilyvät. Nämä ovat minusta hyviä sytykkeitä siihen.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hämmästyin hiukan ed. Haaviston voimakasta ilmaisua "mauton".

Kysymyksessä oli vain laajalevikkisen Kaleva-lehden antama kaikille kansalaisille tarkoitettu tieto eräästä vertailutestistä Oulun kaupungissa peruskoululaisten ja steinerkoulua käyneitten oppilaitten välillä. Sen testin tulokset olivat sellaiset kuin olivat. Minä en ole voinut vaikuttaa niihin mitään, mutta totesin, että kun oppilaat keskimäärin kuitenkin ovat älykkyystasoltaan ja muilta kyvyiltään saman kaltaisia, aikaa myöten tämän kaltaiset erot tasoittuvat.

Mutta otin tämän puheenvuorossani sen tähden esille, että minullekin, pitkään koulutyötä tehneelle, on niin moneen kertaan sanottu, että siellä saavutetaan parempia tuloksia. Sen vuoksi sanoin, että ei pidä myöskään mystifioida asioita. Jos siellä on enemmän onnellisuutta, josta ed. Haavisto puhui, minulla ei ole tietenkään mitään sitä vastaan, mutta onnellisuus ei suinkaan ole samaa kuin hyvä tietojen ja taitojen omaksuminen.

Ed. Pystynen: Herra puhemies! Muutamia kommentteja käytettyjen puheenvuorojen johdosta.

Ed. Haaviston puheenvuoro oli erittäin hyvä, ja siinä tuli jo esiin eräitä seikkoja, joihin halusin kiinnittää huomiota, joten en toista niitä kaikkia.

Ed. Rengon puheenvuorosta haluan todeta, että siinä oli vähän vaalienalusmarkkinoiden tanssiinlähdon askeleita, kun siinä todettiin, että tämä on kokoomuslaista kosmetiikkaa tai halu näyttää, että kokoomus on hallituksessa. Kysymyksessä on aivan selvästi hallituksen esityksen perusteluista näkyvä tarpeellinen, tietyltä osalta ajantasalleasattamisprosessi, joka on tarpeen sanelema ja tältä osalta ei sen enempää.

Hän myös viittasi siihen, että tuhannelle vanhemmalle annetaan tässä erityisoikeus käyttää sellaisia menetelmiä lastensa kasvatamiseen, joita muille ei anneta, koska peruskoulussa ei ole näitä mahdollisuuksia. Hän kyllä tahallaan varmaan jätti mainitsematta sen, että deregulaatio-lainsäädännöksi kutsuttu hallituksen esitys on jo annettu eduskunnalle ja tulee sivistysvaliokunnan käsiteltäväksi. Sen puitteissa myös peruskoulun mahdollisuudet vastaavanlaisiin menetelmiin tulevat kyllä huomattavasti paranemaan ja näin ollen koskemaan kaikkia suomalaisia koululaisia ja heidän vanhempiaan.

Herra puhemies! Ed. Almgrenille totean siitä, mistä ed. Haavisto jo mainitsi, että kun ed. Almgren erään sanomalehden vertailutuloksia esitteli, niin kyllä se kuitenkin minusta osoitti kritiikkittömyyttä häneltä, että hän esitteli niitä. — Tulkoon tässä välissä sanotuksi, että minulla ei ole mitään erityistä aihetta olla steinerkoulupedagogiikan ja olemassaolevien steinerkoulujen puolesta puhuja, mutta haluan oikeudenmukaisuutta.

Hänen olisi pitänyt nimenomaan tietää, että steinerkoulun ja suomalaisen peruskoulun opetussuunnitelmia ei voida verrata toisiinsa ja niiden perusteella saatuja tuloksia sillä tavalla, että otetaan esimerkiksi 6. luokka, koska menetelmä perustuu nimenomaan siihen, että vasta sitten, kun koko koulu on suoritettu, voidaan vertailla, mitä on opittu ja saavutettu. Voimatta kuitenkaan verrata mihinkään tilastojulkaisuihin kerron kuitenkin, että tältä osalta olen itse saanut luotettavan tuntukselta taholta väitteen, mitä minulla ei ole aihetta epäillä, siitä, että steinerkoulun tietä ylioppilaskirjoituksiin tulleet ovat menestyneet keskimääräisesti paremmin kuin peruskoulun ja lukion käyneet. Jos tämä pitää paikkansa, niin se viittaa siihen, että näillä kouluilla ei ole ainakaan mainittavaa eroa kypsyiden ja menestymisen edellytysten antamisessa.

Kaikki nyt puheenvuoron käyttäneet ovat olleet sivistysvaliokunnan jäseniä. Minä toivon, että etukäteispuheenvuorot, jotka jossain määrin jo kertovat etukäteisasenteistakin, eivät haittaa ja häiritse sivistysvaliokunnassa tapahtuvaa käsittelyä, koska me tulemme perusteellisesti ja laajaa asiantuntijajoukkoa kuullen perehtymään tähän. Mielestäni on erittäin terveellistä, että tässä vaiheessa juuri tätä asiaa koskeva keskustelu käydään riippumatta lainkaan siitä, minkälaiseen lopulliseen lainsäädäntötulokseen päädytään. Tämä ajankohta on tämän keskustelun arvoinen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys n:o 89 laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta ja laiksi edustajanpalkkiosta annetun lain 4§:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 5) asiasta.

Keskustelu:

Oikeusministeri Halonen: Herra puhemies! Eduskunta on saanut tämän hallituksen esityksen yhteydessä sen, mitä se on itse pyytänyt. Niin kuin arvoisat läsnäolijat hyvin tietävät, eduskunnan oma osuus tämän hallituksen esityksen syntymiseen on tavallistakin suurempi. Tässä yhteydessä tyydynkin, herra puhemies, toteamaan, että oikeusministeriössä pidettiin tärkeänä, että tämän eduskunnan aikana ehdittäisiin tehdä ne eduskunnan omaa työskentelyvalmiutta, omaa koneistoa koskevat muutokset, joita se on pitänyt tarpeellisena. Oikeusministeriön käsialaa on hieman ehkä näkyvissä eräissä yksityiskohdissa, mutta pääsääntönä on ollut se, että on pyritty vain järjestelmän stilisointiin ja pitämään niin paljon kuin mahdollista eduskunnan oma tahto näkyvissä.

Näin ollen, herra puhemies, voin sanoa, että eduskunnan nyt ryhtyessä yksityiskohtaiseen käsittelyyn tämän kierroksen jälkeen omassa asiassaan voi toivottaa sille ensinnäkin nopeaa käsittelyä ja sitä, että uudistettuja säännöksiä voitaisiin nyt asetetun tarkoituksen mukaisesti soveltaa jo vuoden 1991 eduskuntavaaleissa valittavan eduskunnan aloittaessa toimintansa. Tämä niin sanotusti tulee olemaan vanhan eduskunnan lahja uudelle.

Herra puhemies! Erät näistä säännöksistä ovat kuitenkin historiallisessa katsannossa varsin merkittäviä. Muun muassa lähes jokaisessa eduskunnassa käyty keskustelu siitä, mikä on suuren valiokunnan rooli historial-

lisessa ja nykypäivän katsannossa, on lopultakin saamassa muutoksen. Toivottavasti käytäntö tulee osoittamaan, että suuren valiokunnan työtä muutosten jälkeen tultaisiin entisestään arvostamaan ja saataisiin myös kokeneempia edustajia entistä halukkaammin mukaan tämän valiokunnan työskentelyyn, jolloin itse asiassa sen alkuperäinen merkitys korostuisi.

Erikoisvaliokuntien työnjakoa on varmasti tulevaisuutta silmälläpitäen haittaamassa se, että myöskään ministeriövastaavuus, johon nyt pyritään, ei ole staattinen tila. Joka tapauksessa tietynlainen samantahtisuus ehkä tällä muutoksella voitaisiin saada aikaan.

Valiokuntalaitoksesta on sinänsä tässä esityksessä myös eräitä muita kohtia. Uskoisin, että jatkokäsittelyssä tulee erityisen keskustelun kohteena olemaan valiokuntalaitokselle tähän asti tyypillisen luottamuksellisuuden tai toisaalta salaisuuden, suljettujen ovien takana pitämisen, muuttuminen valiokunnan niin halutessa eräiltä osin julkiseksi.

Herra puhemies! En tässä yhteydessä mene yksityiskohtiin, vaan jään mielenkiinnolla kuuntelemaan eduskunnan valmistelutyössä mukana olleiden kansanedustajien arviointia siitä, miltä hallituksen esitys tämän kieroksen jälkeen näyttää.

Ed. Pulliainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Eduskunnan työskentelymenetelmiä ja päätösprosessin kulkua kohtaan on aina silloin tällöin esitetty arvostelua niin julkisen sanan, meidän kansanedustajien kuin myöskin kansalaisten keskuudesta. Henkilökohtaisesti tällä 3,5 vuoden kokemuksella, mitä olen tässä talossa ollut, minulla ei kovin suurta moitteen sanaa tämän laitoksen työskentelyyn ole sanottavana ottaen huomioon sen työskentelytarkoituksen ja käsittelyprosessin tarkoituksen, mikä tällaisessa poliittisessa päätöksenteossa vallitsee.

Erityisesti sen jälkeen, kun yhteisesti sopimanamme päätettiin siitä, että tarpeettomista maratonpuheenvuoroista luovutaan ja jokainen vapaaehtoisesti rajoittaa puheenvuorot 15 minuuttiin, mielestäni eduskunnan työskentelyrytmi on merkittävästi parantunut.

Onpa ollut helposti havaittavissa, että jopa lyhyempikin aika, en tiedä riittäkö minulle tässä tilanteessa, mutta lyhyempikin aika varmasti riittäisi sen kaiken oleellisen sanomiseksi, mitä kansanedustajalla keskimääräisesti käsiteltävästä asiasta on sydämellään. Joka tapauksessa tämä vapaaehtoisesti tehty päätös oli erinomainen kehityssaskel eduskunnan työskentelyssä.

Mitä tulee kehitystyöryhmän työskentelyyn ja sen perusteella annettuun hallituksen esitykseen — olin tässä kehitystyöryhmässä yhden tai kaksi kokousta mukana minäkin eduskuntaryhmän puheenjohtajan ominaisuudessa — niin tämä hallituksen esitys ei kovin merkittäviä parannuksia asioihin tuo.

Merkittävin asia, joka tässä tulee esille ja päätettäväksi, on tietysti valtioneuvoston eri hallinnonalojen ministeriöiden ja toisaalta eduskunnan valiokuntalaitoksen eri valiokuntien työn koordinoiminen, toisin sanoen synkronointi toistensa kanssa siten, että tietyn ministeriön käsittelemät asiat tulisivat ja tulevat eduskunnassa tietyn valiokunnan käsiteltäväksi. Tämä on tietysti hyvä asia ja merkitsee myöskin eduskunnassa sitä, että kun valiokuntaedustajat valitaan, tietysti on perusteltua kuhunkin valiokuntaan valita sellaisia edustajia, jotka mahdollisimman suuressa määrin edustavat asiantuntemusta sillä hallinnonalalla, mitä se ministeriö edustaa, jonka kanssa valiokunta joutuu olemaan yhteistyössä. Toisaalta tietysti varjopuolena saattaa olla tällaisen valiokuntatyöskentelyn kaavoittuminen sillä tavalla, että se ei ole kovin värikästä, asiat ovat lähinnä saman hallinnonalan asioita eri tavalla kuin ehkä tähän saakka, mutta se on tietysti toinen kysymys. Tätä pidän erinomaisen hyvänä asiana.

Kun valiokuntalaitoksesta eduskunnassa puhun, niin se on tietysti tällä hetkellä näiden uudistusten jälkeen työskentelykelpoinen, kunhan saadaan korjaus siihen, että valiokunnat kunkin kokouksen yhteydessä saadaan paremmin päätösvaltaisiksi kuin tällä hetkellä. Siitä ei ole paljon puhuttu, eikä ehkä ole syytä puhua, mutta eduskunnan valiokuntalaitoksen työtä hidastaa merkittävästi se, että päätösvaltaisuuden kanssa on ongelmia. Mutta se ei tietysti lainsäädännöllä parane, se on meistä jokaisesta kiinni. Enkä tarkoita, että kansanedustajat olisivat laiskoja, varsinkin vanhemmilla kansanedustajilla

on hyvin paljon muita tärkeitä tehtäviä, jotka haittaavat osallistumista tiettyinä aikoina valiokuntatyöhön.

Herra puhemies! Otan esille muutamia kohtia hallituksen esityksestä kehitystyöryhmän pohjalta. Ensin haluan todeta suuresta valiokunnasta sen, että suuri valiokunta on käsitykseni mukaan täyttänyt varsin hyvin sille kuuluvat tehtävät eduskuntalaitoksessa tähän saakka. On totta, että sen puumerkki näkyy hyvin harvoin lakiesityksessä, joka sen kautta kulkee, mutta se ei välttämättä ole sen arvostelun mitta, että voitaisiin katsoa suuren valiokunnan olevan tarpeeton. Silloinhan lakiesitykset on valiokunnissa valmisteltu hyvin, eikä suuren valiokunnan arvostusta selaisenaan vähennä, jos sen puumerkki harvoin esityksessä muutosta tekävänä näkyy.

Sen vuoksi henkilökohtaisesti olen sillä kannalla, että suuren valiokunnan työskentelyn muuttaminen on tarpeetonta, erityisesti kun uudet suunnitelmat, jotka esityksestä näkyvät, jäävät kovin hatariksi ja epämääräisiksi ja suuren valiokunnan todellinen työskentely tulee vasta käytännön toimissa asettumaan tiettyihin kaavoihin. Me emme muutosesitysten perusteella pysty sanomaan, edistääkö se nykyistä menettelyä vai ei. Mutta en puutu tähän asiaan sen enempää. Luulisin, että ed. Riihijärvi, suuren valiokunnan puheenjohtaja, käyttää tätä valiokuntaa koskien oman puheenvuoronsa.

Eräs asia, jossa hallituksen esitys poikkeaa käsitykseni mukaan kehitystyöryhmän näkemyksistä, on erikoisvaliokunnan kokoontuminen eduskunnan työn ollessa keskeytyneenä. Tänä päivänähan ulkoasiainvaliokunta kokoontuu, jos vähintään kolmasosa valiokunnan jäsenistä esittää sitä koskevan pyynnön tai valiokunnan puheenjohtaja sitä haluaa. Nyt on tarkoitus, että sama menettely kohdistetaan myös muihin erikoisvaliokuntiin ja samalla perusteella kuin ulkoasiainvaliokunnan osalta.

Kehitystyöryhmässä kuitenkin päädyttiin ainakin eräässä vaiheessa siihen ratkaisuun, että valiokunnan koollekutsuminen valiokunnan jäsenten taholta edellyttäisi vähintään puolta valiokunnan jäsenistä sitä pyytämään. Perusteena oli ehkä hiukan ilmassa roikkuva ajatus siitä, että tällaista yhden kolmasosan mahdollisuutta saatettaisiin joissakin kuumissa poliittisissa tilanteissa ja lähellä vaalejakin käyttää hyväksi oman erino-

maisuuuden esittämiseksi valvutuneisuudesta poliittisessa työssä eli ehtimiseen oltaisiin kutsumassa valiokuntaa koolle tietyissä asioissa. En usko, että tänä päivänä näin tapahtuu, mutta sellainen vaara on tietysti olemassa ja tämä asia oli kehitystyöryhmässä esillä. Näkemykseni mukaan siinä vaiheessa päädyttiin yksimielisesti nimenomaan siihen, että muiden erikoisvaliokuntien kuin ulkoasiainvaliokunnan osalta noudatettaisiin "vähintään puolet jäsenistä" -menetelmää. Ed. Laine: Enemmistön mielipide!) — Enemmistön saattaa olla, ed. Laine. Minä sanoinkin tämän vähän epävarmasti, en muista. — Joka tapauksessa olin itsekkin sitä mieltä ja tähän päätös siellä kääntyi. Jossakin vaiheessa asia on ehkä oikeusministeriössä kääntynyt vähän toiseen suuntaan. No, yhdentekevää, sen näyttää sitten aika, miten tämä asia onnistuu, minkälaisia mahdollisia ongelmia se tuo.

Nyt esitetään myös, että erikoisvaliokunnan kokous asiantuntijoita kuultaessa voisi olla valiokunnan päätöksen mukaisesti julkinen. Julkisuuden lisääminen on politiikassa tietysti hyväksi, ja se on tämän päivän suuntaus. Siitähan olemme kaikki yksimielisiä. Mutta yksimielisiä voimme olla myös siitä, että jos asiantuntijoita kuullaan esimerkiksi lähellä valtiollisia vaaleja, esitettävät kysymykset kansanedustajien taholta saattavat hyvinkin muodostua poliittisiksi puheenvuoroiksi, oman erinomaisuuden esille tuomiseksi, ja loppujen lopuksi niihin ei kysymystä sisälly lainkaan. Me olemme vähän julkisuuden kipeitä siinä vaiheessa, kun on tietty vaihe poliittisessa toiminnassa. On sellainen ongelma, että valiokunnan kokoukset tältä osin muuttuvat nimenomaan politiikan tekemiseksi ulospäin, poliittisiksi tilaisuuksiksi. Tältä osin minä en oikein hyväksy tätä systeemiä, mutta tietenkin sehän on valiokunnan itsensä päätettävissä. Jos nähdään, että tämä on ongelma, niin toki siihen voidaan silloin valiokunnan omassa päätöksessä puuttua eli tällaisia päätöksiä ei tehdä.

Vielä tähän saakka valiokunta on voinut vaatia eduskunnan ulkopuolelta asiakirjaa tai selvitystä niin halutessaan tietynlaisista asioista ilman, että se tapahtuisi tiettyä tarkoitusta varten. Tähän tehdään se muutos, että sen täytyy tapahtua jonkin asian valiokunnassa valmistelua varten. Tämä selkeästi vähentää valiokunnan valtaa asiakirjan tai

tietojen saamiseen. Sellaisenaan en usko, tai en voi puhua uskomisesta, ei tämä ole uskon asia, mutta minulla ei ole mielessä sellaista esimerkkiä, jossa tämä saattaisi kääntyä haitaksi. Joka tapauksessa valiokunnan mahdollisuus valtioneuvoston ja ministerin kautta vaatia jotakin asiakirjaa tai selvitystä jostakin asiassa eduskunnan hallinnon ulkopuolelta tämän kautta pienenee. Tämän havainnon olen tässä tehnyt, ja tietysti, kun asiaa käsitellään, kannattaisi vähän tarkemminkin asia ottaa esille.

Herra puhemies! Lopuksi ehkä hiukan hupaisana piirteenä tästä esityksestä voin sanoa yhden asian. Olen aina ihmetellyt, miksi eduskunnassa tai erityisesti valiokunnassa ei tahdota millään saada muutoksia hallituksen tekemiin lakiesityksiin. Nämä asiat ovat on tuskan ja kiven takana, ja on hyvin harvinaista, kun näin tapahtuu. Nyt se on minulle selvinnyt, kun olen hallituksen esitystä lukenut. Eihän meillä ole tähän saakka ollut oikeuttakaan sellaiseen. Tässä eduskunnan ja sen valiokuntalaitoksen kumileimasimen perusta selviää. Ei meillä ole ollut laillista mahdollisuutta sellaiseen, vaan hallituksen esitykset pitäisi sen mukaan, kuin minä yksinkertaisesti asiaa lukien näen, hyväksyä sellaisina kuin ne on hallituksesta annettu, niin kuin on yleensä tapahtunutkin. Nyt 53 a §:ään tulee eduskunnalle todella suuri valtuus eli se saa muuttaa hallituksen esitystä. On toinen asia, jos ministeri ei sitä hyväksy. Asiasta voi tulla hallituskysymys ja silloin esityksen tekijä saattaa lentää hallituksesta, mutta se on kokonaan toinen asia.

Lähden tästä viikonloppuvapaalle ja nimenomaan tämän viimeisen kohdan johdosta hyvin mieluisin ajatuksin. Eduskunnalla on tämän jälkeen valta myös muuttaa hallituksen esityksiä.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On aivan hyvä, kuten edellinen puhuja totesi, että keskustelut ovat ei-julkisia. En näe mitään syytä, että asiantuntijoiden kuuleminen ei voisi olla julkista. On aivan hyvä, että asiantuntijoiden kuuleminen on julkista, mutta sen sijaan sen jälkeen tehtävät kysymykset ja kysymyksiin vastaaminen voisivat olla ei-julkisia. Niiden olisi syytä olla ei-julkisia sen vuoksi, että siinä julkisuus jo tietyllä tavalla saattaisi leimata kyselijöitä. Keskustelu värittyisi jo

silloinkin poliittisesti samalla tavalla kuin isossa salissa ja näin valmistelun asiallisuus etenkin ns. poliittisesti kuumissa kysymyksissä saattaisi vaikeutua. Myönteistä on, että käsittely avataan. Avaaminen julkisuudelle lyhyin askelin ja kokeilu tässä vaiheessa, mitä seurauksia tästä on, on aivan hyvä menettely.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin varsin hämmästynyt kuullessani ed. Aittoniemen puheenvuoron nimenomaan julkisuusnäkökulmasta ja erityisesti hänen näkemyksensä siitä, että julkisuus saattaisi todella lisätä kysymyksiä ja lisätä kansanedustajien julkisuuden tavoittelua. Käsittääkseni SMP:n ryhmä ryhmänä on varmasti tässä asiassa omat kannuksensa ansainnut.

Oma näkemykseni on, että kyllä julkisuutta pitää valiokuntatyöskentelyyn saada lisää. Minusta kansanedustajien täytyy täyttää sellainen mitta, että me pystymme toimimaan julkisuuden kanssa asiallisesti. Oma näkemykseni on, että valiokunnan kokoukset pitäisi saattaa kokonaan julkisiksi, koska se on paras tapa antaa kansalaisille oikea kuva siitä, millä tavalla eduskunnan lainsäädäntötyö käytännössä toimii, koska siellähän ne ratkaisut kuitenkin tehdään. Ei meillä ole mitään syytä enää jättää kabinettien hämäriin todellisten ratkaisujen tekemistä eli valiokunnan kokoukset julkisiksi!

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun samaan julkisuusasiaan, josta ed. Aittoniemi puhui. Mielestäni on erittäin hyvä, että on tulossa valiokunnille mahdollisuus pitää julkisia asiantuntijakuulemisia, sen vuoksi, että monet asiat, joista eduskunnassa päätetään, ovat niin monimutkaisia, että ellei kansalaisilla ole mahdollisuutta asian valmisteluvaiheessa seurata niitä argumentteja, joita asiantuntijat esittävät kansanedustajille, usein päätösten perustelut jäävät hämäräksi.

Hyvä esimerkki on Euroopan integraatiota koskevat kysymykset, joista sosiaalivaliokunta taisi näyttää jo vähän malliakin järjestämällä avoimemman tilaisuuden, jota myös tiedotusvälineet pääsivät seuraamaan. Siitä välittyi paljon sellaista informaatiota, joka muuten ei eduskuntatyöstä julkisuuteen väli-

ty. Siinä mielessä tämä on erittäin tervetullut muutos.

Voidaan kysyä, onko kansanedustajilla oikeus esittää tyhmiä kysymyksiä salassa julkisuudelta valiokuntatyössä. Olen ehkä josakin Anttilan ja Moilasen välimaastossa siinä, että ehkä on hyvä, että osa valiokuntatyöstä tapahtuu suljetuin ovin siinä mielessä, että siinä voi todellakin täydentää tietoa ja vielä muuttaa mielipiteitään. Jos kansanedustaja joutuu ensimmäisessä asian käsittelyvaiheessa juntaamaan kiinni mielipiteensä, kun ollaan kameroiden ja tiedotusvälineiden edessä, eduskuntatyö käy kyllä aika merkityksettömäksi, koska sen jälkeen argumenteilla ja keskusteluilla ei näihin mielipiteisiin ole mitään vaikutusta, jos kansanedustaja pelkää, että joutuu syytteeseen siitä, että on muuttanut kantaansa asiassa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä en vastusta sellaiseen julkisuutta, vaikka kankeakielisenä tiedänkin jääväni siinä tietyllä tavalla jalkoihin. Mutta minä lähdän siitä, että sitä voidaan käyttää hyvin harkitusti ja tietyissä asioissa, jotka ovat kansalaisten kannalta hyvin kiinnostavia. Mutta jos sen käyttöä laajennetaan, tilanne muuttuu sellaiseksi, että jokainen valiokunnan jäsen aamulla harjaa kenkensä ja laittaa kravatin enemmän suoraan kuin aikaisemmin ja tilanne on vähän samalla tavoin yliaktiivinen kuin eduskunnassa televisiokyselytunnilla. Kaikilla on kauheasti kysyttävää, se on aivan oikein, niin minulla kuin muillakin, mutta siinä on se vaara, että jos ryhdytään enemmän käyttämään julkisia käsittelyjä, julkisia asiantuntijoiden kuulemisia, mihin liittyy erityisesti asiantuntijoiden ja valiokunnan jäsenten välinen keskustelu, niin se saattaa johtaa tietyllä tavalla hupaisaan tilanteeseen.

Tämän asian minä halusin tuoda esille enkä esitä sen suhteen varmasti tulevaisuudessaakaan mitään vaatimuksia, ettei niin saisi olla.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jos tätä esitystä vertaamme siihen käytäntöön, joka yleisesti asioiden valmistelussa suomalaisessa hallinnossa on, niin sehän on, että valmistelu on ei-julkista ja siinä vaiheessa, kun asia valmistuu, se tulee kannanottoineen julkiseksi. Tämä ei suin-

kaan tarkoita mitään kabinettien hämää, vaan nimenomaan sitä, että voidaan selvittää asioita ja muodostaa niistä kanta.

Kun me ajattelemme päätöksentekoprosessia, ainoa oikean suuntainen päätöksentekoprosessihan on se, että otetaan ensin päätöksen perusteena olevat asiatiedot, selvitetään ne ja niiden perusteella tehdään se päätös. Jos jo ensimmäisessä valiokunnan kokouksessa lyödään lukkoon kanta, silloinhan työskentely tosiaan on aivan turhaa. Jos tarkoituksena on niin kuin pitäisi olla, että eduskunta osallistuu aktiivisesti lainsäädäntötyöhön mm. esityksien sisältöön puuttuen, silloin työrauha välttämättä tarvitaan. Siinä ei tarvitse lainkaan olla ristiriitaa työrauhan ja julkisuuden välillä, ja silti kansalaiset saavat saman asiantuntijatiedon ja asiantuntijalausunnot, mitä edustajatkin saavat, mutta silti työrauha säilyy, kun keskustelu ja kysymykset eivät tapahdu julkisuuden parvasvaloissa.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Suuri valiokunta on kuulunut eduskunnan lainsäädäntöön oleellisena osana koko yksikamari- sen eduskunnan ajan. Vuonna 1927 ja vuonna 1976 suuren valiokunnan työjärjestystä on korjattu. Nyt ollaan kuitenkin esittämässä sen laatuista korjausta, että se muuttaa kokonaan suuren valiokunnan aseman lainsäädäntötyössä.

Se, että kansanedustajat ovat valittaneet turhautumista suuren valiokunnan työskentelyyn siksi, että kaikki lakiehdotukset kulkevat ensimmäisen ja toisen käsittelyn välillä suuren valiokunnan kautta, ei suinkaan mielestäni saa olla peruste sille, että näin kerta-kaikkisella muutoksella muutetaan koko suuren valiokunnan asema.

Tämä eduskunnan työjärjestyksen muutosesitys koskee valiokunnan jäsenten määrän laskemista 45:stä 25:een siksi, että suuri valiokunta esityksen mukaan tulisi kokoontumaan vain silloin, kun jokin asia on lähetetty sen käsiteltäväksi.

Mielestäni juuri tämä, että vain silloin, kun jokin asia on lähetetty suuren valiokunnan käsiteltäväksi, sisältää suuren epämääräisyyden. Kuka ratkaisee sen, mikä asia lähetetään suureen valiokuntaan ja mikä ei? Nykyinen käytäntö, jolloin kaikki lait ovat kulkeneet suuren valiokunnan kautta, on merkinnyt sitä, että suuressa valiokunnassa

on voitu tehdä lakiteknilisiä, mutta myös sisällöllisiä korjauksia. Ainakin lakitekniliset korjaukset jäävät useimmiten eduskunnan täysistuntokäsittelyssä vähemmälle huomiolle. Ainoastaan juristikansanedustajat enemmän kiinnittävät tähän seikkaan huomiota.

Sinä vähän yli vuoden aikana, jonka olen ollut suuren valiokunnan puheenjohtajana, olemme tehneet lukuisia teknillisiä korjauksia ja myös yhden sisällöllisen korjauksen. Ne ovat mielestäni sellaisia asioita, joista meidän on pidettävä kiinni, ettei jää arvuun varaan, satutaanko täällä lain ensimmäisen käsittelyn aikana löytämään jokin esimerkiksi teknillinen virhe, joka täytyisi korjata, vai ei. Siksi on ollut parempi, että jokainen laki on kulkenut suuren valiokunnan kautta.

Eduskunta ei ole suinkaan mikään lakitehdas, jonka on suollettava lakeja mahdollisimman nopeasti, vaan se on lakia säättävä korkein elin, jonka on tehtävä tarkkaa työtä, ja tässä tarkkuudessa suurella valiokunnalla on oma merkittävä osuutensa. Tulenkin tämän esityksen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että pykälät 11 ja 27 saavat sen muodon, mikä niillä on ollut suuren valiokunnan työjärjestyksessä tähän asti.

Herra puhemies! Pidän täysin tarpeettomana näin perustavaa laatua olevaa muutosta suuren valiokunnan kohdalla. Perusteena on se, mitä edellä olen sanonut, mutta myös se pitkä historiallinen tausta, joka suurella valiokunnalla on ollut. Toivon, että suuren valiokunnan jäsenet myös tuntevat valiokunnan jäsenyytensä arvon. Yhtään kertaa sen vuoden aikana, jonka olen ollut puheenjohtajana, suuri valiokunta ei ole ollut vailla päätösvaltaa. Se osoittanee myös sen, että kyllä kansanedustajat kaikista puheista huolimatta arvostavat suuren valiokunnan tehtävää.

Ed. Laine: Herra puhemies! Tässä asiassa eli hallituksen esityksen antamisessa eduskunnalle sen sisältöisenä kuin se on annettu, ei voi nyt hallitusta moittia. Tässä hallitus enemmän kuin koskaan ennen mielestäni kunnioittaa eduskunnan tahtoa. Ilmeisesti tämä vastaa eduskunnan kehittämistyöryhmän ja tietääkseni sen jälkeen puhemiesneuvoston käsittelyssä ollutta ehdotusta ehkä kaikilta muilta osin paitsi juuri siltä osin, johon ed. Aittoniemi kiinnitti huomiota koskien valiokunnan mahdollisuutta kokoontua

kesäaikana. Siis kiitos siitä, että hallitus on kuunnellut eduskunnan ääntä.

Tässä on monia myönteisiä asioita. Mielestäni se, että suuri valiokunta on nyt laitettu remonttiin, on tämän esityksen myönteisiä puolia. Olen siis tästä asiasta täsmälleen eri mieltä ed. Riihijärven kanssa. Omalta osaltani olisin ollut valmis pidemmälle menevään muutokseen eli suuren valiokunnan kokonaan lopettamiseen. En näe eduskunnan työn kannalta välttämättömäksi suuren valiokunnan toimintaa, mutta näin pitkälle menevä esitys ei ilmeisesti tule tässä keskustelussa tämän konkreettisemmin esille. Sitä olisi pitänyt valmistella eri pohjalta.

Toinen myönteinen seikka on mielestäni juuri se, että valiokunnille, siis muillekin kuin ulkoasiainvaliokunnalle, tulee mahdollisuus saada haluamansa selvitys hallitukselta. Se on myönteinen. Se että valiokunta voi harrastaa tätä julkista kuulemistä, on mielestäni myönteistä. Ehkä kuitenkin yliarvioidaan tämän asian merkitystä, jos ajatellaan eduskuntatalon käytäntöä. Täällä alkavat kai tilat loppua. Eivät valiokunnat ilmeisesti tule tätä kovin yleisesti käyttämään, mutta se on valiokunnan harkinnassa. Olen tämän julkisen kuulemisen kannalla. Tietävästi tässä asiassa tulee esiintymään kyllä vastustusta suuren hallituspuolueenkin piiristä.

Se että valiokunnilla on tämän ehdotuksen mukaan laajempi oikeus hallituksen esitystä koskeviin muutoksiin, on mielestäni oikean suuntaista. Tässä on ollut vähän kysymys tulkinnasta. On ollut tulkinnasta kysymys siinä, minkälaisen rinnakkaisaloitteen saa tehdä, kuinka pitkälle siitä saa poiketa, ja on ollut myös kysymys tulkinnasta tai jonkin asteisista erimielisyyksistä, kuinka paljon valiokunta saa poiketa hallituksen esityksestä. Vaikka täällä pääsääntönä onkin se, että eduskunnan enemmistö toteuttaa hallituksen tahtoa, siitä huolimatta tästä kuitenkin on syntynyt keskustelua. Ehkä tämä muutosehdotus, joka nyt on tehty, kuitenkin selventää jossain määrin asiaa.

Olen sitä mieltä, että hallitus on valinnut oikean näkökannan ehdottaessaan, että myös muut valiokunnat kuin ulkoasiainvaliokunta voivat kokoontua kesäaikana, jos kolmannes valiokunnan jäsenistä sitä vaatii. Logiikka puhuu tämän puolesta. Kun ulkoasiainvaliokunnalle riittää tämä yksi kolmannes, silloin kohtuullista on saman periaatteen

soveltaminen, mutta herra puhemies, olen sitä mieltä, että ei tällä esityksellä kaikkia ongelmia korjata. Esimerkiksi arvelen, että epätasapaino valiokuntien työmäärässä tulee edelleen jatkumaan. Erityisesti pelkään sitä, että sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan työtaakka tulee olemaan suhteettoman raskas verrattaessa sitä moniin muihin valiokuntiin. Esillä oli muitakin vaihtoehtoja. En ole varma, olisivatko nämä olleet parempia. Nyt on kuitenkin valittu se tie, jota kehittämistyöryhmä loppujen lopuksi suositteli.

Uudistustyön tulee jatkua. Mainitsen kaksi asiaa, jotka mielestäni tulisi ottaa jatkossa huomioon.

Ensinnäkin se, että valiokunnille annettaisiin myös varsinainen aloitteentekooikeus silloin, jos valiokunta näin oikeaksi harkitsee. Ellen väärin muista, tällainen oikeus on monien maiden parlamenttien valiokunnilla, ja ilmeisesti kehitys tuo uudistuksen myös Suomessa ajankohtaiseksi.

Toinen, joka on hyvin mitätön uudistusehdotus, on se, että kun suuri valiokunta joka tapauksessa jatkaa toimintaa ja esillä olevat ehdotukset eivät sen työtapoihin tule muutosta merkitsemään, ehdottaisin kuitenkin meneteltäväksi niin, että ei suuren valiokunnan käsittelyssä olevasta jokaisesta asiasta välttämättä pitäisi erikseen mietintöä kirjoittaa ja monistaa. Luulisin, että tässä talossa voitaisiin siirtyä sellaiseen järjestykseen, että jos suuri valiokunta on yhtynyt erikoisvaliokunnan ja istunnon mielipiteisiin, voitaisiin ilmoittaa, että suuri valiokunta on yhtynyt mielipiteeseen jakamatta siitä aina erikseen erillistä monistetta, joka lisää byrokratiaa tässä talossa.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Aivan lyhyesti totean, että hallituksen esitys on aivan oikean suuntainen. Jos me edellytämme, että toimintaa on tehostettava, toki meidän täytyy itekin toimintaa tehostaa. Kuitenkin tämä on jossain määrin riittämätön.

Nimittäin meillä eduskunnassa on elin, valitsijamiehet, jossa on 45 jäsentä ja joka suorittaa eduskunnan määräämiä ja vaalisäännössä määrättyjä vaaleja. Totuus on, että mm. tällä vaalikaudella valitsijamiesten vaalit kaikki ovat olleet yksimielisiä. Ainoa takaan todellista vaalia ei ole voitu suorittaa. Toivonkin, että mielellään jo tämän uudistuksen yhteydessä voitaisiin vielä ottaa poh-

dittavaksi valiokunnassa eduskunnan valitsijamiesten asema ja tältäkin osin yksinkertaistaa menettelyä joko siten, että valitsijamiehet kokonaisuudessaan poistetaan, tai siten, että siirryttäisiin järjestelmään, että vain silloin, kun vaali ei ole yksimielinen, valitsijamiehet suorittavat vaalin.

Ed. Kalima: Herra puhemies! Ed. Laine kiinnitti mielestäni huomiota keskeiseen kysymykseen, kysymykseen siitä, kuinka paljon valiokunnassa voidaan muuttaa hallituksen esitystä. Tähänhän liittyy 53 a §, jonka tulkintaa ed. Aittoniemi ihmetteli. Siinä todetaan, että "erikoisvaliokunnalla on mietinnössään oikeus ehdottaa muutoksia käsittelemäänsä lainsäädäntöaloitteeseen". Sitähän on tulkittu siten, että sellaisiin säännöksiin, jotka eivät ns. ole olleet auki, ei ole voitu kajota. Tämä on mielestäni varsin merkittävä muutos. Ongelma on kuitenkin myös se, että valiokunnassa on niin vähän teknistä lainvalmisteluhenkilöstöä, että kovin suuria muutoksia ei voida tehdä. Kyllä minusta eduskunnan organisaation vahvistaminen tässä suhteessa olisi varsin keskeinen uudistus.

Mitä tulee julkisiin käsittelyihin, toivoisin, että niitä nimenomaan sellaisissa tärkeissä periaatteellisissa kysymyksissä käytetään, joissa asiantuntijat ovat eri mieltä, niin kuin hyvin usein ovat.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Ed. Kaliman puheenvuoron jälkeen on helppo jatkaa, koska aika pitkälti olen hänen kanssaan nimenomaan siitä asiasta samaa mieltä, että eduskunnan valmisteluresurssia pitäisi nykyisestään lisätä. Otan esimerkkinä verouudistuksen. Kun verouudistus ensimmäisen kerran tuli eduskuntaan, valtiovarainvaliokunta, jos oikein muistan, oli erittäin hankalassa tilanteessa siitä syystä, että valiokunta joutui työskentelemään aivan täysin valtiovarainministeriön virkamiesten antamien erilaisten tietojen varassa. Eduskunnan mahdollisuuksia itse selvittää asioita ja ottaa asioista selvää pitäisi minusta vahvistaa, koska tällä hetkellähän tilanne on se, että eduskunta toimii hyvin pitkälti hallituksen ehdoilla ja hallituksen antamilla puitteilla.

Edelleen haluaisin puuttua siihen, että erittäin paljon merkitsee lainsäädäntötyölle myös se, minkälaisina kokonaisuuksina hal-

litus tuo eduskuntaan esitykset. Minusta siinä olisi meillä parantamisen varaa. Meillä liian usein joudutaan muuttamaan lakiesityksiä vain yhden tai kahden pykälän osalta. Pykälä- ja lainsäädäntömuutokset pitäisi tehdä niin, että koko laki olisi auki silloin, kun sitä käsitellään, jolloin valiokunta voisi sen hetken tilanteen valossa todella tarkistaa myös sellaisia pykäläiä, jotka nykyisen käytännön mukaan eivät ole auki. Juuri tämä, että pykälät eivät ole auki, aikaansaa sen, että me jo lainsäädäntöä tehdessämme tiedämme, ettei se ole ajan tasalla ja että siellä on ongelmia. Tässä mielessä hallituksen suuntaan lähettäisin myös terveisiä asioiden kokonaisuuksien suurentamisesta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

perustuslakivaliokuntaan

5) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan vaalisäännön muuttamisesta

ulkoasiainvaliokuntaan

6) Hallituksen esitys n:o 103 NORSAD-rahaston ja NORSAD-sihteeristön perustamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

pankkivaliokuntaan

7) Hallituksen esitys n:o 104 laiksi arvo-osuusjärjestelmästä sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi

8) Hallituksen esitys n:o 105 laiksi huoneenvuokralain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Suomessa on hurjan korkea vuokrataso. Kun hallitus nyt ehdottaa aloitettavaksi vuokrasääntelyn purkamisen eräillä maan alueilla, se tulee ehdottomasti merkitsemään suuntautumista vuokratason kohoamiseen ei vain niillä paikkakunnilla, missä tämä sulku puretaan, vaan valtakunnassa yleisesti. Totta kai tähän seikkaan vaikuttavat monet muut yleiset tekijät.

Kun hallitus ehdottaa tasoylesiohjeen muuttamista, se tarkoittaa myös porttien avaamista uusille vuokrankorotuksille. Kun hallitus ehdottaa vuokrasuhteiden muuttamista liikehuoneistojen vuokrasuhteita vastaavasti, se merkitsee vuokralaisten irtisanomisen suojan heikkenemistä. Vuokralaisen turva siis heikkenee.

Tässä tulee kysyä, miten sosialidemokraattinen puolue voi olla tällaisessa mukana. Mielestäni hallituksen ehdottamalle tielle ei pidä lähteä. Siksi hallituksen esillä oleva ehdotus mielestäni tulisi eduskunnassa hylätä.

Sitten on vielä yksi näkökohta. Mielestäni tämä esitys tulisi käsitellä perustuslain mukaisessa järjestyksessä. Tosin hallitus on itsekin tästä asiasta hieman epävarma sanoessaan: "Lakiehdotus ei siten edellyttäne 67 §:ssä määrättyä säätämisyjärjestystä." Minun mielestäni olisi tavattoman tärkeää, että perustuslakivaliokunta voisi lausua tästä mielipiteensä.

Ed. Joenpalo: Herra puhemies! Hallituksen esitystä huoneenvuokralain muuttamisesta, joka tarkoittaa vuokrasääntelyn purkamista tietyillä alueilla, on tarkasteltava ensinnäkin osana hallituksen asuntopolitiikkaa kokonaisuudessaan ja katsoen, mitä on kirjattu hallitusohjelmaan ja mitä on tehty.

Kiistaton tosiasia on, että tällä hallituksella, sinipunaisella Holkerin hallituksella, sen herkkähipiäisestä pääministeristä huolimatta tai siitä johtuen, en ole aivan varma, on saavutuksia asuntopolitiikan hoitamisessa. Asuntorahasto on esimerkki siitä, että rahoitusjärjestelyt on laitettu sellaiseen putkeen,

että ne tästä eteenpäin pelaavat. Samoin kaikella sillä, mikä liittyy ns. maapakettiin, rakennuslain muutoksiin, lunastuslain muutoksiin, on oleellisella tavalla mahdollistettu kuntien mahdollisuuksia hoitaa maapolitiikkaa ja sitä kautta asuntopolitiikkaa.

Myös budjetin tuotantomääriä hallitus on sopimuksensa mukaisesti vienyt eteenpäin jopa enemmän kuin hallitusohjelmassa on kirjoitettu. Siihenhän on kirjoitettu, että aravavuokra-asuntoja tuotettaisiin vähintään 12 000 vuosittain. Nyt niitä tuotetaan 15 000, ja tämä on jo korkea määrä. Voidaan siis todeta, että hallitusohjelman asuntopolitiikkaa koskevista kohdista hallitus on pitänyt varsin hyvin kiinni.

Valitettavasti, on sanottava valitettavasti, tähän asuntopoliittiseen osaan liitettiin myös maininta vuokrasääntelyn purkamisesta. Sehän ei ollut varsinaisessa hallitusohjelmassa, vaan se tuli sen lisäpöytäkirjaan, ja kuten me sosialidemokraattisessa ryhmässä aika isolla joukolla jälkeinpäin tunnustimme, se jotenkin pääsi meiltä lipsahtamaan läpi. Lisäpöytäkirjahan kirjoitettiin näin, että "selvitetään vuokrasääntelyn vaikutus vuokra-asuntojen tarjontaan tavoitteena luopua sääntelystä asteittain". Tämä teksti tuli lisäpöytäkirjaan kokoomuksen vaatimuksesta.

Tältä pohjalta on tämä hallituksen esitys eduskunnan käsiteltävänä. Mutta siinä on eräs oleellinen heikkous, ja se on se, että ei ole tehty selvitystyötä vuokrasääntelyn vaikutuksesta vuokra-asuntojen tarjontaan. Se käy jo ilmi esityksen perusteluista, sen sivulta 2, jossa todetaan: "Vapaaohoitteisten vuokra-asuntojen vähenemiseen on useita syitä. Tilastoista voidaan päätellä, että tähän on vaikuttanut mm. huonokuntoisten vuokra-asuntojen poistuminen kokonaan asuntokäytöstä, työsuhdeasuntojen tuntuva väheneminen sekä omakotitalojen yläkertojen siirtyminen omistajien omaan käyttöön. Myös vuokratuoton kehitys muihin sijoituskohteisiin verrattuna on ilmeisesti vaikuttanut poistumaan." Eli ei ole olemassa luotettavaa tutkimusta, selvitystä, siitä, miten vuokrasääntely on todellisuudessa vaikuttanut vapaaohoitteisten vuokra-asuntojen tarjontaan. On erilaisia olettamuksia, mutta ei kunnollista selvitystä.

Tätä lakia valmistelemaan asetettiin työryhmä, joka sai aikaan ristiriitaisen tai yksimielisen mietinnön. Samaa asiaa eli

vuokrasääntelyn purkamista ja sen vaikutuksia selvitettiin myös asuntoneuvostossa. Sieläkään ei päästy yksimieliseen ehdotukseen, vaan äänestyksien jälkeen tuotiin varsin erimielisiä näkemyksiä eteenpäin. Kaikki johtuu todella siitä, että ei ole selvitystä sääntelyn vaikutuksesta asuntojen tarjontaan.

Sääntelyhän ei ole mikään suomalainen keksintö tai ainoastaan Suomessa harjoitettu asia, vaan vuokrien sääntelyä harjoitetaan muodossa tai toisessa kaikissa Länsi-Euroopan maissa. Jopa Thatcherin Englannissa tutkittiin asiaa ja päädyttiin edelleen jonkin asteisen vuokrasääntelyn ylläpitämiseen. Ainoastaan Ranskassa vapautettiin 15 vuotta sitten uudet vuokra-asunnot sääntelyn piiristä. Sen seurauksena syntyi kaksi vuokratasa. Rahaa virtasi vanhoista asunnoista uusiin, eikä vuokra-asuntojen kokonaismäärä suinkaan lisääntynyt, vaan väheni. Nyt Suomeen ollaan ajamassa samanlaista esitystä.

Hallituksen esityshän ei tässä muodossa aiheuta todennäköisesti kovin dramaattisia muutoksia. Niillä alueilla, joilla sitä ajatellaan toteutettavaksi, vallitsee selvityksien mukaan varsin kohtuullinen tasapaino vuokra-asuntojen kysynnän ja tarjonnan välillä. Huolestuttavaa tässä laissa on se, että kun avataan kokeilun kautta pää, se voi käynnistää prosessin, jonka seurauksena vuokrasääntely puretaan koko maasta. Kun näyttää siltä, että kovin nopeasti ei asuntomarkkinoilla vuokra-asuntojen kysynnässä ja tarjonnassa saavuteta tasapainoa, tuskinpa koskaan, niin merkitsisi vuokrasääntelyn lopettaminen Ranskan-mallisen kehityksen käynnistymistä Suomessa.

Se, että hallitus on miettinyt toimenpiteitä, miten vapaaohoitteisia vuokra-asuntoja saada, on tietysti aivan oikein. Mielestäni olisi pitänyt tutkia keinoja, jotka antavat nopeampia tuloksia ja tuloksia, jotka eivät nosta ihmisten asumiskustannuksia. Sääntelyn purkamista parempi keino olisi mielestäni se, että yksityisille kansalaisille ja kuolinpesille sallittaisiin vuokra-asuntojen tuotto verovapaana tulona. Näin saataisiin tyhjät vuokra-asunnot mitä suurimmalla todennäköisyydellä vuokralle. Se ei nostaisi vuokria, kuten sääntelyn purkaminen tekee, koska se lisä, jonka vuokranantaja saisi, olisikin pois valtion kukkarosta. Näin ollen tämäkin voisi toimia jonkin sorttisena kiihokkeena pistää tyhjät asunnot vuokralle.

Toinen tärkeä asia hallitukselle tai ainakin tulevalle hallitukselle olisi lähteä parantamaan vuokralla asumisen arvostusta. Vuokralaisdemokratian kehittäminen on eräs keino tässä, mutta toinen tärkeä keino olisi se, että omistusasuminen ja vuokralla asuminen olisivat siinä mielessä samassa arvostuksessa, että kun kerran asuntolainojen korkoja voidaan verotuksessa vähentää, tulisi myös vuokramenoja voida verotuksessa vähentää ainakin joiltakin osin. Näin voisi poistua sellainen tunne, että vuokralla asuminen olisi jotenkin ala-arvoisempaa kuin omassa asunnossa asuminen.

Vuokra-asuntoja tarvitaan tuntuvasti lisää, ja siihen, kuten jo totesin, hallitus on omissa budjeteissaan koko tämän hallituskauden edennyt. Aravalainoitteisten vuokra-asuntojen heikkoutena on se, että ne ovat tiukasti tulosaänneiltyjä. Jos halutaan todella helpottaa vuokra-asuntotilannetta, tulisi tulo-rajat tuntuvasti nostaa, mieluummin ne kokonaan poistaa ja siirtää asuntojen täyttämisen harkinta kunnille taikka kuntien viranomaisille. Siellä olisi huomattavasti helpompi sijoittaa ihmisiä asuntoihin, jos tällaiset ahtaat tulo-rajat eivät olisi rajoitteena, kuten ne tällä hetkellä ovat.

Vuokrasääntelyn purkaminen juuri tässä tilanteessa, jossa kansalaisilla on kokemuksia erään sääntelyn purkamisesta eli pankkien korkojen sääntelyn purkamisesta ja ne kokemukset ovat erittäin huonoja ei lisää kansalaisten luottamusta hallitusta ja eduskuntaa kohtaan, varsinkaan, kun se merkitsee ilman muuta vuokrien ja tätä kautta asumiskustannusten huomattavaa nousua. Sitä paitsi tietoisuus siitä, että vuokrasääntelyä ollaan purkamassa jossakin päin maata, saattaa aiheuttaa kasvukeskuksissa vapaarahoitteisen vuokra-asuntotuotannon rakentamisen hidastumista rahoittajan odotellessa sääntelyn purkamisen leviämistä heidänkin rakennuttamisaalueelleen.

Vuokralaisten Keskusliitto monien muiden mukana vastustaa jyrkästi sääntelyn vapauttamista ja perustellusti. Liitto huomauttaa myös siitä, että lain hyväksyminen merkitsisi maan eri osien asukkaiden asettamista eriarvoiseen asemaan hallitusmuodon 5 §:n vastaisesti, ja liitto lähtee siitä, että laki pitäisi säätää perustuslain säätämisjärjestyksessä. Tätä asiaa ei ole hallituksen esityksessäkään aivan selkeästi tarkastettu. Sen vuoksi tulisi

toisen lakivaliokunnan pyytää säätämisyjärjestyksestä perustuslakivaliokunnan lausunto, jotta ei todella kävisi niin kuin Vuokralaisten Keskusliitto tässä asiassa arvelee.

Herra puhemies! Vuokrasääntelyn purkaminen on valitettavasti sidottu tiettyyn pakettiin, maapakettiin, ja näyttää siltä, että sen vastustaminen näin olisi mahdotonta tai ainakin kovin vaikeaa. On todettava lopuksi kuin entinen kettu, että happamia nämä ovat, pihlajanmarjat.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Joenpalon kanssa olen tällä kertaa tismalleen samaa mieltä siitä, että vuokratulojen verovapausmahdollisuus olisi huomattavasti helpompi ja yksinkertaisempi keino lisätä vuokra-asuntojen saamista markkinoille nykyistä enemmän. Todella toivonkin, että sosialidemokraattien ryhmä ryhtyy myöskin käytännön toimenpiteisiin eli puheista tekoihin.

Sen sijaan ed. Joenpalon puheenvuorosta puuttui se tärkeä näkökohta, joka on varmasti yksi erittäin keskeinenkin syy suomalaisten asuntojen korkeaan hintaan, että meillä ei rakennusaineteollisuudessa eikä rakennusteollisuudessa pelaa kilpailu. Se on pitkälle kartellisoitunutta toimintaa, ja sitä kautta siellä on hyvin helppo nostaa kustannuksia, ja asuntojen hinta tänä päivänä kertoo siitä, että kustannuksia on todella nostettu.

Ed. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nythän ei ole kysymys vuokrasääntelyn yleisestä purkamisesta, vaan vuokrasääntelyn purkamisesta eräillä alueilla. Tämä on kovin olennainen ero, ja se tuli kyllä ed. Joenpalon esityksestä esille.

Vastaan, kun tilaisuus on, ed. Laineelle, kun hän ihmetteli sitä, minkä takia sosialidemokraatit voivat olla tämän lakiesityksen takana. Se johtuu juuri siitä, että tämä on kokeilulaki. Sillä pyritään selvittämään, voidaanko ylipäänsä vuokrasääntelyn purkamiseen ryhtyä. Henkilökohtainen käsitykseni ja sosialidemokraattien käsitys on, että tähän tuskin voidaan ryhtyä. Ei ainakaan siihen voida ryhtyä niin pitkään, kuin vuokra-asuntojen kysyntä ja tarjonta eivät ole tasapainossa. Näillä alueilla, joilla kokeiluun ryhdytään, vuokra-asuntojen kysyntä ja tar-

jonta ovat käsityksemme mukaan kutakuinkin tasapainossa. Erittäin tärkeää on, että nyt selvitetään, mikä on vuokrasääntelyn purkamisen vaikutus huoneenvuokriin.

Kannatan lämpimästi ed. Joenpalon ajatusta, ja olen saman ajatuksen esittänyt myös tässä salissa pari vuotta sitten budjettikäsittelyssä, että vuokra-asunnoista saatu tuotto olisi verovapaata. Se todella lisäisi käsitykseni mukaan yksinkertaisella tavalla vuokra-asuntojen tuotantoa.

Mitä tulee siihen, asetetaanko vuokralaiset eriarvoiseen asemaan purkulain johdosta maan eri osissa, niin tämän kysymyksen perustuslakivaliokunta voisi tutkia. Käsitykseni mukaan näin ei nyt tule tapahtumaan.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut, vastauspuheen vuoroon varattu aika on päättynyt.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Joenpalo on varsin oikeassa siinä, että tämä laki on kompromissi, joka sisältyy maapoliittiseen lainsäädäntökokonaisuuteen. Tämä on ainoa asia, jota kokoomus vaati ja jota me vastustimme koko ajan jyrkästi. Kokoomuksella ei ole ollut mitään muita tavoitteita kuin pyrkiä osoittamaan, että vuokrasääntelyn purkaminen johtaisi paitsi vuokra-asuntojen lisääntymiseen myös vuokratason alenemiseen, vaikka me ulkomaisilla esimerkeillä osoittaen tiesimme, että tällaista alenemista tuskin tapahtuu. Aivan kuten ed. Joenpalo sanoi, Englannissa ja muualla Euroopassa on kokemuksia siitä, mitä tapahtuu, kun sääntely puretaan.

Lisäksi me halusimme poistaa yliopistokaupungit Jyväskylän, Rovaniemen ja Joensuun listasta. Sekään ei sopinut kokoomukselle, mikä minusta oli varsin yllättävää.

Meidän tavoitteemme on, että selvityksensä olisi riittänyt se, että me viittaamme ulkomaisiin esimerkkeihin, mutta näin ei käy.

Olen samaa mieltä myös keinosta. Vuokratulo pitäisi ainakin määräaikaaisesti vapauttaa verosta. Se olisi tehokkaampi keino.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Näyttää siltä, että minä opposition edustajana joudun jossakin määrin puolustamaan hallitusta ed. Joenpaloa, hallituksen edustajaa, vastaan.

Laissahan on kaksi periaatteellista kohtaa, joista toisesta edellisissä puheenvuoroissa ei ole puhuttu juuri lainkaan. Puhun ensin siitä.

Uusi säädös, jonka mukaan määräaikainen vuokrasuhde voidaan ulottaa nykyisestä kuudesta kuukaudesta kahden vuoden mittaiseksi erityistapauksissa, jonka jälkeen määräaikainen vuokrasuhde, jos näin on sopimuksessa sovittu, voidaan ilman irtisanomista ja ilman lain normaalisti edellyttämiä perusteita purkaa, on nähdäkseni tullut tähän lakiin niiden vaatimusten johdosta, joita on vuosien varrella aika usein esitetty ja jotka koskevat tyhjiä tai vajaakäyttöisiä asuntoja. Meillä on Suomessa noin 150 000 vajaakäyttöistä asuntoa, mikä on moninkertainen asunnottomien määrään nähden. Vajaakäyttöisyys on nähdäkseni johtunut siitä, että ne ovat lyhyiaikaisesti tyhjinä, niitä ei haluta vuokrata sen tähden, että varsinaiset asukkaat ovat esimerkiksi ulkomailla vuoden ajan, ja jos he ottaisivat vuokralaisen asuntoonsa tämän vuoden ajaksi, he tuntevat epävarmoiksi itsensä sen suhteen, tyhjeneekö asunto silloin, kun he itse palaavat takaisin.

Nähdäkseni määräaikaisen vuokrasuhteen pidentäminen kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen saattaa tuoda mukanaan sen parannuksen asunto-oloihin, että tyhjä ja vajaakäyttöiset asunnot tulevat nyt järkevään käyttöön. Jos näin tapahtuisi, tämä olisi erittäin huomattava parannus asunto-oloihimme. Toivokaamme, että niin käy, ja toivokaamme, että tällä on todellakin tämä vaikutus, jonka voisi kuvitella sillä olevan.

Toinen asia liittyy äsken puhuttuun vuokrasäännöstelyyn. Minä olisin ed. Joenpalolle huomauttanut, niin kuin ed. Pohjolakin jo huomautti, että tässä ei nyt pitäisi nähdä sellaisia peikkoja. Tämä vuokrasäännöstelystä vapauttaminenhan koskee vain tiettyjä vuokra-asuntoja.

Kun ed. Joenpalo itse sanoi, että vuokra-asuntojen arvostus on alhaisempi kuin omistusasuntojen, niin tämä johtuu minusta selaisesta seikasta, että meillä on mielenkiintoisella tavalla kytkeytynyt toisiinsa kolme ominaisuutta, joilla ei loogisesti ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Ne kolme ominaisuutta ovat asunnon hallinta, sitten asunnon tai asujan yhteiskunnalta saama subventio ja sitten asunnon hinta ja laatu. Nyt on normaalisti ajateltu niin, että omistusasunnot,

joita yhteiskunta ei subventoi, ovat kalliita ja korkeatasoisia, ja vuokra-asunnot, joita yhteiskunta taas subventoi, ovat halpoja ja tasoltaan matalia.

Minusta on aika vahingollista se, että koko asuntotuotanto ja asuminen saa tällaisen kaksinapaisen luonteen, että meillä on toisaalta asuntoja, jotka ovat kovan rahan asuntoja, ne ovat yksityisessä omistuksessa, ja ne ovat korkeatasoisia, ja sitten meillä on toisessa päässä asuntoja, jotka ovat leimallisesti ikään kuin slummiasuntoja, joissa yhdistyvät nämä kolme ominaisuutta: heikko taso ja alhainen hinta, hallinta on vuokrasuhde ja yhteiskunta subventoi.

Jotta tästä kuviosta, tästä kaksinapaisuudesta, päästäisiin irti, minusta pitää olla suurempi variaatio näissä kaikissa suhteissa ja niiden ominaisuuksien pitää olla ristikkäisiä sillä tavoin, että meillä on myös kalliita, korkeatasoisia vuokra-asuntoja, joita yhteiskunta ei subventoi. Minun nähdäkseni se ei ole mahdollista muuten kuin sillä tavoin, että osa vuokra-asunnoista, ja huomatkas: osa, vapautetaan vuokrasäännöstelystä. Muuten se ei ole mahdollista kerta kaikkiaan.

Muissa suhteissa olen ed. Joenpalon kanssa samaa mieltä.

Tässä on vielä, herra puhemies, eräs kohta, johon haluaisin puuttua. Se on ed. Joenpalon maininta verovapaista tuloista. Minulla on sellainen käsitys, että sitä kautta jouduttaisiin aika kummallisiin oloihin, jos joku esimerkiksi omistaa monia vuokra-asuntoja ja saisi tulonsa kaikista niistä verovapaana. Minä haluaisin kuulla ed. Joenpalon vastauksen tähän kysymykseen.

Ed. Anttilalle, joka puhui rakennusalan kartelleista: Se pitää osittain tietysti paikkansa silloin, kun on kysymys suurista rakennusliikkeistä. Mutta silloin kun on kysymys pienistä rakennusliikkeistä, joista ovat hyvin monet menneet konkurssiin viime vuosien aikana, tämä tuntuu kummalliselta väitteeltä. Minä en oikein usko siihen. Väitteessä rakennusalan kartelleista kautta linjan on pikuisen eräänlaista väärän myytin vikaa. Joisakin tapauksissa se pitää paikkansa, joissakin ei.

Ed. Pohjola: Herra puhemies! Pari kommenttia.

Todellakin, sivistysmaan yksi merkki on se, että on riittävästi vuokra-asuntoja. Meil-

lähän tilanne Suomessa on ollut pitkään se, että täällä on ollut Portugalin jälkeen toiseksi vähiten vuokra-asuntoja Euroopassa. Tähän meidän tulisi saada korjaus. Kaikki nämä hallituksen toimenpiteet, maapaketti, tämä laki jnp., tähtäävät juuri tähän vaikutukseen.

Minä yhdyin ed. Paloheimon näkemykseen siitä, että määräaikaisen vuokrasopimuksen pidentäminen kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen saattaa olla onnistunut toimenpide. Se, että määräaikaista vuokrasopimusta on pidetty niin pitkään vain kuuden kuukauden mittaisena, on johtunut siitä, että usein — tuomioistuimissa tämä on voitu todeta — on pyritty kiertämään määräaikaista vuokrasopimusta tekemällä useita peräkkäisiä kuuden kuukauden sopimuksia, vaikka itse asiassa kysymys olisi ollut pysyvästä vuokrasuhteesta. Mutta uskon, että tässä suhteessa kaksi vuotta on onnistunut.

Ed. Joenpalo: Herra puhemies! Kun en puhunut määräaikaisten vuokrasopimusten solmimismahdollisuudesta, se johtuu siitä, että minä kannatan hallituksen esitystä näiltä osin. Olen tämän suuntaisen puheenvuoron käyttänyt keväällä, kun vastasin ryhmäni puolesta opposition välikysymykseen. Eli näiltä osin hallitus on edennyt sillä tavalla kuin sosialidemokraatit ovat edellyttäneet.

Asumisen kaksinapaisuudesta olin ymmärtääkseni aivan samaa mieltä kuin ed. Paloheimo. Minunkin mielestäni pitää edetä sillä tavalla, että sitä voidaan vähentää, niin että vuokralla asuminen ei ole statukseltaan jotenkin ala-arvoisempaa kuin omassa asunnossa asuminen. Toimenpiteet, joihin puheenvuorossa viittasin, mielestäni tähtäävät siihen.

Mitä tulee useamman vuokra-asunnon omistamisen onneen ja sitä kautta saataviin mahdollisesti verovapaisiin tuloihin, ajattelen asiaa näin, että kumpi on sitten suurempi ”rikos”, se, että on tyhjiä asuntoja vailla vuokralaisia, vai se, että joku ihminen saat- taan omistaa useamman asunnon, joista hän saa määräaikaisesti vuokratulonsa verovapaina. Kyllä itse olisin tässä tilanteessa, jossa asuntopula on huutava, tällaiseen verovapauteen valmiina. Todellakin jäi sanomatta puheenvuorossani se, että määräaikaisuus tietysti vuokratulon verottomuudessa tulisi olla. Määräajan mitta on se, että sitten kun

tasapaino on olemassa, voidaan palata normaaliin käytäntöön.

Ed. Laine: Herra puhemies! Minä kiitän ed. Pohjolaa siitä, että hän ensimmäisessä puheenvuorossaan eli vastauspuheenvuorossaan vastasi kysymykseeni. Haluan kuitenkin todeta sen, että ed. Joenpalo totesi Vuokralaisten Keskusliiton vastustavan hallituksen esitystä, ja ymmärsin ed. Joenpalon myös mielellään vastustavan, mutta hän ei kuitenkaan voi vastustaa. Taas ed. Pohjola on sitä mieltä, että kun asiassa nyt kokeillaan, hän ei vastusta kokeilua, ei siitäkään huolimatta, että ed. Joenpalo taas viittasi siihen, että kokeilu uhkaa johtaa myöhemmin vuokra-sääntelyn purkuun. Itse asiassa siis aloitetaan se, mitä minäkin arvostelin ja mitä Vuokralaisten Keskusliitto vastustaa.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Ilmaisin ehkä itseäni vähän huonosti, koska ed. Paloheimolle jäi eräänlainen väärä kuva puheenvuorostani.

Tarkoitukseni oli sanoa, että tänä päivänä asuntorakentamisessa, kun on aluerakentamissopimukset, ei ole kilpailua. Useimmitenhan käytännössä tapahtuu niin, että aluerakentaja saa avaimet käteen -periaatteella alueen rakentaa, jopa monta kertaa vielä markkinoida eteenpäin. Tietysti kuntien ja kunnan päättäjien pitäisi katsoa peiliin, eli tällaisten aluerakentamisjärjestelmien pitäisi toimia vapaan kilpailun periaatteella, jolloin kilpailu saattaisi varmasti vaikuttaa asuntonjen hintoja laskevasti. Siitähän on asuntohal-

lituksen tekemää tutkimuksia käsittääkseni olemassa, juuri tästä, että kun kilpailu ei pelaa, se on yksi syy siihen, että hinnat ovat näin korkeita.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Vastaan lyhyesti vain ed. Joenpalolle haluamatta jatkaa keskustelua nyt kovin pitkään. Vuokra-asuntojen vuokrien verottomuushan johtaisi siihen, että tietyissä olosuhteissa omistamisen kautta saavutetut tulot olisivat verotuksen suhteen edullisemmassa asemassa kuin työllä saatavat tulot. Tämä on nähdäkseni ristiriidassa sen hallituksen ja ainakin vihreitten tukeman linjan kanssa, että tulot pitäisi asettaa samalle kalkkiviivalle. Tästä nyt lähinnä on kysymys.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

—
Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

—
Täysistunto lopetetaan kello 16.48.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola